

Libellārium

Časopis za istraživanja u području
informatičkih i srodnih znanosti

Journal for research in the field of
information and related sciences

SVEUČILIŠTE U ZADRU
UNIVERSITY OF ZADAR

ODJEL ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI

DEPARTMENT OF INFORMATION SCIENCES

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
UNIVERSITY OF J. J. STROSSMAYER IN OSIJEK

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI FILOZOFSKOG FAKULTETA U OSIJEKU

*DEPARTMENT OF INFORMATION SCIENCES OF THE FACULTY OF HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES IN OSIJEK*

ISSN 1846-9213 (Online)

UDK 002.2:930.85

LIBELLARIUM

Časopis za za istraživanja u području
informatičkih i srodnih znanosti

Journal for research in the field of
information and related sciences

Libellarium, Godište XIV, svezak 1, stranice 1 – 89, Zadar – Osijek, 2023.

Libellarium, Volume XIV, number 1, pages 1 – 89, Zadar – Osijek, 2023.

NAKLADNIK

Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti
Predsjednik Povjerenstva za izdavačku djelatnost
Josip Faričić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet
Predsjednik Povjerenstva za izdavačku djelatnost
Zoran Velagić

UREDNIŠTVO

Prof. dr. sc. Anne Gilliland (UCLA, SAD)
Doc. dr. sc. Mate Juric (Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru)
Izv. prof. dr. sc. Ivana Martinović (Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku)
Doc. dr. sc. Franjo Pehar (Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru)
Prof. dr. sc. Erich Renhart (Vestigia, Manuscript Research Centre, University of Graz, Austria)
Doc. dr. sc. Josipa Selthofer (Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku)
Prof. dr. sc. Alenka Šauperl (Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)
Izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić (Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru)

GLAVNA UREDNICA

Jelena Lakuš, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti, jlakus@ffos.hr

---

ZAMJENICA GLAVNE UREDNICE

Drahomira Cupar, Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti, dcupar@unizd.hr

---

UREDNICA MREŽNOG IZDANJA

Drahomira Cupar, Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti, dcupar@unizd.hr

---

PUBLISHER

University of Zadar, Department of Information Sciences
President of the Publishing Committee
Josip Faričić

University of J. J. Strossmayer in Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences
President of the Publishing Committee
Zoran Velagić

EDITORIAL BOARD

Prof. dr. sc. Anne Gilliland (UCLA, SAD)
Doc. dr. sc. Mate Juric (Department of Information Sciences, University of Zadar)
Izv. prof. dr. sc. Ivana Martinović (Department of Information Sciences, Faculty of Philosophy, University J. J. Strossmayer in Osijek)
Doc. dr. sc. Franjo Pehar (Department of Information Sciences, University of Zadar)
Prof. dr. sc. Erich Renhart (Vestigia, Manuscript Research Centre, University of Graz, Austria)
Doc. dr. sc. Josipa Selthofer (Department of Information Sciences, Faculty of Philosophy, University J. J. Strossmayer in Osijek)
Prof. dr. sc. Alenka Šauperl (Department of Library and Information Science and Book Studies, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia)
Izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić (Department of Information Sciences, University of Zadar)

EDITOR-IN-CHIEF

Jelena Lakuš, University J. J. Strossmayer in Osijek, Faculty of Philosophy, Department of Information Sciences, jlakus@ffos.hr

---

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Drahomira Cupar, University of Zadar, Department of Information Sciences, dcupar@unizd.hr

---

EDITOR OF THE ON-LINE EDITION

Drahomira Cupar, University of Zadar, Department of Information Sciences, dcupar@unizd.hr

---

ADRESA UREDNIŠTVA

Odjel za informacijske znanosti, Libellarium
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, HR-23000 Zadar
Telefon: 023 345 046, Fax: 023 345 055

Filozofski fakultet Sveučilište J. J. Strossmayera
u Osijeku, Odsjek za informacijske znanosti,
Libellarium
Lorenza Jägera 9, HR-31000 Osijek
Telefon: 031 494 655
E-mail: libellarium@unizd.hr

Časopis dostupan na: **<https://morepress.unizd.hr/journals/index.php/libellarium>**

LEKTORI

Ana Mikić Čolić, Filozofski fakultet Sveučilište
J. J. Strossmayera u Osijeku (za hrvatski jezik)
Blaženka Šoštarić, Filozofski fakultet
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku (za
engleski jezik)

UDK KLASIFIKACIJA ZA ČLANKE

Drahomira Cupar

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Sveučilište u Zadru

Libellarium izlazi dva puta godišnje.

Libellarium je znanstveni časopis u otvorenom pristupu. Sadržaj časopisa u cijelosti je besplatno dostupan. Korisnici smiju čitati, preuzimati, kopirati, distribuirati, tiskati, pretraživati ili stavljati poveznice na materijal te mijenjati, preoblikovati i prerađivati materijal ili ga koristiti na druge zakonite načine, sve dok odgovarajuće citiraju izvornik, sukladno CC BY licenci.

ADRESS OF THE EDITORIAL BOARD

Department of Information Sciences,
Libellarium
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, HR-23000 Zadar
Phone: +385 23 345 046, Fax: +385 23 345 055

Faculty of Humanities and Social Sciences
of University of J. J. Strossmayer in Osijek,
Department of Information Sciences
Lorenza Jägera 9, HR-31000 Osijek
Phone: +385 31 494 655
E-mail: libellarium@unizd.hr

Libellarium is available on-line at: **<https://morepress.unizd.hr/journals/index.php/libellarium>**

LANGUAGE EDITING AND PROOFREADING

Ana Mikić Čolić, Faculty of Humanities
and Social Sciences of University of J. J.
Strossmayer in Osijek (for Croatian language)
Blaženka Šoštarić, Faculty of Humanities
and Social Sciences of University of J. J.
Strossmayer in Osijek (for English language)

UDC CLASSIFICATION FOR ARTICLES

Drahomira Cupar

DESIGN

University of Zadar

Libellarium is published online twice a year.

Libellarium is Diamond Open Access peer-reviewed journal. Users are allowed to read, download, copy, redistribute, print, search and link to material, and alter, transform, or build upon the material, or use them for any other lawful purpose as long as they attribute the source in an appropriate manner according to the CC BY licence.

UVODNA RIJEČ	1 – 2
<hr/>	
GORAN KOZINA, MATEA CVJETKOVIĆ	3 – 30
Tržište elektroničkih knjiga u Republici Hrvatskoj - pregled snaga, slabosti, prilika i prijetnji s naznakama budućeg razvoja	
Current conditions and future projections of the e-book market in the Republic of Croatia – an overview of strengths, weaknesses, opportunities and threats	
<hr/>	
NINA JAMAR	31 – 50
Metodologija strukture izrade životopisa te kriterija odabira osoba za upis u mrežni biografski leksikon: na primjeru <i>Obrazi slovenskih pokrajin</i> (OSP)	
Methodology of the biographies structure and the criteria for the selection of personalities for inclusion in the online biographic lexicon: on the example of <i>Obrazi slovenskih pokrajin</i> (OSP)	
<hr/>	
MARE LUNDSFRYD NIELSEN, MARIE CECILIE LENSCH, TOVE FABER FRANDBSEN	51 – 68
How public libraries deliver value online: the perception of librarians	
Kako narodne knjižnice donose vrijednost <i>online</i> : percepcija knjižničara	
<hr/>	
MARÍA-ÁNGELES LÓPEZ-HERNÁNDEZ, FRANCISCO-JAVIER MUÑOZ-GARCÍA, RUBÉN DOMÍNGUEZ-DELGADO	69 – 89
Digitisation of films and selection of films for digitisation from the perspective of users	
Digitalizacija filmova i odabir filmova za digitalizaciju iz perspektive korisnika	

UVODNA RIJEČ

Drage čitateljice i čitatelji,

pred Vama je prvi broj iz 2023. godine. U njemu donosimo četiri tematski vrlo raznorodna članka – jedan izvorni znanstveni rad, jedan pregledni rad, jedno prethodno priopćenje te jedan stručni rad. Prvi rad pod naslovom *Tržište elektroničkih knjiga u Republici Hrvatskoj – pregled snaga, slabosti, prilika i prijetnji s naznakama budućeg razvoja* posvećen je problematici elektroničkih knjiga u Republici Hrvatskoj. Rad pruža, na temelju dostupne relevantne literature, detaljnu procjenu snaga, slabosti, prilika i prijetnji (tzv. SWOT analiza) elektroničkoj knjizi i elektroničkom nakladništvu u Republici Hrvatskoj. U drugom se radu pod naslovom *Metodologija strukture izrade životopisa te kriterija odabira osoba za upis u mrežni biografski leksikon: na primjeru „Obrazi slovenskih pokrajin“ (OSP)* nastoji utvrditi prikladnost strukture životopisa koji se unose u mrežni biografski leksikon *Obrazi slovenskih pokrajin* (Lica slovenskih pokrajina), odnosno ustanoviti kriterije ili strukturne elemente koji mogu pomoći pri odlučivanju koga uključiti u mrežni biografski leksikon. Treći i četvrti rad na engleskom su jeziku, a riječ je o rezultatima istraživanja predstavljenima na konferenciji *LIDA – Libraries in the Digital Age 2023*, koja se održala u Osijeku, u svibnju 2023. godine. Rad *How public libraries deliver value online: the perception of librarians* (Kako narodne knjižnice donose vrijednost online: percepcija knjižničara) donosi, temeljeći se na intervjuima provedenim s knjižničarima iz pet narodnih knjižnica diljem Danske, percepciju knjižničara o vrijednosti digitalnih knjižnica te problematizira kako digitalne usluge nadopunjuju ili zamjenjuju fizičku knjižnicu. Rad *Digitisation of films and selection of films for digitisation from the perspective of users* (Digitalizacija filmova i selekcija filmova za digitalizaciju iz perspektive korisnika) ukazuje na važnost digitalizacije audiovizualne građe koja, dakako, treba biti vođena prema rigoroznim i sustavnim kriterijima, te donosi spoznaje o tome što različiti profili korisnika filmskog arhiva (filmski istraživači, filmski profesionalci, novinari/filmski kritičari i studenti audiovizualne komunikacije Sveučilišta u Sevilli u Španjolskoj) misle o selekciji i digitalizaciji filmova.

Kao što možete zamijetiti, radovi su tematski vrlo raznoliki, jednako kao i njihova metodologija, što svjedoči o raznovrsnosti područja informacijskih znanosti koje je okosnica časopisa. Možete također zamijetiti i njegovu međunarodnu prepoznatljivost. Nadamo se da će, dok postupno ostvarujemo uvjete za indeksiranost u relevan-

tnim bazama podataka, autori i nadalje prepoznavati *Libellarium* kao časopis vrijedan objave znanstvenih i stručnih prinosâ iz područja informacijskih, ali i drugih srodnih znanosti. Vjerujemo također da će naši čitatelji (stručnjaci/praktičari, znanstvenici) i u ovom broju pronaći teme koje ih zanimaju i kojima se bave u svom stručnom i/ili znanstvenom radu.

*Glavna urednica
U Osijeku 1. rujna 2023.*

Tržište elektroničkih knjiga u Republici Hrvatskoj – pregled snaga, slabosti, prilika i prijetnji s naznakama budućeg razvoja

Goran Kozina

Sveučilište Sjever

goran.kozina@unin.hr

Matea Cvjetković

Sveučilište Sjever

macvjetkovic@unin.hr

Libellarium 14, 1 (2023): 3–30

UDK: 655:[002:004](497.5)

Pregledni rad / Review Paper

Primljeno / Received: 2. 5. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 20. 7. 2023.

doi: 10.15291/libellarium.4153

Sažetak

Cilj. Ukazujući na promjene koje su zahvatile izdavaštvo ubrzanim razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, radom se analizira razvoj elektroničke knjige (e-knjige) i elektroničkog nakladništva (e-nakladništva) kroz povijesnu i teorijsku perspektivu. S obzirom na malo (jezično) tržište i ograničenu dostupnost izdanja na hrvatskom jeziku, kao i nedovoljnu upoznatost korisnika s prednostima e-knjige, ovim radom željelo se sve navedene aspekte objediniti na jednom mjestu s ciljem pružanja detaljnog uvida u trenutačno stanje, s indicijama budućeg razvoja u Republici Hrvatskoj. Stoga je članak koristan nakladnicima i autorima koji nisu još prepoznali sve mogućnosti koje nudi elektronička knjiga ili nisu u potpunosti shvatili njezinu svrhovitost.

Pristup/metodologija/dizajn. Primjenjujući metodu analize, sinteze i usporedbe, rad pruža detaljnu procjenu snaga, slabosti, prilika i prijetnji (tzv. SWOT analiza) elektroničkoj knjizi i elektroničkom nakladništvu u Republici Hrvatskoj. Sustavnom obradom do sada objavljene znanstvene i stručne literature detaljno se navode pozitivne i negativne strane elektroničke knjige, diskutiraju se novi trendovi te daje naznaka budućeg razvoja e-knjige s implikacijama na e-izdavaštvo.

Rezultati. Rezultati „SWOT“ analize pokazuju da elektronička knjiga ima brojne prednosti poput funkcionalnosti i interaktivnosti s kojima se može pozicionirati kao koristan medij prijenosa informacija i znanja. S druge strane, upravo je ovisnost o tehnologiji njezina najveća slabost. Nove prilike leže u novim suradnjama i novim distribucijskim kanalima, no

veliku prijetnju pritom predstavljaju piratstvo te konkurencija koja na digitalnim kanalima može doći iz cijelog svijeta.

Ograničenja. Najveće ograničenje istraživanja čini mali broj jedinica literature novijega datuma na temu elektroničke knjige i elektroničkog nakladništva. S obzirom na veliku ovisnost e-knjiga o tehnološkim dostignućima koja se neprestano mijenjaju i unaprjeđuju, neke od preporuka i zaključaka u ovom radu primjenjive su na ograničen period.

Originalnost/vrijednost. S obzirom na to da se pregledom dosadašnje literature uočilo kako još ne postoji rad u kojem bi se dao osvrt na snage, slabosti, prilike i prijetnje e-knjizi, ovim se radom to nastojalo ispraviti s namjerom strukturiranja i objedinjavanja njezinih ključnih karakteristika te identifikacije vanjskih faktora koji mogu igrati važnu ulogu u njezinu budućem razvoju.

KLJUČNE RIJEČI: elektronička knjiga, elektronički čitači, elektroničko nakladništvo, informacijsko-komunikacijske tehnologije, SWOT analiza

1. Uvod

Knjiga se često koristi kao metafora za svijet znanja, utječući često ne samo na sam sadržaj znanja, nego i na njegovo čuvanje i prenošenje (Radalj 2014, 235). Njezin materijalni oblik mijenjao se u skladu s civilizacijskim napretkom (Dasović, Petković i Pasanec Preprotić 2015, 440), no danas se uobičajeno drži, slijedeći definiciju koju je 1964. u Parizu ustanovio UNESCO, da je knjiga „omeđena tiskana publikacija koja bez korica ima 49 stranica, objavljena u određenoj zemlji i dostupna javnosti“, dok se ostale publikacije, s manje od 49 stranica, nazivaju brošure (UNESCO 1965, 144). Iako se već svojevrsnom revolucijom u izdavaštvu smatra Gutenbergovo otkriće tiskarskog stroja u 15. stoljeću, tek je tehnološki napredak, rast pismenosti i višak slobodnog vremena, kao i sve veća potreba za informacijama tijekom 19. i 20. stoljeća, dovela do neviđene ekspanzije izdavaštva (Unwin, Unwin i Tucker 2020). Potkraj 20. stoljeća, kada knjiga postaje dostupna i u ostalim formatima, odnosno u elektroničkom obliku, događa se veliki razvoj industrije elektroničkih knjiga, kao jedan od najvećih napredaka u nakladništvu u posljednjih nekoliko desetljeća (Vassiliou i Rowley 2008, 357). Popularnost elektroničke knjige najveća je u SAD-u, no porastom broja digitalnih izdanja knjiga, kao i većom dostupnošću elektroničkih čitača, ona postaje sve zastupljenija i na europskom tržištu (Lončar 2013, 103). Time se svi sudionici u lancu knjige suočavaju s mnogobrojnim izazovima i promjenama u poslovanju kojima se trebaju prilagoditi kako bi elektronička knjiga pronašla svoje mjesto među publikom različita profila (Lončar 2013, 103). S obzirom na to da proces izrade, distribucije i korištenja elektroničke knjige uključuje donošenje niza različitih odluka na različitim razinama, uključujući društvenu, zakonodavnu, institucijsku, organizacijsku, ali i individualnu (Wilson 2016, 159), potrebno je upoznati se s prednostima i nedostacima elektroničke knjige te analizirati potencijalne prilike i prijetnje kojima može biti izložena. Pregledom dosadašnje literature može se uočiti da još nigdje nije dan cjelovit i sustavan pregled snaga, slabosti, prilika i prijetnji elektroničkoj knjizi, a upravo je to cilj ovoga rada. Usustavljanjem pozitivnih i negativnih karakteristika te prikazom vanjskih prilika i utjecaja može se dobiti bolji uvid u funkcionalnosti elektroničke knjige

te predvidjeti potencijalni smjer njezina razvoja. Do sada objavljena znanstvena i stručna literatura samo se djelomično dotaknula prednosti i nedostataka e-knjige, pa stoga ovaj članak nastoji popuniti navedenu istraživačku prazninu jedinstvenim objedinjavanjem svih njezinih karakteristika.

Članak je podijeljen na šest poglavlja. Nakon uvoda, u drugom i trećem poglavlju daje se pregled literature i dosadašnjih istraživanja o elektroničkoj knjizi u Hrvatskoj te teorijski osvrt na e-knjigu i njezin povijesni razvoj. Potom, u četvrtom poglavlju, slijedi pregled poslovanja nakladnika i razvoj elektroničkog nakladništva. Peto i središnje poglavlje sadrži SWOT analizu koja detaljno pokazuje snage, slabosti, prilike i prijetnje elektroničkoj knjizi i elektroničkom nakladništvu, nakon čega slijedi rasprava o rezultatima s napomenama o smjeru budućeg razvoja elektroničke knjige. U zaključku se potom usustavljuje sve navedeno, pojašnjavaju se istraživačka ograničenja te daju preporuke za buduća istraživanja.

2. Pregled literature o elektroničkoj knjizi u Hrvatskoj

Pregled znanstvene i stručne literature o elektroničkoj knjizi u Hrvatskoj daje naslutiti kako se radi o trendu u nastanku s obzirom na ograničen broj objavljenih članaka. Detaljan razvoj elektroničke knjige opisan je u knjizi *Elektronička knjiga* (Živković 2022) koja je nastala prema istoimenom tiskanom izdanju objavljenom 2001. godine, dok je elektroničko nakladništvo detaljno objašnjeno u knjizi *Elektroničko nakladništvo?* (Velagić et al. 2017) u kojoj autori, između ostalog, ističu i postojanje malog broja literature na navedenu temu, a koja uglavnom dolazi s engleskog govornog područja. U do sada objavljenoj literaturi koja pokriva hrvatsko govorno područje autori su uglavnom dali pregled koncepta i definicije e-knjige, osvrnuli se na njezin povijesni razvoj te istaknuli prednosti i nedostatke u odnosu na tiskanu knjigu (Živković 2007; Živković 2008; Keča 2012b; Živković 2012; Lončar 2013; Mulović i Dadić 2014; Radalj 2014; Velagić 2014; Sudarević 2019a; Turčić 2019; Mikić i Marčulin 2022; Živković 2022).¹ Većina dosadašnjih istraživanja vezana je uglavnom uz korištenje elektroničke knjige u knjižnicama, te se većina radova bavi modelima posudbe e-knjiga te izazovima i ograničenjima vezanim za prava njihova korištenja (Petr Balog i Feldvari 2013), kao i analizom zastupljenosti elektroničke knjige u visokoškolskim knjižnicama (Pažur 2013), mogućnošću primjene e-čitača u knjižnicama (Pažur 2011; Lončar 2013), te utjecajem masovne digitalizacije knjiga na knjižnice (Šapro-Ficović 2008). Krtalić i Hasenay (2015) bavili su se problematikom zaštite i arhiviranja autorskih radova u digitalnom okruženju ukazujući na izazove, prepreke i odgovornosti koje proizlaze iz dugoročne zaštite e-knjiga, s posebnim naglaskom na uloge knjižara i nakladnika koje imaju u cjelokupnom procesu. Nabavnu politiku e-knjiga u visokoškolskim knjižnicama istražili su Velagić, Hocenski i Kiš (2022), ujedno ispitujući i zadovoljstvo knjižničara u radu s bazama e-knjiga te o eventualnim problemima s kojima se susreću, te su doznali da knjižnice koriste dvije baze podataka za pristup e-knjigama: SpringerLink i platformu EBSCO. Gotovo 80 % posuđenih knjiga odnosi se na tiskanu građu, a tek 20 % na e-knjige, a pritom korisnici ne nailaze na značajne probleme. Jedno od mogućih razloga za mali broj posuđenih elektroničkih knjiga može biti i u tome da je mali

¹ Knjiga je objavljena 2022. godine u elektroničkom obliku, a prema tiskanom izdanju nakladnika Multigraf iz 2001. godine.

broj studenata svjestan činjenice da se u knjižnicama mogu posuditi elektroničke knjige (Mikić i Marinclin 2022, 142), a kao glavne probleme na koje studenti nailaze prilikom pristupa elektroničkim izdanjima na internetu navodi se nemogućnost njihovu pristupu zbog registracija, pretplata i sl. (Mikić i Marinclin 2022, 142). Važnost uloge digitalne knjižnice obradile su Zubac i Tominac (2012) te pokazale da ona uvelike pridonosi kvaliteti sveučilišne nastave te olakšava istraživački rad.

Analizu tehnoloških trendova koji utječu na poslovne modele izdavača predstavili su Despot i Jakopec (2013) te su istaknuli promjene koje su uzdrmale izdavačku industriju, ističući da su nove mogućnosti kao što su sadržaj dostupan u otvorenom pristupu te modeli samostalnog izdavanja publikacija promijenili tradicionalnu poziciju izdavača u cjelokupnom lancu izdavanja knjiga. U radu su se autori fokusirali na analizu hrvatskog tržišta koje iz tadašnje perspektive nije imalo nužne pretpostavke za uspješan razvoj e-izdavaštva, ali se kretalo prema tom cilju. Pregled hrvatskog tržišta elektroničkih knjiga dali su Velagić i Peihar (2013) na temelju istraživanja provedenog u veljači 2013. i 2014. godine u kojem su promatrali broj naslova, udio nakladnika, formate i cijene e-knjiga. Wilson (2015) je ukazao na nerazmjer u zastupljenosti elektroničkih knjiga u zemljama engleskog govornog područja i na tržištima „malih jezika“, a komparativnom analizom stavova nakladnika u Švedskoj, Litvi i Hrvatskoj pokazao je da postoji mnoštvo sličnosti u stavovima nakladnika prema određenim pitanjima kao što su mogućnost samostalnog objavljivanja, buduća uloga knjižara te odnosi s knjižnicama. Navike čitanja e-knjige ispitala je Sudarević (2019b) na uzorku od 185 ispitanika, pokazavši da, iako elektroničku knjigu koriste uglavnom mlađi ljudi, većina ispitanika još uvijek više preferira tiskanu knjigu (Sudarević 2019b). Do sličnih rezultata došle su i Dasović, Petković i Pasanec Preprotić (2015) koje su u istraživanju na uzorku od 239 ispitanika pokazale da 65,5 % njih češće čita tiskane knjige, a čak ih je 98,3 % bilo spremno platiti više za tiskano izdanje knjige nego za njezinu elektroničku verziju. Isto istraživanje pokazalo je da 55 % ispitanika čita elektroničke knjige i to najviše u svrhu zabave, obrazovanja, posla ili ostalih osobnih potreba.

Tehnološki razvoj e-čitača opisala je Grlica (2012), usredotočivši se na različite modele koji postoje i njihove razlike u zatvorenosti i otvorenosti sustava. Selthofer (2013) je analizirala grafičke elemente koji se koriste pri izradi tiskanih i elektroničkih knjiga. Analizom tipografije, ovitka, boja i slikovnih elemenata utvrdila je da e-knjige u mnogo elemenata oponašaju grafičko oblikovanje tiskane knjige. Miljković i Valdec (2016) opisali su način modeliranja e-knjiga, protokole e-izdavaštva te pripremu dokumenata za objavu. Oblikovanjem tipografije u e-knjigama bavile su se Turčić i Čutić (2021), promatrajući ju kroz tri varijable: dizajner, e-čitač i čitatelj. S obzirom na to da je tipografija elektroničkih knjiga drugačija od tiskanih knjiga, ona predstavlja posebno polje koje dizajnerskoj struci nameće jedinstvene izazove jer način prikaza tipografije ovisi uvelike o uređaju na kojem se reproducira.

Prednosti i koristi korištenja elektroničke knjige u edukacijske svrhe obradile su Mulović i Dadić (2014), istaknuvši da elektronička knjiga može promijeniti položaj, ulogu i mogućnosti nositelja pedagoškog procesa kao i pristup samom prijenosu znanja, a time i učenju. Kada se promatra trend korištenja e-knjige kod hrvatskih studenata, pokazalo se da studenti koriste elektroničke inačice tiskanih knjiga i uglavnom ih čitaju s računala, dok e-čitače gotovo pa i ne koriste (Badurina i Serdarušić 2015). Slične rezultate pokazalo je istraživanje na učenicima srednjih škola Primorsko-goranske županije, u kojem se saznalo da većina učenika smatra da je e-knjiga *online* inačica tiskane knjige, a samo ju je mali broj učenika i koristio (Keča 2012a). Izazove uvođenja e-udžbenika u nastavu, a koji bi bio čitljiv na tabletu

i ručnom čitaču obradile su Zubac i Čanić (2015) te ispitale stavove urednika školskih udžbenika u nakladničkim kućama. Tadašnji rezultati pokazali su da takav projekt na nacionalnoj razini nije bilo moguće u potpunosti provesti. Čutić i Turčić (2021) u svom su radu istaknule da kod digitalizacije udžbenika nije dovoljno koristiti samo skenirani materijal, nego ga je potrebno prilagoditi potrebama učenika te ukomponirati interaktivne elemente koji će pomoći u razumijevanju gradiva. Takav način učenja već je započeo na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu, a anketa provedena na 67 studenata pokazala je da njih 60 % preferira učiti iz materijala u digitalnom obliku.

Novi rezultati istraživanja CARNet-ovih podataka o korištenju portala e-lektire pokazuju povećanje broja korisnika, broja pregleda stranice i povećanje duljine prosječnog vremena korištenja za razdoblje od 2010. do 2021. godine (Pavin Banović, Banek Zorica i Mesić 2022). Analiza anketnog upitnika koji su popunili srednjoškolci od 1. do 3. razreda Osječko-baranjske županije pokazala je da srednjoškolci koriste portal e-lektire ponajviše u svrhu čitanja digitaliziranih izdanja lektira, što je uvelike poraslo za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Međutim, korištenje portala i čitanje digitaliziranih izdanja lektire nije utjecalo na popularizaciju čitanja lektira kod ispitanika. Stav učitelja prema tiskanim i elektroničkim udžbenicima te ostalim obrazovnim materijalima istražila je Sunara-Jozek (2022) te pokazala da, ako je kvaliteta sadržaja obrazovnih materijala podjednaka kod nekoliko nakladničkih kuća, većina će učitelja izabrati materijale one nakladničke kuće koja ima kvalitetnije e-materijale. Naposljetku, posjedovanje e-knjige od strane muzeja istražili su Živković, Tot i Šalomon Cindori (2012) i pokazali da muzeji uglavnom koriste e-publikacije u formatima brošura i kataloga s izložbi, priručnike, leksikone i slična izdanja.

Iz navedenog pregleda literature vidljivo je da je jako malo znanstvenih istraživanja na temu elektroničke knjige i elektroničkog nakladništva objavljeno nakon 2020. godine, a osim deset diplomskih i završnih radova koji su se bavili navedenom tematikom, ne postoje ni novija istraživanja koja bi dala uvid u stanje tržišta elektroničkih knjiga i situaciju u elektroničkom nakladništvu. S obzirom na to da je „analiziranje elektroničkog nakladništva hvatanje trenutka i stoga je krajnje nezahvalno pokušati ga monografski zahvatiti“ (Velagić et al. 2017, 8), ovim radom želi se dodatno potaknuti na inozemstvu znanstvena istraživanja u domeni e-knjige i e-nakladništva kako bi se dobila nova saznanja o tržištu.

3. Razvoj elektroničke knjige

Prva elektronička knjiga nastala je u sklopu Projekta Gutenberg 1971. godine (Sudarević 2019b, 79), a pokrenuo ga je Michael Hart na Sveučilištu Illinois kada je ručnim unosom *Deklaracije o neovisnosti SAD-a* kreirao prvi digitalizirani tekst (Project Gutenberg 2022). Hartova ideja bila je omogućiti javnosti besplatan pristup informacijama, pa stoga i knjigama, čime je postao začetnik prve digitalne knjižice koja danas broji više od 60 000 besplatnih elektroničkih knjiga (Project Gutenberg 2022). Pretpostavka na kojoj je počivao njegov rad temeljila se na činjenici da se sve što se može unijeti u računalo može neograničeno reproducirati. Razvoj elektroničke knjige desetljećima nakon toga prolazi prilično sporo, o čemu svjedoči i sama statistika *Projekta Gutenberg*: deseti naslov dodaje se 1989. godine, stoti naslov 1994. godine, tisućiti 1997. godine, a deset tisućiti 2003. godine (Lončar 2013, 105). Jedan je od razloga takvog „tihog razvoja“ taj što je elektronička knjiga pratila tehnološka

dostignuća, odnosno promjene formata i načine dijeljenja. Nagli porast u korištenju zahvaljuje razvoju elektroničkog čitača (e-čitača) dizajniranog upravo u svrhu čitanja elektroničkih knjiga i publikacija (Zubac i Tominac 2014, 125).

Prvi e-čitači imali su svoja ograničenja koja su se najčešće očitovala kroz lošu kvalitetu prikaza teksta na ekranu, u niskoj rezoluciji, nemogućnosti interakcije i nemogućnosti spajanja na mrežu (Manley i Holley 2012, 303). Situacija se promijenila 2007. godine predstavljanjem Kindle uređaja američkog Amazona. Posebnost je tog elektroničkog čitača bila ta što se mogao spojiti na mrežu bežičnim putem i preuzeti datoteke (Manley i Holley 2012, 304). Zaslon se mogao čitati čak i dok je uređaj bio na jarkom suncu, a za prikaz sadržaja koristio je e-papir tehnologiju. E-papir (engl. *e-paper*) tehnologija oponaša izgled otisnute riječi na papiru te, za razliku od LCD (engl. *Liquid Cristal Display*) zaslona s pozadinskim osvjetljenjem, reflektira svjetlost baš poput ispisane stranice knjige što predstavlja manje opterećenje za oči čitatelja. Provedeni testovi na ispitanicima koji su čitali tekst s fizičkog papira, a potom s e-čitača s e-papir tehnologijom pokazali su da su ispitanici treptali istom brzinom (0,6 treptaja u sekundi), dok su oni ispitanici koji su čitali s LCD e-čitača treptali puno rjeđe (0,4 treptaja u sekundi) (Tanner 2014, 3).

Prva količina Kindle uređaja koja je puštena u prodaju rasprodala se za samo 5 i pol sati (Carreiro 2010, 222). Cijena mu je bila 399 američkih dolara te je imao pristup na preko 90 000 naslova knjiga u digitalnom izdanju (Zubac i Tominac 2014, 129). Amazon je lansiranje e-čitača popratio i promotivnom akcijom svojih najprodavanijih naslova po cijeni od 9,99 američkih dolara čime su privukli mnoge kupce. Amazon (2023a) trenutačno ima u prodaji nekoliko modela e-čitača: Kindle (Kindle, Kindle Paperwhite, Kindle Paperwhite Signature Edition, Kindle Oasis i Kindle Scribe) te Kindle Kids (Kindle Kids i Kindle Paperwhite Kids). Ostali su popularni modeli e-čitača Sony, Nook (Barnes & Noble), Kobo (Rakuten Kobo) te Apple Books aplikacija dostupna na iOS, iPadOS i macOS operativnim sustavima i uređajima (PCMag 2023). Međutim, upravo je Amazon sa svojim e-čitačem popularizirao elektroničku knjigu, nakon čega su je brojne nacionalne knjižnice diljem SAD-a počele uvoditi u svoju ponudu (Lončar 2013, 107).

Kada govorimo o formatima elektroničke knjige, njezin je najjednostavniji format tekstualna datoteka s mogućnošću pretraživanja te slikovna datoteka koja predstavlja skenirani format tiskane knjige (Sudarević 2019a, 314). Vrsta formata e-knjige vezana je uz proizvođače hardvera i softvera uređaja na kojima se reproduciraju (Digitalne knjige 2022). Na početku su prevladavala dva formata: OEB (engl. *Open eBook*) te PDF (*Portable Document Format*), dok se današnjim standardom smatra EPUB (engl. *Electronic Publication*) koji koristi i Međunarodni forum za digitalno nakladništvo (engl. *International Digital Publishing Forum*) (Lončar 2013, 110). Njegova je posebnost u tome što se EPUB format može prilagođavati veličini zaslona različitih uređaja na kojima se čitaju e-knjige, dok najnovija verzija EPUB 3 omogućuje integraciju multimedije u sadržaj (Digitalne knjige 2022). Smatralo se da mu je najveće ograničenje upravo to što format nije podržan od strane Amazonova Kindle uređaja, kao najpopularnijeg e-čitača. Međutim, to se od druge polovice 2022. godine promijenilo te je na mrežnim stranicama Amazon vidljivo da podržava EPUB formate, uz Microsoft Word i *Kindle Packaging Format* (KPF) (Amazon 2023b). Neki od ostalih formata elektroničke knjige mogu biti: EVB (*Every Book*), GLS (*Glassbook*), HTM (*HTML*), LB (*Librius*), MLL (*Millennium*), MSR (*Microsoft Reader*), PPT (*Palm Pilot*), RKT (*Rocket Book*), RTF (*Rich Text Format*), SBK (*SoftBook*) i TXT (*ASCII Text*) (Živković 2022, 119).

Osim različitih formata koji mogu izazvati zbunjenost kod korisnika, brojni drugi tehnološki

izazovi, borba za dominacijom programa i platformi te strah od piratstva i gubitka prihoda dovode i do ostalih komplikacija jer svaki nakladnik u svoj format e-knjige dodaje digitalna prava (engl. *Digital Rights Management* – DRM). Iz toga se razloga kupnja e-knjige veže isključivo za e-čitač ili platformu, što dovodi do toga da se jedna te ista publikacija drugačije čita na različitim e-čitačima (Lončar 2013, 110). Sve navedeno utječe i na sam pojam elektroničke knjige koji se mijenja i gotovo je nemoguće dati njezinu konačnu odredbu (Sunara-Jozek 2022, 43). U Hrvatskoj se najčešće definira kao „jedna ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja, koje su dostupne javnosti na mreži (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (na CD-ROM-u, disketi). Uz tekst može donositi sliku i zvuk kao i veze sa srodnim mrežnim stranicama te program za izmjene i dopune“ (Živković 2022, 8). Svaka e-knjiga treba biti označena vlastitim standardnim knjižničnim brojem ISBN kao jedinom identifikacijskom oznakom ili kao sastavni dio znaka DOI i URN koji su karakteristični za elektronička izdanja (Živković 2022, 49).

3.1. Razvoj elektroničke knjige u Hrvatskoj

Elektronička knjiga u Hrvatskoj svoje početke nalazi u razmjeni publikacija putem elektroničke pošte (Sudarević 2019a, 82). Nakon 1990-ih godina korisnici dobivaju pristup novim alatima, aplikacijama, servisima ili informacijskim sustavima poput World Wide Weba putem kojih brže i lakše mogu pristupiti već objavljenim publikacijama, ali i učitati nova izdanja. Paralelno se razvija i distribucija e-knjiga na disketama i CD-ROM medijima. Velika promjena dogodila se 2001. godine kada je pokrenut projekt *Besplatne elektroničke knjige* (BEK) kojim je Društvo za promicanje književnosti na novim medijima (DPKM) na svojim mrežnim stranicama omogućilo besplatan pristup i čitanje naslova hrvatskih i stranih izdanja knjiga ([BEK] *Besplatne elektroničke knjige*, n. d.). Time su suvremenim hrvatskim autorima, čiji su naslovi često slabo dostupni u knjižarskoj mreži ([BEK] *Besplatne elektroničke knjige*, n. d.), omogućili pristup masovnoj publici. O interesu čitatelja najbolje govori podatak da je 10 najčitanijih naslova preuzeto više od 170 000 puta, a prozih više od 260 000 puta ([BEK] *Besplatne elektroničke knjige*, n. d.). Početkom kolovoza 2022. godine broj sveukupno preuzetih e-knjiga prešao je pola milijuna.

Od ostalih projekata ističe se *TookBook*, kao prvi komercijalni projekt koji je 2010. pokrenulo poduzeće Lamaro digital, a koje je razvilo distribucijsku platformu za elektroničke knjige naslova uglavnom na engleskom jeziku (Velagić i Pehar 2013, 56). S navedenim projektom povezana je i *m-hepi e-knjižnica* kao usluga Hrvatske elektroprivrede, a koja korisnicima pruža jednomjesečni besplatan pristup *TookBook* knjižari (Velagić et al. 2017, 77).

U 2012. godini još jedan izdavač elektroničkih izdanja, *eLibrika*, pokreće distribucijsku platformu i besplatnu aplikaciju za čitanje e-knjiga na računalima (Windows, Mac i Linux) s ciljem pružanja usluga distribucije e-knjiga za različite male i srednje izdavačke kuće u Hrvatskoj (Velagić i Pehar 2013, 56). Otprilike u isto vrijeme, odnosno 2011. godine, u poslovanje s elektroničkim knjigama ulaze Hrvatski telekom i Vip, kao dva najveća hrvatska telekomunikacijska operatera, svaki sa svojom platformom za distribuciju elektroničkih knjiga (Sudarević 2019a, 83). *Planet 9*, online knjižara Hrvatskog telekoma, već je 2015. godine zbog tehničkih razloga ugašena. Vipova *eKnjižara*, koja je dijelila sadržaj iz *TookBooka* s Lamaro poduzećem, ugasila se također 2015. godine zbog visokih cijena e-knjiga (Sudarević 2019a, 83).

Početkom 2016. godine, pokrenuta je e-knjižara *eknjiga.hr* s preko 1000 dostupnih naslova

na hrvatskom jeziku (P i W 2016). Ujedno je to i jedina e-knjižara u Hrvatskoj kojoj se može pristupiti preko aplikacije za Android, iOS i PC uređaje, a putem koje se također na društvenim mrežama mogu dijeliti i dojmovi o pročitanim knjigama. Uz to, kroz aplikaciju je moguće i dodavanje bilješki i različitih napomena što može olakšati čitanje. Brojnim marketinškim aktivnostima rade na popularizaciji e-knjige s ciljem poticanja izdavača i samostalnih autora na veću proizvodnju e-knjiga (eknjiga.hr 2023). U Hrvatskoj je 2019. godine pokrenuta i prva aplikacija *book&zvook* za slušanje knjiga na hrvatskom i srodnim jezicima (Živko 2021, 29), a dostupna je na platformama Apple App Store, GooglePlay i Huawei Gallery (*book&zvook*, n. d.). Putem aplikacije moguće je poslušati besplatne ulomke, a potom i kupiti knjigu. Jednom kupljene knjige ostaju zauvijek u vlasništvu kupca, čak i ako ih se izbriše s uređaja.

4. Pregled poslovanja hrvatskih nakladnika te razvoj elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj

Stručna literatura iz područja nakladničkih istraživanja ističe važnost nakladničke djelatnosti koja objavljivanjem i oblikovanjem knjige značajno utječe na društvo, ali i obratno – društvene norme i vrijednosti oblikuju nakladničku djelatnost (Velagić 2022, 2). Nakladništvo je jedna od najvećih kulturnih industrija u Europi, čija se ukupna tržišna vrijednost procjenjuje na 36 – 38 milijardi eura (Europska komisija, n. d). Prema izvješću Europske federacije izdavača za 2022. godinu procjenjuje se da cijeli nakladnički lanac zapošljava više od pola milijuna ljudi, a europski sektor knjiga nevjerojatno je bogat i raznolik, s više od 575 000 naslova objavljenih godišnje. Samu nakladničku industriju čine uglavnom mikropoduzeća s manje od 10 zaposlenika i mala poduzeća s manje od 50 zaposlenika (Oberman Peterka et al. 2013, 1). Važnost nakladnika u gospodarskom smislu, kao malih i srednjih poduzeća, ali i u kulturnom i znanstvenom smislu, kao poduzeća koja utječu na razvoj medijskog pluralizma, podižu kulturu čitanja i utječu na obrazovanje, prepoznala je Europska unija te kroz svoj program *Kreativna Europa* izdvaja značajna sredstva za kulturni i kreativni sektor s ciljem poticanja rasta i razvoja tih poduzeća (Europska komisija 2022). Kulturni i kreativni sektor doprinosi 4,2 % ukupnom BDP-u Europske unije, a u njemu radi 3,7 % radne snage EU. Iz navedenog razloga, ali i iz razloga što je ovaj sektor uvelike pogođen pandemijom bolesti COVID-19, Europska komisija povećala je proračun za program *Kreativna Europa* za 63 % na 2,4 milijarde eura za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Još jedan razlog brojnim poticajima jest taj što je na razini EU potrošnja na knjige, novine i popratni pribor u padu (Eurostat 2018). U 1995. godini 1,8 % ukupnih izdataka kućanstava u Europskoj uniji bilo je namijenjeno tim stavkama. Udio se od tada konstantno smanjuje, da bi došao na 1,1 % u 2021. godini (Walfisz 2023).

Kada promatramo samo hrvatsko tržište, broj čitatelja i kupaca knjiga također pada iz godine u godinu, što zbog nepovoljne ekonomske situacije u Hrvatskoj, što zbog samog pristupa prema čitanju koji započinje još od ranih školskih dana (Mihanović i Markotić 2016, 137). Prema istraživanju agencije Kvaka, u organizaciji Zajednice nakladnika i knjižara te Hrvatske gospodarske komore, provedenom za 2020. godinu, samo 45 % građana pročitao je knjigu u posljednjih godinu dana (Kvaka – ured za kreativnu analizu 2021). Pokazalo se da najviše čitaju ženske osobe (52 %), zatim visokoobrazovane osobe (73 %) te oni koji su imali prima-

nja iznad 13 000 kn (59 %). Najviše čitaju osobe koje žive na području Istre i Kvarnera (57 %). Pandemija bolesti COVID-19 nije utjecala na navike čitanja koje su ostale gotovo iste kao i u razdoblju prije pandemije (Kvaka – ured za kreativnu analizu 2021). Međutim, osobe koje su počele čitati više za vrijeme pandemije to su činile samo za vrijeme najstrožeg zatvaranja. Prema istom istraživanju e-knjige čita samo 7 % populacije, a od tih 7 % samo ih 24 % i kupuje e-knjige. Čitatelji elektroničke knjige uglavnom su studenti i učenici (Kvaka – ured za kreativnu analizu 2021).

S druge strane, analiza poduzetnika čija je pretežna djelatnost izdavanje knjiga, periodičnih publikacija i ostale izdavačke djelatnosti (NKD 58.1),² a koju je provela Financijska agencija za 2021. godinu, ukazuje na stabilnost navedenog tržišta. Iste godine, u Republici Hrvatskoj poslovao je 661 poduzetnik s 4 150 zaposlenih te su ostvarili ukupne prihode u iznosu od 292 milijuna eura (2,2 milijarde kuna) te ukupne rashode od 279 milijuna eura (2,1 milijardu kuna) (Fina 2023). U tom je razdoblju ostvarena dobit od 19,5 milijuna eura (147 milijuna kuna), dok je gubitak iznosio 3,05 milijuna eura (23 milijuna kuna). Iskazan je pozitivan konsolidirani financijski rezultat u iznosu od gotovo 16,5 milijuna eura (124 milijuna kuna), što je značajan porast u odnosu na 2020. godinu kada je iznosio oko 10 milijuna eura (75 milijuna kn). Najviše poduzetnika u 2020. godini imalo je sjedište u Gradu Zagrebu (oko 60 %), zatim u Zagrebačkoj županiji (oko 40 %), Primorsko-goranskoj (oko 6 %) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (oko 6 %), dok ih je najmanje bilo u Ličko-senjskoj županiji (0,2 %) (Fina 2022). Sama klasifikacija skupine izdavanja knjiga, periodičnih publikacija i ostale izdavačke djelatnosti NKD 58.1. ima 5 različitih razreda, unutar kojih je najviše poduzetnika registrirano u djelatnosti izdavanja knjiga (NKD 58.11) – njih ukupno 348 koji su zapošljavali 1631 zaposlenika te su ostvarili 7,4 milijuna eura (55,5 milijuna kn) neto dobiti (Fina 2022), a pritom je najveće ukupne prihode u 2020. godini iskazala Školska knjiga d.d. u iznosu od 32,5 milijuna eura (244,6 milijuna kn), s ostvarenih 2,1 milijuna eura (15,8 milijuna kn) neto dobiti.

Navedene brojke koje idu u prilog rastu djelatnosti izdavanja knjiga rezultat su velikih promjena koje su se odvijale početkom 2000-ih godina. Tada, naime, dolazi do intenzivnog razvoja novinskog nakladništva i uključivanja velikih trgovačkih lanaca i kioska koji definiraju svoja pravila poslovanja te nameću svoje uvjete plaćanja što je negativno utjecalo na mnoge pisce, urednike, nakladnike, distributere i ostale dionike lanca (Oberman Peterka et al. 2013, 3), pa je tako od ukupno 11 milijuna prodanih knjiga, njih svega 2 milijuna prodano u knjižarama (Svilar 2015). Situacija se dodatno pogoršala nakon globalne financijske krize 2008. godine koja je dovela nezavisne nakladnike pred propast, a nezavisni knjižari gotovo su nestali (Oberman Peterka et al. 2013, 3). Veliki broj knjižara zapao je u dugove prema nakladnicima zbog tadašnjeg vertikalnog načina poslovanja, no pojavila su se nova poduzeća te je postupno došlo do konsolidacije i oporavka tržišta, a od 2020. do 2023. godine otvoreno je dvadesetak novih knjižara, tržište je stabilno i trenutačno vrijedi oko 130 milijuna eura (uključujući proizvodnju udžbenika) (Laslavić 2023). Najveći dio prodaje knjiga danas se ostvaruje putem knjižara kojih je u 2023. godini u Hrvatskoj bilo 130, a 2022. godine objavljeno je 4 914 knjiga, od kojih 467 udžbenika. Kao novi trend javlja se i otvaranje manjih izdavačkih kuća, najčešće u vlasništvu poznatih urednika koji su prije radili za veće izdavačke kuće (Laslavić 2023).

4.1. Utjecaj informacijsko-komunikacijskih tehnologija na nakladničku djelatnost: razvoj e-nakladništva

U svojoj najjednostavnijoj definiciji, elektroničko nakladništvo može se definirati kao proces kreiranja i širenja informacija elektroničkim putem, uključujući e-poštu ili mrežne kanale (Shukla, Anil Kumar i Kumar 2011, 3). Elektroničko nakladništvo odnosi se na primjenu računalnog softvera od strane izdavača na informacijski sadržaj kreiran i pakiran za određenu publiku, te distribuciju konačnog proizvoda elektroničkim putem (Pal i Chadar 2015, 27). Kao takvo, nakladništvo je integrirani proces kojemu je cilj pružanje informacija u različitim količinama različitim kategorijama krajnjih korisnika. S obzirom na to da u procesu izdavanja e-knjige sudjeluju i osobe, a ne samo računalo, javlja se potreba i za definiranjem elektroničkog nakladnika u fizičku ili pravnu osobu zaduženu za izdavanje elektroničke publikacije koja snosi troškove proizvodnje i distribucije (Živković 2022, 49). Onoga trenutka kada stekne autorska prava na naslov e-knjige, on postaje njezin nakladnik i uključuje se u ISBN sustav. Najčešće na izdavanju e-knjiga rade isti nakladnici koji ih objavljuju u tiskanom obliku. Međutim, postoje i nakladnici koji se bave samo objavom elektroničkih knjiga. Primjerice, akademsko nakladništvo, odnosno izdavači znanstvenih časopisa, među prvima su se okrenuli mrežnom objavljivanju znanstvenih članaka, što se najčešće manifestira u obliku pretplata na *online* izdanja kroz određene baze podataka ili modele naplate po preuzetom članku, a često imaju i otvorene pristupe za određeni broj članaka (Sudarević 2019a, 86). Za razliku od tržišta SAD-a na kojemu elektroničke knjige doživljavaju najveći uspjeh, u Europi se trendovi usvajanja navika čitanja e-knjiga i kupnje e-čitača razvijaju puno sporije (Zubac i Tominac 2014, 125). Prema podacima Federacije europskih izdavača (2022) u 2021. godini udio prodanih elektroničkih knjiga iznosio je 12 % ukupnog tržišta knjiga, te je u posljednjih 5 godina u fazi stagnacije, što je rezultat različitih unutardržavnih ekonomskih i zakonodavnih barijera, ali također i jezične i kulturološke raznolikosti zemalja Europske unije (Maciejewski 2019, 184).

Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj se u prvih deset godina, drže Velagić i Pehar (2013, 62), razvijalo pod utjecajem mnogih elemenata. Prvi projekti uglavnom su započeli iz različitih inicijativa i namjera da se hrvatska kultura, poput književnih djela i školske lektire digitalizira kako bi bila dostupna u elektroničkom obliku. U najranije primjere elektroničkog nakladništva ubraja se *Biblija* s interaktivnom konkordancijom za PC računala izdana 1995. godine na disketi, nakon čega su uslijedila brojna druga izdanja na CD-ROM-u, a najčešće su to bili elektronički rječnici, enciklopedije, turistički vodiči, tečajevi stranih jezika i slično (Blažević 2012, 11). Veliki preokret i popularizaciju elektroničke knjige donio je nakladnik *Bulaja* (Alt F4 d.o.o. – Bulaja naklada) koji je digitalizirao djela hrvatske književnosti kojima su istekla autorska prava. Prva izdanja takvih publikacija izlazila su na CD-ROM-u, a uključivala su romane, poeziju, dramu i ostala djela (Bulaja naklada, n. d.). Poznati su i po sudjelovanju u projektu *eLektire* kojim je omogućen besplatan pristup lektirama u elektroničkom formatu svim članovima obrazovne zajednice u Hrvatskoj (Velagić et al. 2017, 75). Do 2000-ih godina hrvatski nakladnici uglavnom su objavljivali elektroničku knjigu kao popratni proizvod istoimenoj tiskanoj inačici (Živković 2022, 191). No, situacija se tada mijenja kada se na tržištu pojavljuje prvi hrvatski elektronički nakladnik, *Strijelac*, koji objavljuje isključivo e-knjige te autorima nudi mogućost besplatne objave knjiga na njihovoj mrežnoj stranici kao dio promotivnih aktivnosti.

Unatoč porastu broja objavljenih elektroničkih knjiga, e-nakladništvo nije se pokazalo kao prosperitetan poslovni model za hrvatske nakladnike (Sudarević 2019a, 87). U prilog navedenom govori i činjenica da se u 2019. godini na Interliberu, najvećoj književnoj manifestaciji u Hrvatskoj, od najavljenih 350 nakladnika, njih manje od 10 % predstavilo s e-knjigama i e-izdanjima (Brzić 2019). Razlozi navedenom mogu se povezati s činjenicom da su u posljednjih dvadesetak godina nestali i promijenili se brojni formati e-knjiga, dok su uređaji za njihovo čitanje promijenili i po nekoliko verzija. Brojna su poduzeća koja su smatrana predvodnicima u ovom polju nestala ili su restrukturirana (Sunara-Jozek 2022, 41), ukazujući na nezavidnu situaciju u kojoj se nalazi e-izdavaštvo i tržište e-knjiga, a kojima je potrebno obratiti više pozornosti na svim razinama (od obrazovnih do nacionalnih i legislativnih).

5. Analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji elektroničke knjige

5.1. Metodologija istraživanja

Analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji (engl. *SWOT*) proces je u kojem pojedinac ili grupa: (a) identificiraju unutarnje i vanjske inhibitore te pokretače uspjeha, (b) analiziraju navedene faktore temeljeno na procjeni doprinosa i mogućnosti njihove kontrole, te (c) donose odluke o budućim radnjama i aktivnostima s obzirom na prepoznate čimbenike (Leigh 2010, 115). Kao prvi korak u *SWOT* analizi koju čini identifikacija unutarnjih i vanjskih inhibitora te pokretača uspjeha, u travnju 2022. godine provedeno je pretraživanje ključnih riječi i fraza za pronalaženje radova relevantnih za područje istraživanja (Snyder 2019, 337). Prilikom pretrage koristile su se ključne riječi i fraze: „elektronička knjiga“, „razvoj elektroničke knjige“, „elektronička knjiga u Hrvatskoj“, „e-knjiga“, „elektronički čitači“, „e-čitači“, „elektroničko nakladništvo“, „prednosti e-knjige“, „nedostaci e-knjige“, „tržište elektroničkih knjiga u Hrvatskoj“ te „elektroničke knjige u knjižnicama“, na hrvatskom i engleskom jeziku. Pretraga ključnih riječi i fraza započela je pretragom baza podataka Scopus, Google Scholar, Hrčak i Dabar, a zatim se pretražila Google tražilica kako bi se pronašla tzv. „siva literatura“ (engl. *grey literature*), odnosno različiti izvještaji, projekti i ostali mrežni izvori koji bi mogli biti relevantni za područje istraživanja (Batten i Bracket 2021, 221). U prvom preliminarnom pretraživanju cilj je bio pronaći što veći broj radova koji pokrivaju temu iz različitih perspektiva, a što je rezultiralo s oko 300 radova. Nakon toga slijedio je pregled pronađene literature s namjerom odabira radova u kojima je obrađena ili istaknuta prednost, nedostatak, prilika ili prijetnja elektroničkoj knjizi. Kriterij za odabir rada temeljio se na godini objave (nakon 2010. godine), jeziku objave (engleski ili hrvatski), te vrsti članka/izvještaja. Eliminirani su oni radovi koji su objavljeni prije 2010. godine te oni koji nisu bili povezani s ciljem i temom istraživanja. Isto tako odabranu literaturu nisu činili diplomski radovi jer velik broj njih koristi znanstvenu i stručnu literaturu koja je već uključena u *SWOT* analizu. Navedeno je rezultiralo s ukupno 33 odabrana rada koje su činili recenzirani radovi u znanstvenim časopisima, knjige, rad u zborniku konferencija kao i prezentacija s konferencije. Među odabrane radove uključeni su i dokument nacionalne strategije Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske za poticanje čitanja, izvještaj PricewaterhouseCoopers (PwC)³ o budućnosti e-knjiga te izvještaj

Ureda za kreativnu analizu o navikama čitanja u Republici Hrvatskoj.

Primjenjujući metodu analize, sinteze i usporedbe, podatci iz odabrane literature zatim su se unosili u tablicu i potom kategorizirali s obzirom na jednu od četiri dimenzije SWOT analize: *snage* (unutarnji pokretači ili kompetencije, vrijedni resursi ili atributi), *slabosti* (unutarnji inhibitori koji ograničavaju razvoj), *prilike* (vanjski utjecaji ili resursi kojima se mogu stjecati dodatne koristi) te *prijetnje* (vanjski utjecaji koji mogu negativno utjecati na uspjeh). Postoji nekoliko razloga zbog kojih se ta metoda često ističe kao koristan alat za analizu. Tehnika je jednostavna za korištenje i odmah se može iskoristiti za poduzimanje konkretnih koraka (Piercy i Giles 1989, 5). Isto tako, izrađeni model može se koristiti bez upotrebe kompliciranih informacijskih sustava ili softvera – dovoljni su olovka i papir ili zaslon računala. Analizom se mogu strukturirati kvantitativne i kvalitativne informacije te sve poznate činjenice. Organiziranjem svih navedenih informacija na jednom mjestu može se dobiti bolji uvid u pregled trenutačne situacije kako bi se učinkovito planirali budući koraci.

5.2. Rezultati istraživanja

SWOT analiza u ovome radu vezana uz elektroničku knjigu i elektroničko nakladništvo u Republici Hrvatskoj prezentirana je u Tablici 1.

Tablica 1. *Snage, slabosti, prilike i prijetnje elektroničke knjige*

SNAGE	IZVOR
<p>1. Funkcionalnost</p> <ul style="list-style-type: none"> · mogućnost pretraživanja sadržaja po ključnim riječima · mogućnost uspoređivanja sadržaja istovremeno iz više različitih izvora · mogućnost anotacije određenih mjesta u sadržaju te isticanja ključnih dijelova na zaslonu · mogućnost unosa vlastitih bilješki, a ovisno o dostupnim opcijama, bilješke se mogu dijeliti s drugim korisnicima · mogućnost prilagodbe postavki stranice knjige (veličina fonta, osvjetljenje...) 	<p>Velagić et al. 2017, 18 Selthofer 2013, 95 Keča 2012b, 19</p> <p>Dasović, Petković i Pasanec Preprotić 2015, 442 Čutić i Turčić 2021, 248</p>
<p>2. Interaktivnost</p> <ul style="list-style-type: none"> · može sadržavati hiperlinkove (poveznice na druge stranice) · izvori literature mogu se povezati s citiranim člancima (dokument/knjiga/web) što olakšava znanstveno-istraživači rad 	<p>Sudarević 2019a, 81 Velagić et al. 2017, 18 Čerepinko, Vrdoljak i Gamerožić 2011, 103 Selthofer 2013, 95</p>
<p>3. Praktičnost</p> <ul style="list-style-type: none"> · olakšava pregled opsežnih publikacija s mnogo stranica i pojmova (primjerice, rječnika, enciklopedija) · pretragom riječi brzo se pronalazi potrebna informacija 	<p>Velagić et al. 2017, 18</p>
<p>4. Mogućnost pohrane mnoštva dokumenata</p> <ul style="list-style-type: none"> · može sadržavati veliku količinu podataka, a da pritom ne zauzima mnogo prostora na uređaju 	<p>Selthofer 2013, 95 Sudarević 2019a, 81</p>

<p>5. Mogućnost neograničene upotrebe</p> <ul style="list-style-type: none"> · nema vremenskih i prostornih ograničenja za pristup sadržaju 	<p>Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2017, 17 Selthofer 2013, 95 Sudarević 2019a, 81 Keča 2012b, 19 Velagić et al. 2017, 18</p>
<p>6. Mogućnost lakše distribucije znanja</p> <ul style="list-style-type: none"> · olakšava pristup znanju · omogućuje učenje na daljinu · interaktivna e-knjiga potiče kreativnost kod djece, razbija monotoniju nastavnog sata, razvija digitalne vještine kod djece te motivira učenike za samostalan rad 	<p>Radalj 2014, 242 Pažur 2013, 180 Sudarević 2019a, 81 Zubac i Čanić 2016, 233</p>
<p>7. Pogodna za osobe s invaliditetom</p> <ul style="list-style-type: none"> · s obzirom na to da može sadržavati različite multimedijalne dodatke (npr. zvuk), mogu ju koristiti i osobe s različitim vrstama invalidnosti 	<p>Keča 2012b, 19 Pažur 2013, 180</p>
<p>8. Mogućnost čitanja u mraku</p> <ul style="list-style-type: none"> · na uređaju na kojem se čita može se prilagoditi osvjetljenje zaslona 	<p>Keča 2012b, 19</p>
<p>9. Ekološka prihvatljivost</p> <ul style="list-style-type: none"> · smanjuje potrošnju papira i tinte 	<p>Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2017, 17 Selthofer 2013, 95 Sudarević 2019a, 81 Keča 2012b, 19</p>
<p>10. Olakšava poslovanja nakladnika</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojednostavljuje i ubrzava poslovne procese: elektroničke knjige brže se proizvode i distribuiraju, a nakon što se tekst kodira u odgovarajući format, knjiga se može odmah objaviti · e-knjige mogu se dopunjavati i mijenjati što je važno za udžbenike jer se sadržaj poglavlja, grafikona i ostalih ilustracija često mijenja i nadopunjuje 	<p>Keča 2012b, 19</p>
<ul style="list-style-type: none"> · minimizirane su barijere izlaska na nova tržišta: nakon što se kreira tekst u elektroničkom obliku može mu se pristupiti s bilo koje lokacije bez opasnosti od oštećenja originalnog izdanja · nakladnik može isporučiti e-knjige izravno kupcima diljem svijeta, 24 sata dnevno, 365 dana u godini 	<p>Haleem et al. 2022, 280 Keča 2019b, 20</p>
<ul style="list-style-type: none"> · smanjuje troškove poslovanja: trošak objavljivanja i distribucije elektroničkih knjiga niži je od tiskanih izdanja (većina troškova koji su vezani uz tiskanu knjigu, poput troška papira, tinte, uveza, pakiranja, prijevoza su nepostojeći) · smanjuje potrebu za posrednicima/partnerima: izdavači više ne trebaju sklapati ugovore s tiskarom, ne trebaju skladište, maloprodajnog distributera, prodajnog predstavnika ili fizičke prodavače knjiga 	<p>Ballhaus 2010, 2 Ballhaus 2010, 11</p>

<ul style="list-style-type: none"> omogućuju pristup davno rasprodanim naslovima; sve češće iz kataloga rasprodanih knjiga ponovno se vraćaju knjige u prodaju u elektroničkom izdanju i dostupne su čitateljima 	Živković 2022, 100
<p>10. Pojednostavljuje poslovanje knjižnica</p> <ul style="list-style-type: none"> može privući nove skupine posjetitelja (mlađih dobnih skupina ili osoba s invaliditetom) ne zauzima prostor vrlo je dobro rješenje za pružanje knjižničnih usluga u izvanrednim situacijama (npr. pandemija) nema zakasnine za one koji zaborave vratiti knjigu knjige se korištenjem ne oštećuju digitalizacija knjižnične građe može biti korisna za rijetku i vrijednu građu jer to pomaže u očuvanju kulturne baštine 	<p>Petr Balog i Feldvari 2012, 82 Pažur 2013, 80</p> <p>Katulić 2022, 145</p> <p>Krtalić i Hasenay 2015, 74</p>
SLABOSTI	IZVOR
<p>1. Digital Rights Management (DRM)</p> <ul style="list-style-type: none"> pristup sadržaju reguliran je s ciljem ograničavanja korištenja digitalnih publikacija nakon prodaje pristup je moguć samo za jednog korisnika (broj je simultanih korisnika ograničen) pretplata za ustanovu koja je regulirana IP adresama otežava pristup s drugih lokacija pitanje pristupa na dugi rok – s otkazivanjem pretplate pristup se gubi elektronička knjiga ne može se pokloniti: u Republici Hrvatskoj nije moguće darovati e-knjigu, ponajviše zbog neusklađenih vlasničkih prava 	<p>Miljković i Valdec 2016, 175 Sudarević 2019a, 81 Petr Balog i Feldvari 2012, 85 Pažur 2013, 189</p> <p>Zubac i Tominac 2014, 137 Selthofer 2013, 95</p>
<p>2. Velika ovisnost o tehnološkom uređaju</p> <ul style="list-style-type: none"> kvaliteta prikaza (margine, boja, tipografija, slike, rezolucija, dimenzije slika i teksta) ovisi o vrsti platforme na kojoj se prikazuje veza sadržaja i platforme kod elektroničke knjige privremena je i traje koliko i sam prikaz na ekranu, dok je kod tiskane knjige sadržaj trajno povezan s papirom uređaji na kojima se čitaju e-knjige ovise o bateriji koja se puni električnom energijom zastarijevanje tehnologije za čitanje elektroničkih knjiga – novi modeli mogu donijeti promjene u formatima u kojima se čitaju e-knjige potrebna je dobra internetska veza za preuzimanje knjige skupa infrastruktura: troškovi su održavanja poslužitelja, poboljšanje i održavanje platforme te tehničke podrške visoki osoba koja čita e-knjigu mora biti informacijski pismena što znači da se mora znati koristiti različitim tehnologijama i biti u stanju prepoznati, koristiti, pronaći i procijeniti važnost informacija nove tehnologije zahtijevaju određeno razdoblje da bi se prihvale što može utjecati i na percepciju e-knjige manjak standardizacije i uniformnosti u tipografiji (kao posljedica raznolikosti uređaja i platformi na tržištu) može utjecati na kvalitetu prikaza sadržaja 	<p>Selthofer 2013, 92; Miljković i Valdec 2016, 174</p> <p>Sudarević 2019a, 81</p> <p>Selthofer 2013, 95</p> <p>Pažur 2013, 189</p> <p>Mikić i Marinčin 2022, 139 Badurina i Serdarušić 2015, 65</p> <p>Turčić i Čutić 2021, 176</p>

3. Slaba jezična pokrivenost	
· nedovoljan broj naslova na hrvatskom jeziku	Wilson 2015, 8
4. Kognitivna opterećenja korisnika	
· osim ako se ne radi o e-čitaču s e-papir tehnologijom, čitanje elektroničke knjige uzrokuje napor što može dovesti do određenih zdravstvenih tegoba	Keča 2019b, 21
· tekst pročitan s ekrana slabije se pamti od teksta pročitanog s papira	
· čitanje dugih tekstova teže je na zaslonu računala, zbog čega korisnici često tiskaju tekstove na pisaču čime se stvaraju dodatni troškovi papira i tonera	Pažur 2013, 181
5. Kompliciran proces nabave za knjižnice	
· nestandardizirani formati elektroničke knjige, pitanje neovisnosti u provođenju nabavne politike, pitanje sustava autorskih prava za digitalni oblik knjige	Lončar 2013, 103 Zubac i Tominac 2014, 141
· potrebno je ostvariti brojne tehničke preduvjete, poput nabave uređaja za reprodukciju (e-čitači, tableti, računala), integraciju softvera koji podržavaju formate nabavljenih e-knjiga (PDF, ePub, iBook...), te imati programsku podršku za posudbu e-knjiga (Adobe Digital Edition, Readium, Calibre...)	Moslavac 2015
· raznolik raspon platformi i standarda za e-knjige koji često nisu kompatibilni i nisu jednostavni za korištenje otežavaju poslovanje	Pažur 2013, 182
· problem međuknjižnične posudbe jer jedna knjižnica ne može posuditi e-knjigu od druge unutar konzorcija	
· gubi se temeljna funkcija knjižnice	Feldvari i Balog 2016, 4
· postoji opasnost od narušavanja privatnosti korisnika	
· digitalizacija knjižnične građe nosi mnoštvo izazova poput zakonskih i pravnih regulativa, financijskih pitanja te potreba korisnika	Krtalić i Hasenay 2015, 76
6. Manjak zaposlenika s tehničkim vještinama	
· neadekvatna osposobljenost zaposlenika u nakladničkim i knjižarskim poduzećima	Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2017, 17
PRILIKE	IZVOR
1. Raste integracija RH u informacijski sustav	
· omogućava se veći pristup internetu, a broj korisnika interneta raste	Živković 2022, 171
2. Mijenjaju se kupovne navike potrošača	
· internet je utjecao na stavove potrošača i na lakše prihvaćanje novih tehnologija i tehnoloških uređaja – stoga je i tranzicija s tiskanih knjiga na e-knjige uvelike olakšana	Ballhaus 2010, 3
· edukacijama se može povećati sigurnost u korištenju: poučavanje o mogućnostima e-knjiga korisnicima bi omogućilo samostalnost u korištenju i poboljšalo korisničko iskustvo	Pažur 2013, 183
· potrebno je razvijati i svijest o važnosti poštivanja autorskih prava te predvidjeti sankcije za one koji ih ne poštuju kako bi se distribucija e-knjiga mogla neometano razvijati	Živković 2022, 91

3. Razvijaju se nove tehnike u poslovanju	
<ul style="list-style-type: none"> · tisak na zahtjev: omogućuje tisak knjige na zahtjev kupca, koja se potom dostavlja kada i kamo zatreba · unakrsno nakladništvo: digitalizirani tekst može se objaviti na različitim medijima i oblicima: na internetu, na CD-ROM-u i u tiskanom obliku – tako od jednog izdanja nastaje mnoštvo novih proizvoda 	<p>Mikić i Marinclin 2022, 139</p> <p>Živković 2022, 110</p>
4. Povećava se mogućnost privlačenja novih kupaca dodatnim sadržajem	
<ul style="list-style-type: none"> · obogaćivanje e-knjige multimedijalnim sadržajem (glazba, video, igre) može privući kupce koji inače ne bi bili zainteresirani za čitanje knjige; s dodatnim sadržajem izdavači mogu prilagoditi e-knjigu svakom pojedinom kupcu te na taj način stvoriti bazu vjernih kupaca koji će se vratiti po ažurirane verzije i ostala povećana izdanja · umetanje dodatnog sadržaja (glazba, video) može donijeti nove prihode (posebice za redovita ažuriranja navedenih materijala); izdavači pritom mogu sklopiti ugovore sa softverskim poduzećima koji mogu razviti upravo takve aplikacije čime će potaknuti čitatelje da češće koriste sadržaj 	<p>Ballhaus 2010, 30</p>
5. Razvija se mogućnost uvođenja novih poslovnih modela	
<ul style="list-style-type: none"> · mnoštvo novih mogućnosti: paketi elektroničke i tiskane knjige po promotivnim cijenama, prodaja zasebnih poglavlja ili stranica knjige u digitalnom formatu, prodaja pretplate na zbirke sadržaja te prodaja kombinacije poglavlja iz različitih knjiga spojenih u novu knjigu · izdavači bi (slično kao distributeri mobilne telefonije) mogli subvencionirati kupovinu e-čitača kad bi bili uvjereni da će time smanjiti troškove povezane s izdavanjem tiskane knjige 	<p>Woll 2010, 303</p> <p>Sudarević 2019a, 93</p>
6. Raste broj projekata popularizacije e-knjige	
<ul style="list-style-type: none"> · na nacionalnoj razini: npr. Besplatne elektroničke knjige i eLektire · na razini EU: npr. Digital Agenda for Europe 	<p>Zubac i Tominac 2014, 130</p>
7. Razvijaju se nove alternative za DRM	
<ul style="list-style-type: none"> · primjerice, vodeni žig koji je djelomično vidljiv za čitatelja, ali ga ne ometa pri čitanju (tada e-knjiga može biti povezana s točno određenim kupcem) · razvoj mogućnosti „kontrolirane e-posudbe“ u knjižnicama (engl. Controlled Digital Lending, CDL) koja pomaže u podupiranju kulture, znanstvenih istraživanja i obrazovanja u okvirima postojećih zakona o autorskom pravu; CDL omogućava knjižnici optok digitaliziranog izdanja umjesto fizičkog primjerka, uz određene uvjete: u posudbi u isto vrijeme smije biti onoliko primjeraka naslova koliko ih je knjižnica zakonski nabavila 	<p>Ballhaus 2010, 14</p> <p>Katulić 2022, 145</p>
PRIJETNJE	IZVOR
1. Malo tržište za pozicioniranje proizvoda	
<ul style="list-style-type: none"> · nedovoljno istraženo tržište, niska kupovna moć stanovništva, nedostatak prijevoda djela hrvatskih autora i nakladnika na inozemnom tržištu 	<p>Velagić i Pehar 2013, 57</p> <p>Sudarević 2019a, 93</p>

2. Problem digitalne podjele	
· pristup novoj tehnologiji uskraćen je velikom broju ljudi	
3. Niske navike čitanja knjiga	
· u razdoblju od godinu dana manje od polovice Hrvata pročita jednu knjigu	Kvaka – ured za kreativnu analizu 2021
4. Nedostatne kompetencije informacijske pismenosti	
· u Hrvatskoj nisu dovoljno razvijene strategije razvoja kulture čitanja i pismenosti · rukovanje e-čitačima i elektroničkom knjigom zahtijeva naprednije informatičke vještine koje u RH veliki broj ljudi još uvijek nema · slaba zastupljenost e-knjige u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama; potrebno osmisliti učinkovit model trajne kupnje e-knjiga	Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2017, 4 Sudarević 2019a, 81 Keča 2019, 21 Velagić, Hocenski i Kiš 2022, 234
5. Strah od nepoznatog i novog	
· strah da će tiskana djela izgubiti svoj identitet i da će se pisano kulturno nasljeđe izgubiti	Živković 2022, 14
6. Nedovoljna informiranost o mogućnostima e-knjiga i e-čitača	
· većina ljudi poznaje koncept e-knjiga; međutim, detalje korištenja, razlike u formatima, uređajima na kojima se producira-ju te sve njihove funkcionalnosti još uvijek im nisu dovoljno jasne · visoka cijena e-čitača · slaba je zastupljenost e-čitača u populaciji	Ballhaus 2010, 3 Sudarević 2018, 81 Sudarević 2019a, 81 Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2017, 19
7. Nepostojanje jedinstvene organizirane mreže knjižara	
· javlja se potreba za razvojem kataloga knjiga u kojem će biti naveden popis knjiga koje su objavljene i u pripremi · nedovoljno izražen profil većine nakladnika · neprepoznatljivost sektora kao ekonomskog čimbenika	Živković 2022, 171 Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2019, 19
8. Sumnjičavost nakladnika prema novim modelima poslovanja	
· nevoljkost u objavljivanju e-knjiga, neprepoznatost e-knjige kao jedinstvenog medija za distribuciju teksta, neprepoznavanje e-knjige kao održivog poslovnog modela, strah o padu prodaje tiskanih izdanja i gubitka prihoda	Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske 2017, 17 Zubac i Tominac 2014, 126
10. Nepostojanje marketinške strategije	
· nakladnici ne koriste sve dostupne marketinške alate, posebice društvene mreže koje su izrazito brz i povoljan kanal oglašavanja; dodatno, vrlo se malo koriste tradicionalni kanali (TV, radio, letci, brošure i sl.) · nedostatna vidljivost e-knjige na tržištu	Sudarević 2019a, 93
11. Piratstvo	
· vrlo brzo od objave knjige mogu se pojaviti piratske verzije na nekoliko portala; smatra se kako je to jedan od elemenata koji najviše ograničava razvoj elektroničke knjige i veću aktivaciju izdavaštva u tom smjeru	Carreiro 2010, 225

12. Velika prisutnost konkurencije	Ballhaus 2010, 12
· globalna konkurencija: Google, Apple, Amazon proširili su svoje poslovne modele i uključili se u prodaju elektroničkih knjiga na tržišta diljem svijeta	
13. Izazovi koje nosi umjetna inteligencija	Warren 2022, 24
· ubrzan razvoj umjetne inteligencije donosi i brojna etička pitanja, ponajviše u smislu tretiranja djela koja su pisana uz pomoć umjetne inteligencije, te djela koja je napisala isključivo umjetna inteligencija	

Kao što je iz Tablice 1 vidljivo, elektronička knjiga posjeduje brojne prednosti kojima se može pozicionirati kao koristan i učinkovit medij prijenosa informacija i znanja. Međutim, pregledom slabosti i prijetnji vidljivo je kako postoje brojna područja koja otežavaju njezino prihvaćanje od strane korisnika, ali i intenzivnije uključivanje u modele poslovanja od strane izdavača zbog čega se često i postavlja pitanje o njezinu budućem razvoju, a što je detaljnije razjašnjeno u sljedećem poglavlju.

5.3. Rasprava rezultata i diskusija smjera budućeg razvoja elektroničke knjige

Informacijsko-komunikacijske tehnologije mijenjaju izdavačku industriju, a novi formati knjiga u elektroničkom obliku danas su dostupni čitateljima u različitim oblicima i na različitim medijima. Kao velike prednosti elektroničke knjige najčešće se ističu njezina funkcionalnost, interaktivnost, mogućnost pohrane velikog broja knjiga u samo jednom uređaju, ekološka prihvatljivost, jednostavan način objavljivanja u kojem autor sam može postaviti sadržaj na mrežne medije, čime mu se onda i značajno smanjuju troškovi (papir, tinta, tiskanje, uvez, pakiranje, prijevoz, skladištenje). S druge strane, upravo je ovisnost o tehnologiji i njezina najveća slabost. Kvaliteta prikaza elektroničke knjige uvelike ovisi o uređajima na kojem se koristi, a koji često zastarijevaju, dok čitanje na neadekvatnom uređaju može predstaviti kognitivno opterećenje za korisnika. Veliku prijetnju predstavljaju niske navike čitanja knjiga kao i slaba informacijska pismenost korisnika, ali i konkurencija koja na digitalnim kanalima može doći iz cijelog svijeta, a pritom veliki igrači poput Amazona mogu nametati svoja pravila igre. No, unatoč tome, elektronička knjiga nakladnicima otvara i brojne nove prilike (Forsyth i Birn 1997, 148). U tom smislu dostupni su im novi digitalni modeli koje mogu usvojiti u poslovanju s elektroničkom knjigom (Woll 2010, 303): (1) prodaja e-knjige izravno preko vlastite stranice ili putem posrednika (npr. Amazon), (2) prodaja tiskane i elektroničke knjige zajedno kao paket, (3) prodaja zasebnih poglavlja stranice u digitalnom formatu, (4) prodaja pretplate na zbirke sadržaja, te (5) prodaja kombinacije poglavlja iz različitih knjiga spojenih u novu knjigu (primjerice kao tečajevi i sl.). Različitim paketima i mogućnostima kombinacije elektroničkih knjiga može se doprijeti do potpuno nove publike i tržišta. Isto tako, dobro osmišljena cjenovna strategija također može pomoći nakladnicima da steknu nove kupce, primjerice, one koji ne bi kupili tiskanu knjigu, ali su možda skloni kupiti e-knjigu koja košta manje, koja nudi dodatne značajke i funkcionira na digitalnom uređaju (Ballhaus 2010, 3). Kreiranjem sadržaja dostupnog u više formata na više platformi,

u koji će se uključiti audio i video sadržaj, kao i igre, može također privući novu publiku te donijeti dodatne prihode (Ballhaus 2010, 3). Stoga uspjeh e-knjige ovisi ne samo o tome hoće li ju i u kojoj mjeri korisnici prihvatiti, nego uvelike ovisi i o izdavačkoj industriji, odnosno o njihovoj prilagodbi na nove poslovne modele i shvaćanju da elektronička knjiga nije zamjena za tiskanu knjigu, nego ju nadopunjuje (Subba Rao 2003, 93). Uvođenjem novog sadržaja i ponudom paketa i interaktivnih izdanja elektronička knjiga ima neke nove funkcije s kojima može naći svoju nišu na tržištu te bi, s obzirom na brojne prednosti koje posjeduje, ali i na dolazeće trendove koji idu u smjeru daljnje digitalizacije, upravo e-knjiga mogla revitalizirati izdavačku industriju.

U današnjem modernom kontekstu pojavljuje se novo shvaćanje knjige kao društvenog i kulturnog medija, pri čemu se naglašava njezina funkcija sredstva komunikacije koje nadilazi njezin materijalni oblik (Ballatore i Natale 2016, 8). Dolazi li knjiga u tiskanom ili digitalnom obliku treba se promatrati kao sekundarna činjenica u odnosu na njezinu ulogu i vrijednost koju ima u društvu. Stoga se i rasprava o budućnosti knjige pomiče s fokusa na oblik knjige koji će prevladati na novi, iznijansirani pristup, koji promatra način na koji spisatelji, čitatelji i nakladnici reagiraju na tekuće promjene i promišljaju o tome kako mogu doprinijeti preoblikovanju i prihvaćanju novih trendova. I dok neki pozdravljaju napredak digitalnih tehnologija i razvoj e-knjiga, ostali smatraju da se radi samo o trendu u nastanku jer industrija neće moći kontrolirati njezino preuzimanje, cijenu i sadržaj. Pitanja koja već duže vrijeme prate elektroničku knjigu, poput, kako će se izdavačka industrija boriti s piratstvom i posljedičnim gubitkom prihoda, kakve su navike čitanja buduće generacije kupaca e-čitača, hoće li ljudi koji povremeno čitaju uopće kupovati e-čitače, te hoće li izdavači ikada prijeći na potpuno digitalizirani model i prestati proizvoditi tiskane knjige (Ballhaus 2010, 3) vrijede i danas (Warren 2022, 24). Međutim, pogled u ne toliko daleku budućnost otkriva i brojne druge izazove kao što je, primjerice, umjetna inteligencija. Navedeno za sobom vuče i određena etička pitanja za izdavače, posebice u smislu tretiranja romana koji su pisani korištenjem umjetne inteligencije (Warren 2022, 25). Taj trend ubrzano raste, o čemu najbolje govori podatak da je samo u veljači 2023. godine na Amazonu bilo ponuđeno više od 200 knjiga u kojima je ChatGPT bio naveden kao koautor, a sve je više i onih djela koja je napisao sam sustav umjetne inteligencije (Vrbanus 2023). Spomenuti trend može uzdrmati izdavačku industriju s obzirom na to da se radi o velikom broju radova niske kvalitete što izaziva zabrinutost kod umjetnika i pisaca da bi se njihova izvorna, originalna djela mogla izgubiti u velikoj količini onih umjetno stvorenih (Vrbanus 2023). Navedeno za sobom nosi brojna druga pitanja i nedoumice, a zbog svoje opsežnosti kao tema čini jednu od preporuka za buduća istraživanja. Što se tiče budućeg razvoja elektroničke knjige, neki od mogućih scenarija predviđaju njezin hibridni razvoj, odnosno vide ju kao kombinaciju knjige, društvene igre i istraživačke platforme pomoću kojih će se korisnici/čitatelji moći povezati s autorima, drugim čitateljima, radovima i medijima kao što su fotografije, karte, ilustracije i slično, a možda čak i društvenim mrežama na kojima su registrirani ljudi sličnih interesa (Warren 2022, 25).

Iz navedenog pregleda literature vidljivo je da elektronička knjiga može potaknuti kreativnost, interaktivnost, pa čak i povezati čitatelje i u budućnosti im prenijeti neka nova iskustva. Nova generacija čitatelja, generacija Z, rođena nakon 1995. godine, ne poznaje svijet bez interneta, a jednako se dobro snalazi i u virtualnom i u „stvarnom“ svijetu, odnosno promatra ih kao komplementarne (Dolot 2018, 45). Njihovi komunikacijski obrasci i navike čitanja povezane su s informacijsko-komunikacijskim tehnologijama unutar kojih posjeduju

i koriste nekoliko uređaja putem kojih često dijele sadržaj na društvenim medijima. Jednako tako, generacija Alfa, rođena nakon 2010. godine, ne može ni zamisliti život bez tehnologije (Ziatdinov i Cilliers 2022, 3). Od zabave, igranja, povezivanja s vršnjacima, pa čak i obrazovanja u jeku pandemije bolesti COVID-19, njihov se život vrti oko tehnologije. Ta generacija više vremena provodi pred ekranom i brže usvaja tehnološke inovacije, te zajedno s generacijom Z čine idealnu ciljnu skupinu za prihvaćanje elektroničke knjige.

Stoga, umjesto da se elektronička knjiga promatra kroz prizmu izazova i prijetnji, možda je bolje promijeniti pristup i promatrati ju kroz brojne nove prilike koje nudi (Forsyth i Birn 1997, 145). Tiskana knjiga i elektronička knjiga mogu predstavljati sinergiju, a s novim rasponom proizvoda na različitim medijima i platformama, nakladnici mogu privući potpuno nove kupce. Time im se otvaraju i brojne nove prilike koje, ako se dobro iskoriste, mogu omogućiti da svaka knjiga jednostavnije dođe do svog čitatelja.

6. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je ukazati na promjene koje su zahvatile izdavaštvo ubrzanim razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologija s fokusom na elektroničku knjigu i elektroničko izdavaštvo. S obzirom na malo tržište i ograničenu dostupnost izdanja na hrvatskom jeziku, kao i nedovoljnu upoznatost korisnika s funkcionalnostima e-knjige, ovim radom namjeravalo se uspostaviti snage, slabosti, prilike i prijetnje elektroničkoj knjizi i elektroničkom nakladništvu u Republici Hrvatskoj.

Pri izradi SWOT analize e-knjige treba spomenuti tri najveća ograničenja: (1) ne postoji veliki broj dostupne literature koja se bavi e-knjigom u Hrvatskoj; (2) veliki broj dostupnih istraživanja rađen je prije desetak i više godina pa je stoga teško dati presliku trenutne situacije, te (3) s obzirom na veliku ovisnost e-knjiga o tehnološkim dostignućima koja se neprestano mijenjaju i unaprjeđuju, neke od preporuka i zaključaka u ovom članku primjenjivi su na ograničen period. Isto tako, još jedno od ograničenja nosi i sama metodologija rada jer pretraga prema ključnim riječima generira velik broj rezultata od kojih neki nisu izravno relevantni za istraživačko pitanje, što može otežati identifikaciju izvora. Ipak, sigurni smo da je, unatoč navedenim ograničenjima, provedena SWOT analiza ukazala na trenutačnu poziciju elektroničke knjige u Republici Hrvatskoj, te se nadamo da će ovaj rad biti poticaj za buduća istraživanja, posebice u domeni umjetne inteligencije.

Literatura

- Amazon. 2023a. „Learn About Sending Documents to Your Kindle Library.“ Pristupljeno 7. srpnja 2023. <https://www.amazon.com/gp/help/customer/display.html?nodeId=G5WYD9SAF7PGXRNA>.
- Amazon. 2023b. „Kindle. Meet the Whole Family.“ Pristupljeno 10. srpnja 2023. <https://www.amazon.com/Amazon-Kindle-Ereader-Family/b?ie=UTF8&node=6669702011>.
- Badurina, Boris, i Hrvojka Serdarušić. 2015. „Percepcija e-knjige studenata u Hrvatskoj.“ *Libellarium* 8, no. 2: 65–80. <https://doi.org/10.15291/libellarium.v0i0.236>.
- Ballatore, Andrea i Simone Natale. 2016. „E-readers and the Death of the Book: Or, New Media and the Myth of the Disappearing Medium.“ *New Media & Society* 18, no. 10: 2379–2394. doi:10.1177/1461444815586984.
- Ballhaus, Werner. 2010. *Turning the Page. The Future of Ebooks*. PricewaterhouseCoopers LLP.
- Batten, Janene, i Alexandria Brackett. 2021. „Ensuring the RIGOR in Systematic Reviews: Part 3, the Value of the Search.“ *Heart & Lung* 50, no. 2: 220–222. <https://doi.org/10.1016/j.hrtlng.2020.08.005>.
- [BEK] Besplatne Elektroničke Knjige. n. d. Pristupljeno 22. ožujka 2022. <https://elektronickeknjige.com/bek/>.
- Blažević, Ivana. 2012. *Pripremljenost hrvatskog tržišta za e-nakladništvo: diplomski rad*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet.
- Book&zvook. n. d. „Prepusti se užitku slušanja knjiga u mobilnoj aplikaciji book&zvook.“ Pristupljeno 12. srpnja, 2023. <https://www.bookzvook.com/>.
- Brzić, Aleksandra. 2019. „Kindle je kriv što hrvatski nakladnici kaskaju za svjetskim trendovima.“ *Lider*, 9. studenog 2019. <https://lidermedia.hr/poslovna-scena/hrvatska/kindle-je-kriv-sto-hrvatski-nakladnici-kaskaju-za-svjetskim-trendovima-128890>.
- Bulaja naklada. n. d. „O nama.“ Pristupljeno 29. ožujka 2022. <http://www.bulaja.hr/onama.htm>.
- Carreiro, Erin. 2010. „Electronic Books: How Digital Devices and Supplementary New Technologies are Changing the Face of the Publishing Industry.“ *Publishing Research Quarterly* 26, no. 4: 219–235. doi:10.1007/s12109-010-9178-z.
- Čerepinko, Dario, Nikola Vrdoljak i Joško Gamberožić. 2011. „Od Gutenberga do Gorea: Nova generacija elektroničkih knjiga ili nedovoljno iskorištena aplikacija.“ U *Zbornik radova s 15. međunarodne konferencije tiskarstva, dizajna i grafičkih komunikacija Blaž Baromić*, uredio Mislav Mikota, 99–108. Senj: Hrvatsko društvo grafičara.

- Ćutić, Darija i Maja Turčić. 2021. „Dinamično oblikovanje e-udžbenika s naglaskom na interaktivnost.“ *Polytechnic and Design* 9, no. 4: 247–253. <https://doi.org/10.19279/TVZ.PD.2021-9-4-02>.
- Dasović, Eva, Gorana Petković i Suzana Pasanec Preprotić. 2015. „Oblikovanje i budućnost knjižnog veza u svijetu e-knjige.“ *Tehnički glasnik* 9, no. 4: 440–445. <https://hrcak.srce.hr/149763>.
- Despot, Ivana i Tomislav Jakopec. 2013. „The Strategy for the Development of Electronic Publishing in Small Markets.“ *Libellarium* 6, no 1–2: 81–90. <https://hrcak.srce.hr/119582>.
- Digitalne knjige. 2022. „Najčešći formati digitalnih knjiga.“ Pristupljeno 10. srpnja 2023. <https://digitalne-knjige.com/?p=23570>.
- Dolot, Anna. 2018. „The Characteristics of Generation Z.“ *E-mentor* 74, no. 2: 44–50. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=737237>.
- Ekknjiga.hr. 2023. „Najveća ponuda e-knjiga na hrvatskom jeziku!“ Pristupljeno 17. srpnja 2023. <https://ekknjiga.hr/staticcms/aboutus>.
- Europska komisija. n. d. „Books and Publishing.“ Pristupljeno 13. rujna 2023. <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/books-and-publishing>.
- Europska komisija. 2022. „Kreativna Europa: veći proračun za potporu kulturnim i kreativnim sektorima 2022.“ Pristupljeno 22. ožujka 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_22_286.
- Eurostat. 2018. „World Book Day.“ Pristupljeno 29. ožujka 2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20180423-1>.
- Federacija europskih izdavača. 2022. „European Book Publishing Statistics 2021.“ Pristupljeno 10. srpnja 2022. <https://fep-fee.eu/European-Book-Publishing-1467>.
- Feldvari, Kristina i Kornelija Petr Balog. 2016. „Elektroničke knjige u knjižničnim zbirkama: problemi, izazovi i mogućnosti.“ U *Ogledi o informacijskim znanostima*, uredile Sanjica Faletar Tanacković i Martina Dragija Ivanović, 118–144. Osijek; Zadar: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Sveučilište u Zadru.
- Fina. 2022. „Rezultati poslovanja poduzetnika u izdavačkoj djelatnosti od 2016. – 2020. godine.“ Pristupljeno 14. srpnja 2023. https://www.fina.hr/novosti/-/asset_publisher/pXc9EGB2gb7C/content/rezultati-poslovanja-poduzetnika-u-izdavackoj-djelatnosti-od-2016.-do-2020.-godine?_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_Asset-PublisherPortlet_INSTANCE_pXc9EGB2gb7C_assetEntryId=836900.
- Fina. 2023. „Rezultati poslovanja poduzetnika u djelatnosti izdavanja knjiga, periodičnih publikacija i ostale izdavačke djelatnosti u 2021. godini.“ Pristupljeno 14. srpnja 2023. <https://www.fina.hr/-/rezultati-poslovanja-poduzetnika-u-djelatnosti-izdavanja-knjiga-periodicnih-publikacija-i-ostale-izdavacke-djelatnosti-u-2021.-godi-1>.

- Forsyth, Patrick i Robin Birn. 1997. *Marketing in publishing*. New York; NY: Routledge.
- Grlica, Martina. 2012. „E-čitač.“ *Knjižničar/Knjižničarka: e-časopis Knjižničarskog društva Rijeka* 3, no. 3: 59–67. <https://hrcak.srce.hr/233326>.
- Haleem, Abid; Mohd Javaid; Mohd Asim Qadri i Rajiv Suman. 2022. „Understanding the Role of Digital Technologies in Education: a Review.“ *Sustainable Operations and Computers* 3, 275–285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>.
- I. P. i M.V. 2016. „Eknjiga.hr – nova e-knjžara koja nudi preko 1000 naslova.“ *Moderna vremena*. Pristupljeno 12. srpnja, 2023. <https://mvinfo.hr/clanak/eknjiga-hr-nova-e-knjzara-koja-nudi-preko-1000-naslova>.
- Katulić, Anita. 2022. „Koncept kontrolirane e-posudbe: mogućnosti primjene u hrvatskim knjižnicama = The Concept of Controlled Digital Lending: Possibilities of Application in Croatian Libraries.“ *Bosniaca: časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine* 27, no. 27: 145–168. <https://doi.org/10.37083/bosn.2022.27.145>.
- Keča, Marica. 2012a. „E-knjiga u srednjoj školi.“ *Knjižničar/Knjižničarka: e-časopis Knjižničarskog društva Rijeka* 3, no. 3: 25–40. <https://hrcak.srce.hr/233325>.
- Keča, Marica. 2012b. „E-knjiga – najnoviji oblik knjige.“ *Knjižničar/Knjižničarka: e-časopis Knjižničarskog društva Rijeka* 3, no 3: 13–24. <https://hrcak.srce.hr/233323>.
- Krtalić, Maja i Damir Hasenay. 2015. „Dugoročna dostupnost e-knjiga: izazovi, prepreke, odgovornost.“ *Libellarium* 8, no. 1: 73–81. <https://doi.org/10.15291/libellarium.v8i1.215>.
- Kvaka – ured za kreativnu analizu. 2021. *Noć knjige 2021*. Zagreb: Kvaka. https://prijava.nocknjige.hr/datoteke/202104222159450.Kvaka_istrazivanje_2021_23_4.pdf.
- Laslavić, Željka. 2023. „Vijesti o smrti korica bile su uvelike pretjerane.“ *Lider*. Pristupljeno 13. rujna 2023. <https://lidermedia.hr/tvrtke-i-trzista/vijesti-o-smrti-korica-bile-su-uvelike-pretjerane-149135>.
- Leigh, Doug. 2010. „SWOT Analysis.“ U *Handbook of Improving Performance in the Workplace*, uredili Kenneth H. Silber, Wellesley R. Foshy, Ryan Watkins, Doug Leigh, James L. Moseley i Joan C. Dessinger, 115–140. International Society for Performance Improvement. doi:10.1002/9780470592663.ch24.
- Lončar, Marina. 2013. „Elektronička knjiga i elektronički čitač i kao nova usluga: iskustva i perspektive.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, no. 3: 101–126. <https://hrcak.srce.hr/115197>.
- Maciejewski, Jędrzej. 2019. „Book Markets in Europe: Facing the Challenges of the Digital Single Market.“ *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe* 22, no. 2: 173–187. <https://doi.org/10.2478/cer-2019-0019>.

- Manley, Laura i Robert P. Holley. 2012. „History of the Ebook: The Changing Face of Books.“ *Technical Services Quarterly* 29, no. 4: 292–311. doi:10.1080/07317131.2012.705731.
- Mihanović, Zoran i Ivana Markotić. 2016. „Marketing u nakladništvu – navike čitanja i kupnje knjiga sveučilišne studentske populacije.“ *Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku*, 3: 135–158. <https://hrcak.srce.hr/169961>.
- Mikić, Ivana i Antonija Marinclin. 2022. „Legal, Library, and Accounting Barriers of E-Books for E-Learning During COVID-19 at Polytechnic in Pozega.“ *ENTRENOVA – ENTerprise REsearch InNOVAtion* 8, no. 1: 138–145. <https://doi.org/10.54820/entrenova-2022-0013>.
- Miljković, Petar i Dean Valdec. 2016. „Elektroničko izdavaštvo i Digital Rights Management.“ *Polytechnic and Design* 4, no. 2: 173–180. <https://doi.org/10.19279/TVZ.PD.2016-4-2-10>.
- Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. 2017. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Čitajmo da ne ostanemo bez riječi*. Zagreb.
- Moslavac, Aleksandra. 2015. „Knjižnice i e-knjige : kamo i kako dalje?.“ Prezentacija sa skupa 14. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Lovran. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:077298>.
- Mulović, Ana i Maja Dadić. 2014. „Primjena novih tehnologija u obrazovnim procesima: elektroničke knjige kao novi izvori znanja.“ U *Zbornik radova s XXI. Međunarodni skup Društvo i tehnologija 2014 – dr. Juraj Plenković*, uredili Mario Plenković, Vlado Galičić i Ludvik Toplak, 391–398. Opatija: International Federation of Communication Associations – IFCA.
- Oberman Peterka, Sunčica, Nenad Bartolčić, Simona Goldstein, Sanja Petrušić Goldstein, Gordana Farkaš Sfeci, Marina Kralj Vidačak, Seid Serdarević i Ivan Šprajc. 2013. *Stvaranje pretpostavki za uređenje tržišta knjiga i širenje kulture čitanja u Republici Hrvatskoj*. CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva i Knjižni blok – Inicijativa za knjigu, Zagreb.
- Pal, Surendra Kumar i Mohan Singh Chadar. 2015. *Digital Publishing: A New Challenge for Librarians*. Arthava Publications.
- Pavin Banović, Alta, Mihaela Banek Zorica i Hrvoje Mesić. 2022. „Korištenje portala e-lektire među mladima srednjoškolske dobi.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 65, no. 3: 101–128. <https://doi.org/10.30754/vbh.65.3.1018>.
- Pažur, Ivana. 2011. „Iz naših knjižnica: Čitači elektroničkih knjiga i knjižnice.“ *Kemija u industriji: časopis kemičara i kemijskih inženjera Hrvatske* 60, no. 3: 157–161. <https://hrcak.srce.hr/clanak/96848>.
- Pažur, Ivana. 2013. „Zastupljenost elektroničke knjige u visokoškolskim i srodnim knjižnicama u Hrvatskoj.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, no. 1–2: 171–192. <https://hrcak.srce.hr/115108>.

- PCMag. 2023. „The Best eReaders for 2023.“ Pristupljeno 10. srpnja 2023. <https://www.pcmag.com/picks/the-best-ereaders>.
- Petr Balog, Kornelija i Kristina Feldvari. 2013. „Nabava elektroničkih knjiga u knjižnicama: s posebnim naglaskom na upravljanje vlasničkim pravima.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, no. 1–2: 79–106. <https://hrcak.srce.hr/115101>.
- Piercy, Nigel i Giles, William. 1989. „Making SWOT Analysis Work.“ *Marketing Intelligence & Planning* 7, no. 5–6: 5–7. doi:10.1108/eum000000001042.
- Project Gutenberg. 2022. „The Project Gutenberg Mission Statement, by Michael Hart.“ Pristupljeno 30. ožujka 2022. https://www.gutenberg.org/about/background/mission_statement.html.
- Radalj, Miro. „Distribucija znanja od tiskane do e-knjige.“ *Hum* 9, no. 11–12: 235–254. <https://hrcak.srce.hr/227305>.
- Selthofer, Josipa. 2013. „Oblikovanje e-knjiga: očekivanja čitatelja u komparativnoj perspektivi.“ *Libellarium* 6, no. 1–2. <https://hrcak.srce.hr/119583>.
- Shukla, Deepak, Anil Kumar Jharotia i Harish, Kumar Goel. 2011. „Impact of E-Publishing in Digital Era.“ *International Journal of Library and Information Science* 2, no. 1: 89–99. <http://eprints.rclis.org/16163/>.
- Snyder, Hannah. 2019. „Literature Review as Research Methodology: an Overview and Guidelines.“ *Journal of Business Research*, no. 104: 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>.
- Subba Rao, Siriginidi. 2004. „Electronic Books: a Review and Evaluation.“ *Library Hi Tech* 21, no. 1: 85–93. doi:10.1108/07378830310467427.
- Sudarević, Andrea. 2019a. „Elektronička knjiga i marketing elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj.“ *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema* 22, no. 1–2: 77–96. <https://hrcak.srce.hr/239618>.
- Sudarević, Andrea. 2019b. „Marketing i percepcija elektroničke knjige.“ *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema* 23, no. 2: 40–60. <https://hrcak.srce.hr/239590>.
- Sunara-Jozek, Danijela. 2022. „Nakladništvo (stanje, trendovi i perspektive) u izdavanju osnovnoškolskih udžbenika i drugih obrazovnih materijala.“ *Odgojno-obrazovne teme* 5, no. 1: 39–66. <https://hrcak.srce.hr/239618>.
- Svilar, Neven. 2015. „Algoritam propasti.“ *Booksa*. Pristupljeno 14. srpnja, 2023. <https://booksa.hr/u-fokusu/algoritam-propasti>.
- Šapro-Ficović, Marica. „Masovna digitalizacija knjiga: utjecaj na knjižnice.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, no. 1–2: 216–250. <https://hrcak.srce.hr/80483>.

- Tanner, M. Julee. 2014. „Digital vs. Print: Reading Comprehension and the Future of the Book.“ *School of Information Student Research Journal* 4, no. 2: 1–12. <https://scholarworks.sjsu.edu/ischoolsrj/vol4/iss2/6>.
- Turčić, Maja. 2019. „Why Do We Digitize Books Instead of Knowledge?.“ *Acta Graphica: znanstveni časopis za tiskarstvo i grafičke komunikacije* 30, no. 1: 35–41. <https://doi.org/10.25027/agj2017.28.v30i1.200>.
- Turčić, Maja i Darija Čutić. 2021. „Oblikovanje tipografije u epub e-knjigama.“ *Polytechnic and design* 9, no. 3: 175–187. <https://doi.org/10.19279/TVZ.PD.2021-9-3-03>.
- Unwin, Phillip Soundy, George Unwin i David H. Tucker. 2020. „History of publishing.“ *Encyclopedia Britannica*, Pristupljeno 23. ožujka 2021. <https://www.britannica.com/topic/publishing>.
- UNESCO. 1965. *Records of the General Conference. Thirteenth Session, Paris, 1964: Resolutions*. Paris: UNESCO.
- Vassiliou, Magda i Jennifer Rowley. 2008. „Progressing the Definition of ‘E-book’.“ *Library Hi Tech* 26, no. 3: 355–368. doi:10.1108/07378830810903292.
- Velagić, Zoran. 2014. „The Discourse on Printed and Electronic Books: Analogies, Oppositions, and Perspectives.“ *Information Research: an International Electronic Journal* 19, no. 2 <https://eric.ed.gov/?id=EJ1032680>.
- Velagić, Zoran. 2022. „Društvo i nakladništvo: posredovanje knjige u prvim desetljećima 21. stoljeća.“ *Anafora* 9, no. 1:1–23. <https://doi.org/10.29162/ANAFORA.v9i1.1>.
- Velagić, Zoran i Franjo Pehar. 2013. „Tržište elektroničkih knjiga u Republici Hrvatskoj.“ *Libellarium* 6, no. 1–2: 55–64. <https://hrcak.srce.hr/119580>.
- Velagić, Zoran; Tomislav Jakopec, Franjo Pehar i Josipa Selthofer. 2017. *Elektroničko nakladništvo?* Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.
- Velagić, Zoran; Ines Hocenski i Kristina Kiš. 2022. „Integracija e-knjiga u zbirke hrvatskih visokoškolskih knjižnica: istraživanje stavova knjižničara.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 65, no. 1: 225–249. <https://hrcak.srce.hr/278550>.
- Vrbanus, Sandro. 2023. „Najaktivniji autor e-knjiga na Amazonu u posljednje vrijeme – ChatGPT.“ *BUG*. Pristupljeno 18. rujna 2023. <https://www.bug.hr/umjetna-inteligencija/najaktivniji-autor-e-knjiga-na-amazonu-u-posljednje-jewe-vrijeme--chatgpt-31952>.
- Walfisz, Jonny. 2023. „World Book Day: Which European countries are the biggest readers? And who’s reading the least?.“ *Euronews.culture*. Pristupljeno 13. rujna 2023. <https://www.euronews.com/culture/2023/03/02/world-book-day-which-european-countries-are-the-biggest-readers-and-whos-reading-the-least>.

- Warren, John W. 2022. „Always the eBook of the Future.“ *The Journal of Electronic Publishing* 25, no. 1. doi: <https://doi.org/10.3998/jep.1954>.
- Wilson, Tom D. 2015. „E-knjige: nakladnička dvojba.“ *Libellarium* 8, no. 1: 5–13. <https://doi.org/10.15291/libellarium.v8i1.210>.
- Wilson, Tom D. 2016. „Theoretical Approaches to E-book Research.“ *Libellarium* 9, no. 1: 159–174. <http://dx.doi.org/10.15291/libellarium.v9i1.277>.
- Woll, Thomas. 2010. *Publishing for Profit: Successful Bottom-line Management for Book Publishers*. Chicago, Illinois: Chicago Review Press, Incorporated.
- Ziatdinov, Rushan i Juane Cilliers. 2022. „Generation Alpha: Understanding the Next Cohort of University Students.“ *European Journal of Contemporary Education* 10, no. 3: 783–789. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2202.01422>.
- Zubac, Andreja i Andreja Tominac. 2012. „Digitalna knjižnica kao podrška sveučilišnoj nastavi i istraživačkomu radu na daljinu: Elektronički izvori za elektroničko učenje na hrvatskim sveučilištima.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 55, no. 2: 65–82 <https://hrcak.srce.hr/106553>.
- Zubac, Andreja i Andreja Tominac. 2014. „A Research of E-book Market Trends: North America and the European Community.“ *Knjižnica: revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti* 58, no. 1–2: 129–150. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/569>.
- Zubac, Andreja i Dubravka Čanić. 2016. „Izazovi uvođenja e-udžbenika u nastavi osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 59, no. 3–4: 231–248. <https://hrcak.srce.hr/187618>.
- Živko, Tijana. 2021. *Digitalne platforme za posudbu e-knjiga u Hrvatskoj: diplomski rad*. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Živković, Daniela. 2007. „The Decade of the Electronic Book.“ U *Zbornik radova Degisen Dunyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu*, uredili Serap Kurbanoğlu, Yaşar Tonta i Umüt Al. 136–143. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Živković, Daniela. 2008. „The Electronic Book: Evolution or Revolution?“ *Bilgi Dünyası* 9, no. 1: 1–20. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/76283/the-electronic-book-evolution-or-revolution>.
- Živković, Daniela. 2012. „Elektronička knjiga: knjiga između prošlosti i budućnosti.“ *Knjižničar/Knjižničarka: e-časopis Knjižničarskog društva Rijeka* 3, no 3: 8–12. <https://hrcak.srce.hr/233322>.
- Živković, Daniela. 2022. *Elektronička knjiga*. Zagreb: Filozofski Fakultet u Zagrebu.
- Živković, Daniela, Marko Tot i Breza Šalamon Cindori. 2012. „Elektronička knjiga u muzeju.“ *Muzeologija* 48–49: 285–290. <https://hrcak.srce.hr/111817>.

Abstract

Current conditions and future projections of the e-book market in the Republic of Croatia – an overview of strengths, weaknesses, opportunities and threats

Purpose. Taking into account the changes that have affected the publishing industry due to the rapid development of information and communication technologies, this paper analyzes the development of electronic books (e-books) and electronic publishing (e-publishing) through a historical and theoretical perspective, with the aim of providing indications for future development in the Republic of Croatia. Considering many advantages and disadvantages of e-books, but also available opportunities and potential threats, the paper aims to unify all the mentioned aspects in one place with the goal of systematizing the available scientific literature. The paper is, therefore, valuable to publishers and authors who have not yet recognized all the possibilities offered by e-books or do not fully understand all their functionalities.

Approach/methodology/design. Methods of analysis, synthesis and comparison are applied to provide a detailed assessment of the strengths, weaknesses, opportunities, and threats (SWOT analysis) of the e-book as a product of electronic publishing. Through a systematic analysis of scientific and professional literature, the positive and negative aspects of e-books are elaborated on, new trends are discussed, and indications are given for the future development of e-books with additional implications for e-publishing.

Findings. The “SWOT” analysis results demonstrate that the electronic book has numerous advantages such as interactivity and functionality, which makes it an efficient medium for information and knowledge transfer. On the other hand, the dependence on technology is its greatest weakness. New opportunities lie in new collaborations and new distribution channels, while the largest threat is the competition that can come from all over the world through digital channels.

Limitations. The most significant limitation is the limited number of recent literature units on the topic of electronic books and electronic publishing. Given the substantial dependence of e-books on ever-evolving and advancing technological achievements, some of the recommendations and conclusions in this paper are applicable to a limited time frame.

Originality/ value. Given that a conducted literature review demonstrated a lack of papers providing overview of the strengths, weaknesses, opportunities and threats of electronic book, this paper aims to fill the identified gap with the intention of structuring and unifying its key characteristics, while also presenting the external factors that can play an important role in its future development.

KEYWORDS: electronic book, electronic publishing, electronic readers, information and communication technologies, SWOT analysis

Metodologija strukture izrade životopisa te kriterija odabira osoba za upis u mrežni biografski leksikon: na primjeru *Obrazi slovenskih pokrajin* (OSP)

Nina Jamar

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijske vede in knjigarstvo

Filozofski fakultet, Univerza v Ljubljani

nina.jamar@ff.uni-lj.si

Libellarium 14, 1 (2023): 31–50

UDK: 027.022:004.774(497.4)

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 28. 4. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 11. 9. 2023.

doi: 10.15291/libellarium.4163

Sažetak

Cilj. Svrha je članka, kao i motiv za provedbu ovoga istraživanja, utvrditi prikladnost strukture životopisa koji se nose u mrežni biografski leksikon *Obrazi slovenskih pokrajin* (Lica slovenskih pokrajina). Namjera je i ustanoviti kriterije ili strukturne elemente koji mogu pomoći pri odlučivanju koje će se osobe uključiti u mrežni biografski leksikon.

Pristup/metodologija/dizajn. Za analizu strukture zapisa koji se nose u mrežni biografski leksikon, kao i za utvrđivanje kriterija za odabir osoba za unos u mrežni biografski leksikon, korištena je metoda analize sadržaja.

Rezultati. Definirani su kriteriji za odabir osoba za upis u mrežni biografski leksikon *Obrazi slovenskih pokrajin* (OSP) i struktura životopisa na mrežnom biografskom leksikonu OSP. Zaključeno je i da je poželjno da redoslijed strukturnih elemenata bude nepromjenjiv. Također, zaključeno je da je za razvoj biografskih leksikona bitna i suradnja svih ustanova koje mogu pridonijeti kvaliteti biografskih leksikona.

Ograničenja. Ograničenje istraživanja predstavljala je činjenica da svaku osobu čiji se životopisi uključuju u mrežni biografski leksikon OSP povezuju biografski jedinstveni podatci, isključivo vezani za život te osobe, pa je teško odrediti jedinstvenu strukturu elemenata. Također, prema našim saznanjima, nema istraživanja koja se bave strukturom životopisa u biografskim leksikonima.

Originalnost/vrijednost. Rezultati istraživanja mogu pridonijeti kvaliteti unosa u mrežni

biografski leksikon OSP, ali i u druge mrežne biografske leksikone. Kvalitetnija struktura životopisa i stručni kriterij za odabir osoba koje će biti uključene u biografski leksikon morali bi utjecati i na zadovoljstvo korisnika samim portalom. Ovaj je rad i poziv za daljnji istraživački rad na tom području.

KLJUČNE RIJEČI: mrežni biografski leksikoni, narodne knjižnice, *Obrazi slovenskih pokrajin (OSP)*, zavičajna povijest

1. Uvod

1.1. Uvodne napomene

Svrha je rada utvrditi prikladnost strukture životopisa koji se unose u mrežni biografski leksikon *Lica slovenskih pokrajina* (slov. *Obrazi slovenskih pokrajin*, u daljnjem tekstu OSP) (*Obrazi slovenskih pokrajin 2020*) (Slika 1). Cilj je da ovakva napomena o sadržaju bude što informativnija za čitatelje te da ga potakne na daljnje čitanje ili istraživanje prikazane osobe. Zanimaju nas i kriteriji ili strukturni elementi koji mogu pomoći pri odlučivanju koje će se osobe uključiti u mrežni biografski leksikon. Za analizu strukture zapisa koji se unose u mrežni biografski leksikon, kao i za utvrđivanje kriterija za odabir osoba za unos u mrežni biografski leksikon, korištena je metoda analize sadržaja.

Strukturni elementi koji su određeni za napomenu o sadržaju (životopis) i izbor osobe činit će shemu kodiranja uz pomoć koje će se na postojećim unosima iz OSP-a provjeriti koliko se postojeći unosi podudaraju sa shemom kodiranja. Krajnji rezultat bit će prijedlog prikladne strukture životopisa za unos u mrežni biografski leksikon OSP. Također, shema kodiranja sastojat će se od strukturnih elemenata koji se koriste za odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP. U tom će se slučaju također provjeriti kako se postojeći unosi podudaraju sa

shemom kodiranja. Krajnji rezultat bit će prijedlog kriterija za odabir osoba za unos u mrežni biografski leksikon OSP.

1.2. OSP

Kao što je navedeno na mrežnoj stranici biografskog leksikona OSP (*Obrazi slovenskih pokrajin*), riječ je o mrežnom biografskom leksikonu poznatih osoba iz slovenskih pokrajina i Slovenaca iz regije i svijeta (*Obrazi slovenskih pokrajin* 2020). Mrežnim biografskim leksikonom upravlja gradska knjižnica grada Kranja – Mestna knjižnica Kranj. U njemu su od 2020. godine objedinjeni životopisi objavljeni u regionalnim leksikonima: *Celjskozasavski.si*, *Dolenjski biografski leksikon*, *Gorenjci.si*, *Koroški biografski leksikon*, *Pomurci.si*, *Primorci.si*, *Spodnjepodravci.si* i *Štajerci.si*, koji su nastali u središnjim područnim knjižnicama te sadrže i životopise autora koji dolaze iz središnje Slovenije i Slovenaca u regiji i svijetu. Objedinjavanje je bilo posljedica usitnjenosti sadržaja, dupliciranja, želje za standardizacijom zapisa, smanjenjem troškova i jedinstvenom uredničkom politikom.

Mrežni biografski leksikon OSP „obuhvaća životopise osoba koje su rođene u određenoj pokrajini ili inozemstvu, tamo živjele i/ili se školovale, a prije svega svojim djelovanjem na bilo kojem području bitno obilježile svoju sredinu: pisci, pjesnici, povjesničari književnosti i umjetnosti i kritičari, novinari, slikari, glazbenici, arhitekti, glumci, svećenici, znanstvenici, istraživači, profesori, učitelji, gospodarstvenici, političari, sportaši itd.“ (*Obrazi slovenskih pokrajin* 2020). Krajem kolovoza 2023. na portal OSP uneseno je oko 5850 osoba, a moguće je jednostavno i sofisticirano pretraživanje.

1.3. Drugi mrežni biografski leksikoni

Predstaviti ćemo i nekoliko drugih mrežnih biografskih leksikona u Sloveniji i njoj susjednim državama kao što su Austrija, Italija, Mađarska i Hrvatska. Navedene su zemlje odabrane jer u njima žive i Slovenci, a neki od njih obuhvaćeni su i biografskim leksikonom OSP. Zanimljivo je da ni u jednom od odabranih mrežnih biografskih leksikona ne pronalazimo pojašnjenje o korištenim strukturnim elementima životopisa.

Portal *Slovenska biografija* (Slovenska biografija, n. d.), kojim upravlja Slovenska akademija znanosti i umjetnosti, objedinjuje tri slovenska biografska leksikona koji su prethodno objavljeni u tisku: *Slovenski biografski leksikon* (SBL), *Primorski slovenski biografski leksikon* (PSBL) i *Novi Slovenski biografski leksikon* (NSBL). Cilj je *Slovenske biografije* povezati biografska istraživanja u Sloveniji uz pomoć suvremene tehnologije i na jedinstven način prikazati bogatstvo biografskih podataka o Slovencima u domovini, inozemstvu i svijetu. Portal nudi jednostavno i sofisticirano pretraživanje po određenim parametrima. U budućnosti se planira dodati nove osobe, slikovni i audiovizualni materijal, poveznice na vanjske relevantne mrežne stranice, interne poveznice između osoba u leksikonu, ispis kratica i akronima, ispis bibliografskih referenci prve objave za svaku osobu, ispise nekih drugih, već označenih podataka, podatak o broju pogodaka u ispisu pogodaka, popise bibliografskih i općih kratica, uvid u tehničku dokumentaciju, nadogradnju vizualne slike. Portal *Slovenska biografija* i OSP jedina su dva mrežna biografska leksikona u Sloveniji.

Österreichisches Biographisches Lexikon ili ÖBL (Österreichisches Biographisches Lexikon, n. d.) bilježi živote i karijere značajnih osoba koje su rođene, živjele ili djelovale u Austriji tijekom njezine povijesti. Urednici su u biografski leksikon uvrstili i one osobe koje nisu općepoznate i čiji su životopisi često drugdje neadekvatno zastupljeni. Izgradnja mrežnog izdanja započela je 2004. godine, a od 2009. životopisi su u otvorenom pristupu na internetu. Mrežno izdanje sada sadrži dublje mogućnosti pretraživanja koje nadilaze pretraživanje cijelog teksta i nude dodatni slikovni i audiomaterijal preuzet iz Bildarchiv Austria der Österreichischen Nationalbibliothek, Albertina, Österreichische Mediathek (Arhiv slika Austrija (Austrijska nacionalna knjižnica), Albertina, Austrijska Mediathek), kao i druge dodatne poveznice. Od 2009. nadalje ÖBL je također član biografskog portala *Biographie-Portal* (Biographie-Portal, n. d.) koji se temelji na suradnji između Bavarske državne knjižnice, povijesne komisije Bavarske akademije znanosti, Austrijske akademije znanosti i fundacije Švicarskog povijesnog rječnika. Za Wolfganga Amadeusa Mozarta tako, primjerice, nalazimo poveznice na *Katalog der Deutschen Nationalbibliothek* (GND – *Gemeinsame Normdatei* (normativna baza osobnih imena)), *Katalog der Deutschen Nationalbibliothek*, *Deutsche Digitale Bibliothek* (DDB), *Virtual Authority File* (VIAF) i *Neue Deutsche Biographie* (NDB). U *Biographie-Portal* uključena je i gore spomenuta *Slovenska biografija*. Biografski portal dostupan je i na slovenskom jeziku. *Dizionario Biografico degli Italiani* (Dizionario Biografico degli Italiani, n. d.) je talijanski biografski rječnik objavljen od strane Istituto dell'Enciclopedia Italiana u 100 svezaka. Djelo je oblikovano 1925. godine po uzoru na njemačke i engleske nacionalne biografije. Prvi svezak objavljen je 1960. godine na 100. obljetnicu ujedinjenja Italije. Stoti i posljednji svezak objavljen je u prosincu 2020. U ožujku 2011., u povodu 150. obljetnice Italije, osmišljen je portal za pristup rječniku u suradnji s enciklopedijom Treccani (*Treccani*, n. d.). *Magyar életrajzi lexikon 1000-1990* je mađarski biografski leksikon koji predstavlja poznate (ne više živuće) osobe mađarske povijesti koje su ostavile nezaboravan trag u razvoju mađarske povijesti u političkom, znanstvenom, gospodarskom i kulturnom životu na području umjetnosti ili sporta. Leksikon je u četiri sveska na više od četiri tisuće stranica izdala Akadémia Kiadó. Zbirka, koja broji oko 20 000 članaka, plod je gotovo tridesetogodišnjeg istraživačkog rada u kojem je sudjelovalo više stotina suradnika. Prikupljanje podataka za posljednji svezak, objavljen 1994. godine, dovršeno je 1990. godine. Sva su četiri sveska u mrežnom obliku leksikona (*Magyar életrajzi lexikon*, n. d.) objedinjena čime se željelo stvoriti opći biografski leksikon koji bi obuhvatio cjelokupnu povijest Mađara. Uz pomoć suvremene tražilice informacije se u njemu mogu učinkovito pronaći. *Hrvatski biografski leksikon* (Hrvatski biografski leksikon, 2009–2023) jedan je od temeljnih programa Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Dosad je tiskano devet svezaka. Od 2015. na portalu su dostupni svi u prvih osam svezaka objavljeni članci. Dostupan je odabir životopisa devetog sveska. Iako su u leksikon uvrštene samo osobe rođene do kraja 1945. godine, ipak su obrađeni i neki istaknuti pojedinci rođeni nakon 1945. Životopisi se temelje na najsuvremenijim znanstvenim rezultatima, iznoseći samo potvrđene činjenice i relevantne podatke, a nastoje se prikazati objektivne okolnosti i subjektivni činitelji na kojima se pojedina osoba formirala, s aspekta njezina rada i djelovanja, kao i sa stajališta onih koji su njezin rad tijekom vremena ocjenjivali. *Hrvatski biografski leksikon* ne predstavlja samo zbroj faktoografske građe nego može biti i poticaj daljnjim znanstvenim istraživanjima.

2. Pregled teorijskih polazišta

Najprije je potrebno definirati pojam integrirajuća građa jer je to, prema definiciji, i mrežni biografski leksikon. Objedinjeno izdanje ISBD-a (*ISBD* 2017, 237) definira integrirajuću građu kao „jedinicu građe u koju se uključuju novi sadržaji s dopunama ili izmjenama i koji se spajaju u cjelinu. Integrirajuća građa može biti vremenski omeđena ili neomeđena. Integrirajuća građa uključuje publikacije u slobodnim listovima koje se mogu ažurirati i mrežne stranice koje se povremeno ažuriraju.“ Kad govorimo o mrežnom biografskom leksikonu, riječ je o mrežnoj stranici koja se povremeno ažurira.

Ilich (2007, 21) navodi da je biografski leksikon (također i biografski rječnik) knjiga s prikupljenim, pregledno raspoređenim biografskim podacima značajnih osoba. Karakter biografskog leksikona mogu imati i opsežna izdanja tipa „tko je tko“, npr. slovenski tko je tko (Bajt 1999). Pojašnjavajući povijest biografskih leksikona Ilich (2007, 21) navodi da je biografski leksikon već u antici i srednjem vijeku bio rasprostranjena vrsta referentnih djela o znamenitim osobama. Tako je već 392. godine sveti Jeronim prikupio 135 životopisa kršćanskih pisaca i okupio ih u svom djelu *De viris illustribus. De scriptoribus ecclesiasticis* iz 13. stoljeća Henrika Gentskog navodi pak 9 000 naslova crkvenih autora s biografskim podacima. Budući da za životopis možemo reći da se zapravo radi o napomeni o sadržaju (anotaciji), potrebno je definirati i napomenu. *Merriam-Webster Online Dictionary (Merriam-Webster Online Dictionary 2023)* i Mihajlov i Giljarevski (1975, 47) navode da anotacija može biti kratka napomena o temi ili sadržaju izvornog dokumenta što ponekad uključuje i kritičku ocjenu dokumenta u smislu njegove primjenjivosti na određenu kategoriju korisnika. Anotacije književnih djela također sadrže podatke o autorima djela i nagradama koje su djela dobila. Anotacije također mogu sadržavati i informacije iz drugih izvora osim izvornog teksta. U slučaju biografskog leksikona, izvorni dokument je osoba čiji se podatci unose u biografski leksikon.

Definicije anotacija inače su vrlo različite. Američki nacionalni standard za pisanje sažetaka (ANSI/NISO Z39.14-1997, 1997, 1) i Ilich (2007, 7) navode da anotacija može biti vrlo kratak opis (koji se sastoji od nekoliko riječi ili rečenica), objašnjenje ili čak kritički komentar teksta koji je dodan naslovu. Anotacija može biti, kako navode Skolnik (1979, 217) i *SIST ISO 214:1996* (1996, 1), napomena, objašnjenje ili komentar dodan referenci. Logar (1970, 29–30) navodi da anotacija (lat. *annotatio* = primjedba, napomena) nadopunjuje opis bibliografske jedinice podacima o vanjskoj strani jedinice, njezinu nastanku, načinu reprodukcije, pismu, jeziku, paralelnim naslovima, daje podatke o ocjenama i izvješćima o jedinici, tumači naslov ili daje naslov izvornika, a može navesti i sastavne dijelove i općenito informirati o sadržaju, o navedenim osobama, mjestima, objektima koje bibliograf može unijeti u popis tema, o znanstvenom dometu, političkom, filozofskom ili kulturnom usmjerenju opisane jedinice. Poželjno je da redosljed podataka u anotacijama bude konstantan jer u protivnom mogu postati nepregledne što se osobito odnosi na detaljne anotacije u retrospektivnim bibliografijama knjiga za starija razdoblja.

3. Konceptija istraživanja

3.1. Metodologija

Kao metoda istraživanja korištena je analiza sadržaja. Šauperl (2005, 155–158) navodi da je analiza sadržaja istraživačka metoda kojom u prikupljenim podacima tražimo i identificiramo obrasce ponašanja ili događaja. Izvodimo je na tekstu, slici ili zvuku. Jedinica analize može biti rečenica, jedinica govora ispitanika ili osobe koja se promatra (npr. odgovor na pitanje), slika ili niz slika itd. Definira je sam istraživač u analizi. Svaka se jedinica tijekom analize označava jednim ili s više pojmova koji tu jedinicu identificiraju kao jedinicu. Ta jedinica svjedoči o odabranom događaju ili ponašanju. Tijekom označavanja stvara se shema kodiranja. Shema kodiranja može se odrediti i unaprijed kada istraživač zna što treba tražiti u podacima, dakle, kada nije riječ o eksplorativnom istraživanju. Rezultat je istraživanja identifikacija obrazaca događaja ili ponašanja ilustriranih učestalošću i slijedom pojavljivanja pojedinih kodova. Istraživanje se stoga provodi upisivanjem teksta, slike i/ili zvuka dobivenih promatranjem u detaljan opis opažanja, odnosno u tekst (prijepis ili engl. *verbal protocol*). Analiza teksta provodi se preciznim i pažljivim promatranjem onoga što se događa u napisanom. Obraćamo pozornost na pojmove i pojave opisane nizom ili rečenicom i označavamo ih odabranim simbolima ili riječima. Te se oznake nazivaju kodovi. Na taj se način stvara shema kodiranja, svojevrsni popis tema analiziranog teksta. Tijekom rada ta se shema dopunjuje i mijenja. Ako utvrdimo da neki kodovi nemaju smisla, brišemo ih, a dodajemo druge. Potkategorije ili nadkategorije također se mogu kreirati tijekom rada. Shema kodiranja razvija se i ako se analiza započne s već formiranom shemom kodiranja. Takav je primjer npr. analiza sažetaka, u kojoj nas zanima sadržje li sažetci sve informacije koje zahtijeva norma *ISO 214: Dokumentacija – sažeci za publikacije i dokumentaciju (SIST ISO 214 1996)*. Sljedeći je korak analize određivanje učestalosti i obrazaca pojavljivanja pojedinih kodova. To se može učiniti točnim poznavanjem podataka ili statističkim metodama. Statističke metode mogu se koristiti samo u slučajevima kada imamo dovoljno veliku količinu podataka.

White i Marsh (2006, 30) navode osnovne korake koji bi trebali biti dio svakog istraživačkog projekta u kojem se kao metoda koristi analiza sadržaja. Koraci jesu: definirati hipotezu ili hipoteze, definirati prikladne podatke, definirati metodu uzorkovanja i jedinicu uzorkovanja, definirati uzorak, definirati jedinicu za prikupljanje podataka i jedinicu analize, definirati shemu kodiranja koja omogućuje testiranje hipoteza, kodirati podatke, provjeriti pouzdanost kodiranja, prilagoditi shemu kodiranja (ako je potrebno), analizirati kodirane podatke i zapisati rezultate.

3.1.1. Istraživačka pitanja

U svrhu utvrđivanja prikladnosti strukture životopisa koji se unose u mrežni biografski leksikon i formuliranja kriterija koji nam mogu pomoći pri odlučivanju koje ćemo osobe uključiti u mrežni biografski leksikon formulirana su dva istraživačka pitanja.

Prvo istraživačko pitanje jest koje bi strukturne elemente trebao sadržavati životopis koji je unesen u mrežni biografski leksikon OSP. Prema shemi kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ pretpostavljamo da za svaku osobu čiji se podatci o životu i radu

unose u mrežni biografski leksikon mogu navesti podatci o završenom studiju, najvišem stečenom stupnju obrazovanja, zaposlenju i postignućima ili aktivnostima u društvenom, kulturnom i nacionalno-političkom području. Podatke o akademskim i drugim počasnim zvanjima te nagradama i priznanjima, kao i sve ostalo što želimo istaknuti (a ne pripada u ostale strukturne elemente), nije moguće navesti za sve.

Drugo istraživačko pitanje jest odgovara li osoba koja je unesena u mrežni biografski leksikon OSP i dio je istraživanja barem jednom od strukturnih elemenata sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“. U shemi kodiranja naveli smo strukturne elemente za koje smatramo da bi nam mogli pomoći pri odlučivanju koga uključiti u mrežni biografski leksikon, a koga ne. U ovom slučaju svaki od strukturnih elemenata ima istu težinu pa je važno da osoba odgovara barem jednom od njih. Na taj način možemo objasniti korisnicima zašto smo neku osobu uvrstili u mrežni biografski leksikon, a neku drugu ne. To je, naime, uobičajeno pitanje među korisnicima. Dobro je imati stručnu podlogu za svoje odluke te da se odlučivanje ne odvija prema prioritetima pojedinaca koji unose osobe u mrežni biografski leksikon.

U slučaju odgovora na prvo istraživačko pitanje prikladan je podatak sadržaj svake rečenice životopisa koja je objavljena na mrežnom biografskom leksikonu OSP i koja je dio istraživanja. U slučaju odgovora na drugo istraživačko pitanje cjelokupni životopisi uneseni u mrežni biografski leksikon OSP, koji su dio istraživanja, prikladni su podatci prema kojima su se mogli prosuditi kriteriji za unos u mrežni biografski leksikon OSP.

3.1.2. Prikupljanje uzorka i podataka

Jedinica uzorkovanja za shemu kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ bila je rečenica životopisa iz mrežnog biografskog leksikona OSP koji je bio dio istraživanja. Za svaku rečenicu provjerili smo odgovara li nekom od strukturnih elemenata sheme kodiranja. Jedinica uzorkovanja za shemu kodiranja „Odabir osobe za mrežni biografski leksikon OSP“ bio je cjelokupni životopis iz mrežnog biografskog leksikona OSP koji je bio dio istraživanja. Na temelju podataka iz cjelokupnog životopisa prosuđivali smo odgovaraju li podatci o osobi nekom od strukturnih elemenata sheme kodiranja.

U fazi planiranja istraživanja odlučili smo da uzorak predstavlja deset osoba unesenih u OSP iz pojedinih regionalnih leksikona (Celjskozasavski, Dolenjci, Gorenjci, Korošci, Srednjoslovenski, Pomurci, Primorci, Donji Podravci, Štajerci, Slovenci u regiji i po svijetu). Dakle, ukupno sto osoba. Odabrane su osobe koje su upisane 2022. i 2021. godine, od 31. prosinca 2022. unazad, prema datumu unosa u leksikon. Izostavljena je plemićka obitelj Barbo-Waxenstein jer se navedeni životopis odnosi na cijelu obitelj, a ne na jednu osobu. U slučaju da je osoba svrstana u dva leksikona, u obzir je uzet prvi. Takvi su slučajevi zastupljeni s 22 % (Dolenjci 2 %, Srednjoslovenci 5 %, Štajerci 5 %, Slovenci u inozemstvu 10 %). Također, jedna osoba nije imala navedene podatke o rođenju pa nije bilo moguće zaključiti njezinu dob.

U slučaju odgovora na prvo istraživačko pitanje jedinicu za prikupljanje podataka predstavljala je rečenica životopisa unesena u OSP. U slučaju odgovora na drugo istraživačko pitanje jedinicu za prikupljanje podataka predstavljao je cjelokupni životopis osobe unesen u OSP. Zbog jednog od strukturnih elemenata zanimao nas je i podatak o dobi osoba čiji su životopisi odabrani za istraživanje. Jedinicu analize, u slučaju odgovora i na prvo i na drugo istraživačko pitanje, predstavljao je životopis osoba unesenih u OSP.

3.1.3. Sheme kodiranja i kodiranje podataka

Sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ i „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“ definirane su u Tablici 1 i Tablici 2.

Sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ i „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“ sadrže strukturne elemente koji su već korišteni u izradi biografskih leksikona objavljenih u tiskanom obliku u prošlosti (*Osebnosti*, *Novi Slovenski biografski leksikon*). Uzete su u obzir i upute za unos podataka u mrežne biografske leksikone (*Navodila za vnos vsebin na portal Gorenjci.si* 2012; *Navodila za vnos vsebin na portal Obrazi slovenskih pokrajin* 2023). Podatci kodiranja analizirani su u nastavku.

No, prije svega, nekoliko riječi o shemi kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ (Tablica 1). U uputama za unos sadržaja na portal *Gorenjci.si* (*Navodila za vnos vsebin na portal Gorenjci.si* 2012) napisano je da tekst koji opisuje život i djelo neke osobe treba biti sažet, ne smije biti kraći od 5 i duži od 35 redaka (3500 znakova). Trebao bi opisivati važnije događaje i ne bi trebao počinjati rečenicom „Rođen je“ jer su podatci o rođenju navedeni u drugim elementima. U posljednjem stavku trebaju se navesti najvažnija priznanja i nagrade koje je opisana osoba dobila za svoj rad. Tekstovi se ne smiju prepisivati iz drugih izvora, osim ako su autorska prava dobivena za objavljivanje na internetu. Tekst je isti u slučaju uputa za unos sadržaja na OSP portal (*Navodila za vnos vsebin na portal Obrazi slovenskih pokrajin* 2023). Od uputa za unos sadržaja na portal *Gorenjci.si* (*Navodila za vnos vsebin na portal Gorenjci.si* 2012) razlikuje se po tome što tekst ne smije biti duži od 40 redaka (4000 znakova). Razlikuje se i po tome što navođenje najvažnijih priznanja i nagrada više nije dio teksta koji opisuje život i rad neke osobe, već se priznanja i nagrade navode u posebnoj kartici.

U biografskom leksikonu osoba (*Osebnosti* 2008, XIII) navedeno je obrazloženje natuknice koja preciznije definira i analizira pojedinačne elemente oznake natuknice sljedećim redoslijedom: studij, najviši stečeni stupanj obrazovanja, zaposlenje, stručna, znanstvena ili umjetnička djelatnost, gospodarska postignuća, sportski uspjesi, društveno, socijalno, kulturno, nacionalno, političko djelovanje. Na kraju članka navode se eventualna akademska i druga počasna zvanja, nagrade i priznanja, a u posebnom dijelu predstavljen je rad (umjetnički, stručni, znanstveni).

Shemi kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ dodali smo strukturni element pod nazivom „ostalo“, što znači da određena rečenica životopisa osobe ne odgovara ni jednom drugom strukturnom elementu. Rezultati će pokazati može li se strukturni element „ostalo“ dalje raščlaniti na više strukturnih elemenata.

Tablica 1. Shema kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“

Shema kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“	
Strukturni elementi	Oznake
Opseg (ne više od 4000 znakova ili 40 redaka)	OP
Studij	ST
Najviši stečeni stupanj obrazovanja	SU
Zaposlenje	ZA
Stručna, znanstvena, umjetnička djelatnost	ZU
Gospodarska postignuća, sportski uspjesi	GS
Društveno, socijalno, kulturno, nacionalno-političko djelovanje	KN
Akadska i druga počasna zvanja	AK
Nagrade i priznanja	NP
Ostalo	OS

U nastavku slijedi nekoliko rečenica o shemi kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“ (Tablica 2). Šterbenc Svetina (2018) navodi da je u smjernicama za urednike novog biografskog leksikona navedeno da novi slovenski biografski leksikon (*Novi slovenski biografski leksikon 2013*) prihvaća sve osobe slovenskog podrijetla ili rođene u Sloveniji koje su djelovale u zemlji ili inozemstvu, kao i osobe stranog podrijetla koje su u slovenskom prostoru na bilo koji način važne za razvoj i utjecaj na području kulture, znanosti, umjetnosti, gospodarstva, politike i društva te na drugim nacionalno bitnim područjima, a koje su svojim djelovanjem među Slovencima i svojim postignućima pridonijele prepoznavanju i promicanju Slovenije u svijetu. Prema važnosti osobe se dijele u četiri kategorije. Prvu kategoriju predstavljaju osobe prihvaćene u nacionalni kanon, tj. one koje suoblikuju kolektivni identitet Slovenaca i općenito su prepoznatljive i izvan područja svoga djelovanja (npr. France Prešeren, Anton Martin Slomšek, Jože Plečnik, Rudolf Maister itd.). Drugu kategoriju predstavljaju najistaknutije osobe pojedinog područja, odnosno one čiji utjecaj djelovanja nadilazi vrijeme njihova djelovanja/života. Treću kategoriju predstavljaju istaknute osobe pojedinog područja, čiji je utjecaj vezan za vrijeme njihova života i djelovanja na području. Četvrtu kategoriju predstavljaju istaknute osobe sa značajnim postignućima, ali koje se ne mogu uvrstiti u prve tri kategorije. Osim toga, dodane su i dodatne preporuke. Prva je preporuka da je dobna granica za uključivanje 50 i više godina, s iznimkom sportaša, umjetnika i dobitnika najvažnijih priznanja i sl. Druga je preporuka da pedagoška i znanstvena zvanja (npr. docent, znanstveni savjetnik) nisu kriterij za automatsko uključivanje, kao ni vođenje ili sudjelovanje u istraživačkim projektima jer nas zanimaju samo eventualni izvanredni rezultati projekata. Treća je preporuka da kriteriji mogu biti nacionalna priznanja i najznačajnija priznanja iz pojedinih područja te međunarodna sportska postignuća (OI, SP, EP). Četvrta je preporuka da se automatski uključuju akademici SAZU (ali ne i dopisni članovi, osim dopisnih članova slovenskih korijena), narodni heroji, slovenski nadbiskupi i biskupi, predsjednici i predsjednice države i vlade (ministri se ne uključuju automatski), rektori i rektorice javnih sveučilišta (Sveučilište u Ljubljani, Sveučilište u Mariboru, Sveučilište Primorska). Glavni kriteriji za uključivanje u leksikon osoba (*Osebnosti 2008*, VIII) bili su zastupljenost u postojećoj enciklopedijskoj i leksikonskoj literaturi, postignuto akadem-

sko obrazovanje (redoviti, izvanredni profesori, znanstveni suradnici, savjetnici), nagrade i priznanja za umjetnička, inovativna, znanstvena, gospodarska, sportska postignuća, nagrade za medijsku prepoznatljivost, članstvo u domaćim i stranim akademijama umjetnosti i znanosti, počasno članstvo domaćih i stranih sveučilišta, značaj u ratnoj i vojnoj povijesti, nacionalno (kulturno, gospodarsko, političko, društveno, pedagoško-obrazovno) djelovanje u inozemstvu, iseljeništvu, neslovenski slovenskog podrijetla sa svojim postignućima u novim domovinama, slovenski znanstvenici na stranim sveučilištima i istraživačkim institucijama, neslovenski koji studiraju slovensku kulturu i promiču ju u svom okruženju, neslovenski (umjetnici, znanstvenici, gospodarstvenici, sportaši) koji su kraće ili duže živjeli i stvarali u Sloveniji i tu postigli važne rezultate, povijesne osobe. Iz smjernica urednicima *Novog biografskog leksikona* (Šterbenc Svetina 2018) i kriterija navedenih u leksikonu osoba (*Osebnosti* 2008, VIII) izostavili smo samo neslovence slovenskog podrijetla s njihovim postignućima u novim domovinama jer su već obuhvaćeni u kriteriju nacionalnog (kulturnog, gospodarskog, političkog, društvenog, pedagoško-obrazovnog) djelovanja u inozemstvu, iseljeništvu. Dodali smo strukturni element „osobe koje su svojim djelovanjem obilježile razvoj jedne od slovenskih pokrajina u povijesti i sadašnjosti“ i strukturni element „znanstvenici na domaćim sveučilištima i istraživačkim ustanovama“. Razlog leži u činjenici da su i *Novi Slovenski biografski leksikon* (2013) i *Osebnosti* (2008) utemeljeni na nacionalnoj razini, dok su mrežni biografski leksikon OSP i njegovi prethodnici regionalno utemeljeni, te zato što smo na lokalnoj razini vrlo ponosni na ljude koji možda i nisu primili nikakve nagrade, ali su svojim istraživačkim radom prešli granice svoje pokrajine.

Tablica 2. Shema kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“

Shema kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“	
Strukturni elementi	Oznake
Zastupljenost u postojećoj enciklopedijskoj i leksičkoj literaturi	EL
Najviše stečeno akademsko obrazovanje (redoviti, izvanredni profesori, znanstveni suradnici, savjetnici)	AK
Nagrade i priznanja za umjetnička, inovativna, znanstvena, gospodarska, sportska postignuća	NP
Nagrade za medijsku prepoznatljivost	MP
Članstvo u domaćim i stranim akademijama umjetnosti i znanosti, počasno članstvo domaćih i stranih sveučilišta	UZ
Značaj u ratnoj i vojnoj povijesti	VP
Nacionalno (kulturno, gospodarsko, političko, društveno, pedagoško-obrazovno) djelovanje u inozemstvu, iseljeništvu	NA
Znanstvenici na stranim sveučilištima i istraživačkim institucijama	ZS
Znanstvenici na domaćim sveučilištima i istraživačkim institucijama	ZD
Povijesne osobe	PL
Neslovenski slovenskog podrijetla koji studiraju slovensku kulturu i promiču ju u svom okruženju	NK
Neslovenski (umjetnici, znanstvenici, gospodarstvenici, sportaši) koji su kraće ili duže živjeli i radili u Sloveniji i tu postigli značajne rezultate	NS

Shema kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“	
Strukturni elementi	Oznake
Automatski se uključuju akademici SAZU, narodni heroji, slovenski nadbiskupi i biskupi, predsjednici i predsjednice države i vlade, rektori i rektorice sveučilišta	AU
Dobna granica 50 i više godina (iznimka su sportaši, stroža su iznimka umjetnici i dobitnici nagrada itd.)	DG
Osobe koje su svojim radom obilježile razvoj jedne od slovenskih pokrajina u povijesti i sadašnjosti	OP

Kodiranje podataka obavljeno je početkom 2023. godine. Kako bi se odgovorilo na prvo istraživačko pitanje kodiranje je provedeno dijeljenjem životopisa odabranih osoba u rečenice i provjeravanjem svake rečenice zasebno kako bi se vidjelo odgovara li nekom od strukturnih elemenata sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“. Bilo nam je važno da se kôd pojavi barem jednom. Nije nam bilo važno koliko je rečenica kodirano svakim kodom. Zatim smo prebrojali broj znakova sadržanih u životopisu kako bismo provjerili prisutnost strukturnog elementa OP (opseg). Kako bi se odgovorilo na drugo istraživačko pitanje, pročitali smo životopise odabranih osoba u cijelosti i odlučili na temelju cjelokupnog životopisa odgovaraju li osobe nekom od strukturnih elemenata sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“. Zbog strukturnog elementa DG (dobna granica 50+ godina) sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“, zanimali su nas i podatci o rođenju osoba čiji su životopisi odabrani za istraživanje. Što se tiče provjere pouzdanosti kodiranja ona nije provjerena jer je kodirala samo jedna osoba.

3.2. Ograničenja istraživanja

Ograničenje istraživanja predstavljala je činjenica da svaku osobu čiji se životopis uključuje u mrežni biografski leksikon OSP povezuju biografski jedinstveni podatci isključivo vezani uz život te osobe pa je teško odrediti jedinstvenu strukturu elemenata.

4. Rezultati

Svi rezultati odnose se na životopise osoba upisanih u mrežni biografski leksikon OSP koje su uključene u istraživanje. U prosjeku, životopis osobe upisane u mrežni biografski leksikon OSP sadržavao je 2425 znakova (bez razmaka) i 23 rečenice. Predloženu duljinu od 4000 znakova premašilo je 6 životopisa (1 Gorenjska, 2 Srednjoslovenska, 1 Pomurci, 1 Donji Podravci, 1 Štajerci). Najduži životopis sadržavao je 13 898 znakova (bez razmaka). Najkraći životopis sadržavao je 578 znakova (bez razmaka). Bila je to duljina životopisa bez navedenih nagrada jer su navedene u posebnoj kartici mrežnog biografskog leksikona. Životopise uključene u istraživanje priložio je trideset i jedan knjižničar iz devetnaest slovenskih narodnih knjižnica. Prisutnost strukturnih elemenata iz sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ u životopisima odabranih osoba prikazana je u Tablici 3.

Tablica 3. Prisutnost strukturnih elemenata iz sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ u životopisima odabranih osoba

SE	OSP										
	CE	DO	GO	KO	OS	PO	PR	SP	ŠT	SZ	SK
OP	10	10	9	10	8	9	10	9	9	10	94
ST	8	9	10	10	9	9	9	10	9	10	93
SU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZA	8	9	9	9	9	8	9	10	10	9	90
ZU	7	4	6	9	10	7	7	9	9	8	76
GS	2	4	3	0	0	1	3	1	2	0	16
KN	8	8	6	4	7	7	7	9	9	8	73
AK	2	2	3	6	1	3	3	2	0	3	25
NP	4	5	8	8	8	5	9	8	4	6	65
OS	9	9	6	8	8	10	9	8	10	10	87

OSP = Lica slovenskih pokrajina, CE = Celjskozasavski, DO = Dolenjci, GO = Gorenjci, KO = Korošci, OS = Srednjoslovenski, PO = Pomurci, PR = Primorci, SP = Donji Podravci, ŠT = Štajerci, SZ = Slovenci u inozemstvu i . svijetu, SK = Ukupno.

SE = Strukturni element, OP = Opseg, ST = Studij, SU = Najviši stečeni stupanj obrazovanja, ZA = Zaposlenje, ZU = Stručna, znanstvena, umjetnička djelatnost, GS = Gospodarska postignuća, sportski uspjesi, KN = Društveno, socijalno, kulturno, nacionalno-političko djelovanje, AK = Akademska i druga počasna zvanja, NP = Nagrade i priznanja, OS = Ostalo.

Iz Tablice 3 vidljivo je da su se unositelji uglavnom (94) pridržavali preporuka i da životopisi nisu bili dulji od preporučene duljine. Vrlo često (93) životopisi sadrže podatke o studiju (93) i zaposlenju (90). Vrijedi napomenuti da pri navođenju studija ni u jednom slučaju nije spomenut „najviši stečeni stupanj obrazovanja“. Važno je na ovom mjestu naglasiti i da su kod kodiranja pod kôd ST (Studij) uključeni i podatci o osnovnom obrazovanju. U više od polovice životopisa navode se i podatci o stručnom, znanstvenom, umjetničkom djelovanju (76), društvenom, socijalnom, nacionalno-političkom djelovanju (73) te o nagradama i priznanjima (65). U manjem udjelu životopisi uključuju podatke o akademskim i drugim počasnim zvanjima (25) te gospodarske uspjehe i sportske uspjehe (16). To se vjerojatno može pripisati činjenici da za većinu osoba nije moguće navesti navedene podatke jer nemaju svi akademska i druga počasna zvanja kao ni gospodarske i sportske uspjehe.

Najviše razlika u zastupljenosti strukturnih elemenata u pojedinim mrežnim biografskim leksikonima koji čine OSP uočeno je u strukturnom elementu ZU (stručna, znanstvena, umjetnička djelatnost). U srednjoslovenskom mrežnom biografskom leksikonu prisutan je u 100 % unosa, dok je u dolenskom mrežnom biografskom leksikonu prisutan samo u 40 % unosa.

Ispostavilo se također da je u čak 87 od 100 osoba korišten kôd OS (Ostalo). Kôd OS podrazumijeva rečenice o obiteljskoj pozadini: roditelji, braća i sestre, žene, djeca, mjesto rođenja, mjesto stanovanja, mjesto smrti, bolesti. Takve su rečenice, primjerice: „Živi u Stojncima, oženjen je, otac je dviju kćeri i djed.“, „Živi i radi u Mariboru.“, „Rođen je u Hrastju (nakon izgradnje lokalne željezničke pruge 1890. naselje je dobilo ime Hrastje-Mota),

selu na cesti između Radgone i Ljutomera koje je danas u sastavu općine Radenci. Godine 1844. oženio se gospođicom Grossinger. Njegov se grob danas više ne može pronaći.“ „Rođen je u seljačkoj obitelji oca Jakoba i majke Neže, rođene Zajc. Djetinjstvo je proveo s tri sestre i dva brata.“ „U prvim godinama braka dobili su djecu: Gabriela (1845.), Viktora (1846.) i Friderika (1847.).“ „Umro je u Mariboru, a pokopan je u Cirkovcama.“ „Preminuo je u Budimpešti u 85. godini života, nakon duge bolesti.“ Osim toga, kôd OS podrazumijeva i rečenice kao što su: „Zapis je pripremljen u suradnji s Jožetom Ostermannom.“ „Izvadak iz zapisa njezine kćeri Sabe Skaberne (Ljubljana, 5. 4. 2020.).“ „Zapis je pripremio Marko Vugrinec. Čuva ga arhiv PiŠK Murska Sobota.“ „Zapis je sažetak teksta s internetske stranice Udruge nadzornika (vidi elektroničke izvore).“ „Podatke je dopunio i autor.“ „Prijedlog za upis poslao je g. Matjaž Partlič putem mrežnog obrasca.“ Kodirane su i oznake nagrada i priznanja, koje su u OSP-u navedene u posebnoj kartici „Nagrade“, a ne u kartici „Životopis“.

Tablica 4. Broj strukturnih elemenata iz sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ u životopisima odabranih osoba

ŠSE	OSP										
	CE	DO	GO	KO	OS	PO	PR	SP	ŠT	SZ	SK
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
4	1	1	1	-	2	-	-	-	1	1	7
5	2	2	3	2	2	3	1	1	1	1	18
6	5	4	2	3	1	1	4	2	4	3	29
7	2	2	3	4	4	5	3	7	3	3	36
8	-	1	1	1	1	-	2	-	1	2	9
9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

ŠSE = broj strukturnih elemenata, OSP = Lica slovenskih pokrajina, CE = Celjskozasavski, DO = Dolenjci, GO = Gorenjci, KO = Korošci, OS = Srednjoslovenski, PO = Pomurci, PR = Primorci, SP = Donji Podravci, ŠT = Štajerci, SZ = Slovenci u inozemstvu i po svijetu, SK = Ukupno.

U Tablici 4 prikazan je broj strukturnih elemenata iz sheme kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ u životopisima odabranih osoba. Najveći broj predstavljaju životopisi koji sadrže sedam od deset strukturnih elemenata (36). Slijede životopisi koji sadrže šest od deset strukturnih elemenata (29), pet od deset strukturnih elemenata (18), osam od deset strukturnih elemenata (9), četiri od deset strukturnih elemenata (7) i tri od deset strukturnih elemenata (1). Činjenica da najveći broj životopisa sadrži čak sedam od deset strukturnih elemenata pokazuje da je strukturna shema dobro osmišljena. Među pojedinačnim mrežnim leksikonima koji čine OSP, prema broju životopisa koji sadrže sedam od deset strukturnih elemenata ističe se mrežni biografski leksikon Donjeg Podravlja. Od deset objavljenih životopisa, njih sedam sadrži sedam strukturnih elemenata.

Tablica 5. Strukturne sheme u životopisima odabranih osoba prema shemi kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“

Strukturna shema	Broj ponavljanja
OP, ST, ZA, ZU, KN, NP, OS	23
OP, ST, ZA, ZU, KN, OS	9
OP, ST, ZA, ZU, NP, OS	6
OP, ST, ZA, ZU, KN, AK, NP, OS	6
OP, ST, ZA, ZU, OS	5
OP, ST, ZA, ZU, AK, NP, OS	4
OP, ST, ZU, NP, OS	3
OP, ST, ZA, KN, OS	3
OP, ST, ZA, KN, AK, NP, OS	3
OP, ST, ZA, ZU, KN, NP	3
OP, GS, KN, OS	2
OP, ZA, GS, KN, AK, NP, OS	2
OP, ST, ZA, KN, NP, OS	2
OP, ST, ZA, GS, KN, OS	2
OP, ST, ZA, GS, KN, NP	2
OP, ST, ZA, ZU, KN, AK, NP, OS	2
OP, ST, ZA, ZU, AK, OS	2
OP, ST, ZA, ZU, AK	2
OP, ST, ZA, ZU, KN, AK, OS	2
ZA, ZU, KN, OS	1
ST, KN, OS	1
ST, GS, NP, OS	1
ST, ZU, KN, OS	1
ST, ZA, ZU, KN, NP	1
ST, ZA, ZU, GS, KN, NP	1
OP, ZA, KN, NP, OS	1
OP, ZA, ZU, NP	1
OP, ST, KN, OS	1
OP, ST, ZU, AK, OS	1
OP, ST, ZA, GS, NP, OS	1
OP, ST, ZA, GS, KN, NP, OS	1
OP, ST, ZA, ZU, NP	1
OP, ST, ZA, ZU, KN, AK	1
OP, ST, ZA, ZU, KN	1
OP, ST, ZA, ZU, GS, KN, OS	1
OP, ST, ZA, ZU, GS, KN, NP, OS	1

OP = Opseg, ST = Studij, ZA = Zaposlenje, ZU = Stručna, znanstvena, umjetnička djelatnost, GS = Gospodarska postignuća, sportski uspjesi, KN = Društveno, socijalno, kulturno, nacionalno-političko djelovanje, AK = Akademska i druga počasna zvanja, NP = Nagrade i priznanja, OS = Ostalo.

U Tablici 5 prikazana je strukturna shema u životopisima odabranih osoba prema shemi kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“. Vidljivo je da je prisutno 36 strukturnih shema, od kojih se 19 ponavljalo više puta (jedna 23 puta, jedna 9 puta, dvije 6 puta, jedna 5 puta, jedna 4 puta, četiri 3 puta, devet 2 puta), a 17 se nije ponovilo. Dakle, bilo je više onih strukturnih shema koje su se ponavljale (53 %) nego onih koje nisu (47 %). Razlika u postotcima nije velika (6 %).

U Tablici 6 prikazana je prisutnost strukturnih elemenata iz sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“ u životopisima odabranih osoba. Vidljivo je da je velika većina osoba unesenih u mrežni biografski leksikon OSP starija od 50 godina (82, odnosno 83 % jer dob jedne osobe nismo mogli odrediti). Rezultati inače pokazuju da se većina osoba unesenih u mrežni biografski leksikon upisuje zbog nagrada i priznanja za umjetnička, inovativna, znanstvena, gospodarska, sportska postignuća (40 %) te zbog činjenice da su obilježile razvoj jedne od slovenskih pokrajina u povijesti i sadašnjosti (37 %). Ostali strukturni elementi zastupljeni su s deset posto ili manje. Nema velikih razlika između pojedinih leksikona koji čine OSP.

Tablica 6. Prisutnost strukturnih elemenata iz sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“ u životopisima odabranih osoba

SE	OSP										
	CE	DO	GO	KO	OS	PO	PR	SP	ŠT	SZ	SK
EL	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
AK	-	-	-	2	1	1	1	-	-	1	6
NP	1	1	7	5	5	3	6	4	4	4	40
MP	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
UZ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
VP	-	4	1	-	2	1	-	1	-	1	10
NA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
ZS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ZD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
PL	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NK	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
NS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
AU	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
DG	9	8	9	5	8	9	8	8	10	8	82
OP	8	5	2	3	1	5	3	4	6	-	37

SE = strukturni element, OSP = Lica slovenskih pokrajina, CE = Celjskozasavski, DO = Dolenjci, GO = Gorenjci, KO = Korošci, OS = Srednjoslovenski, PO = Pomurci, PR = Primorci, SP = Donji Podravci, ŠT = Štajerci, SZ = Slovenci u inozemstvu i po svijetu, SK = Ukupno.

EL = Zastupljenost u postojećoj enciklopedijskoj i leksičkoj literaturi, AK = Najviše stečeno akademsko obrazovanje (redoviti, izvanredni profesori, znanstveni suradnici, savjetnici), NP = Nagrade i priznanja za umjetnička, inovativna, znanstvena, gospodarska, sportska postignuća, MP = Nagrade za medijsku prepoznatljivost, UZ = Članstvo u domaćim i stranim akademijama umjetnosti i znanosti, počasnno članstvo domaćih i stranih sveučilišta, VP = Značaj u ratnoj i vojnoj povijesti, NA = Nacionalno (kulturno, gospodarsko, političko, društveno, pedagoško-obrazovno) djelovanje u inozemstvu, iseljeništvu, ZS = Znanstvenici na stranim sveu-

čilištima i istraživačkim institucijama, ZD = Znanstvenici na domaćim sveučilištima i istraživačkim institucijama, PL = Povijesne osobe, NK = Neslovenci slovenskog podrijetla koji studiraju slovensku kulturu i promiču je u svom okruženju, NS = Neslovenci (umjetnici, znanstvenici, gospodarstvenici, sportaši) koji su kraće ili duže živjeli i radili u Sloveniji i tu postigli značajne rezultate, AU = Automatski se uključuju akademici SAZU, narodni heroji, slovenski nadbiskupi i biskupi, predsjednici i predsjednice države i vlade, rektori i rektorice sveučilišta, DG = Dobna granica 50 i više godina (iznimka su sportaši, stroža iznimka su umjetnici i dobitnici nagrada itd.), OP = Osobe koje su svojim radom obilježile razvoj jedne od slovenskih pokrajina u povijesti i sadašnjosti

5. Rasprava

Na početku istraživanja postavljena su dva istraživačka pitanja – prvo, koje bi i koliko strukturnih elemenata trebao sadržavati životopis unesen u mrežni biografski leksikon OSP, te drugo, odgovara li osoba unesena u mrežni biografski leksikon OSP i dio je istraživanja barem jednom od strukturnih elemenata sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“.

Što se tiče prvog istraživačkog pitanja, istraživanje je pokazalo da je osam životopisa, odnosno samo 8 %, sadržavalo manje od pet strukturnih elemenata koji su uključeni u shemu kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“. Možemo zaključiti da bi životopis koji je unesen u mrežni biografski leksikon OSP trebao sadržavati, ako je to moguće, najmanje pet strukturnih elemenata. Pritom treba napomenuti da je teško odrediti kada se radi o strukturnom elementu koji se tiče studija, a kada o najvišem stečenom stupnju obrazovanja. Nigdje u životopisima nije navedeno da je završetak određenog studija i najviši stečeni stupanj obrazovanja. Toga smo postali svjesni tijekom procesa kodiranja. Zaključeno je da bi bilo uputno u shemi kodiranja „Unos životopisa u mrežni biografski leksikon OSP“ ukloniti strukturni element „ostalo“ i umjesto njega dodati strukturni element „obiteljska pozadina“. Predlaže se da se podatci o obiteljskoj pozadini navedu na početku životopisa. Ovdje treba posebno napomenuti, kao što navodi Logar (1970, 30), da je poželjno da redosljed strukturnih elemenata bude nepromjenjiv. Napominjemo da je osoba koja je pripremila zapis autor natuknice, a osoba koja je unijela natuknicu unositelj. To se odnosi na slučajeve u kojima je napisano „zapis je pripremio“. Izvori iz kojih smo dobili podatke za životopis ili osobe koje su nam dostavile podatke mogu se navesti u literaturi. Stoga nema smisla dodavati novi strukturni element za te slučajeve. Na ovom je mjestu inače važno i napomenuti da kvaliteti unosa podataka uvelike mogu doprinijeti živuće osobe koje su iz različitih razloga našle svoje mjesto u biografskom leksikonu OSP, a takvih je ukupno bilo četrdeset i četiri od njih sto.

Što se tiče drugog istraživačkog pitanja – odgovara li osoba koja je unesena u mrežni biografski leksikon OSP i dio je istraživanja barem jednom od strukturnih elemenata sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“, istraživanje je pokazalo da su sve osobe odgovarale barem jednom od strukturnih elemenata sheme kodiranja „Odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP“. To znači da je strukturna shema bila dobro sastavljena. Nadalje, budući da strukturni element zastupljenosti u postojećoj enciklopedijskoj i leksičkoj literaturi nije pronađen, uklonjen je jer zapravo potiče ponavljanje podataka. Želja je tvorca mrežnog biografskog leksikona da on sadrži i podatke o osobama koje je teško pronaći drugdje. Ostali strukturni elementi, bez obzira na to što ih nismo koristili za odabrane osobe, bitni su nam kao kriteriji za odabir osoba za mrežni biografski leksikon OSP.

6. Zaključci

Istraživanjem se željelo pridonijeti kvaliteti upisa na portal OSP. Definirani su kriteriji za odabir osoba za upis u mrežni biografski leksikon OSP i strukturu njihova životopisa. Utvrđeno je da se korištenje strukturnih elemenata razlikuje od osobe do osobe. Međutim, unatoč tomu važno je da su definirani i da se zna na koje je strukturne elemente potrebno obratiti pozornost. U konačnici, kvalitetnija struktura životopisa i stručni kriteriji za odabir osoba koje će biti uvrštene u OSP zasigurno će utjecati i na zadovoljstvo korisnika samim portalom.

Zaključeno je i da bi se pregledom drugih, pa i inozemnih biografskih leksikona, mogla otvoriti još neka pitanja na koje je potrebno odgovoriti kako bi rad na izradi biografskih leksikona i kriteriji uključivanja pojedinaca u njih bio što kvalitetniji i ujednačeniji. Bilo bi, primjerice, zanimljivo istražiti postoji li razlika među strukturnim elementima životopisa objavljenih na portalu *Slovenska biografija* i na portalu OSP. Preliminarni pregled pokazuje, primjerice, razliku u dužini životopisa,¹ ali i neke sličnosti, pa se tako i na jednom i na drugom mjestu djela i literatura navode zasebno. Nadalje, po uzoru na austrijski biografski leksikon, bilo bi dobro da urednici uzmu u obzir i one osobe koje nisu u prvim redovima opće svijesti i čiji su životopisi često drugdje neadekvatno zastupljeni. Usporedbom s drugim biografskim leksikonima ustanovljeno je, primjerice, i da je pogled na dob u kojoj bi pojedince trebalo uvrstiti u biografski leksikon relativno različit. Dok je u OSP-u dobna granica 50 godina, u mađarski biografski leksikon, *Magyar életrajzi lexikon*, uključuju se samo osobe koje su već umrle. Osobe uvrštene u *Hrvatski biografski leksikon* rođene su prije kraja 1945. godine, dakle 2015. godine (kad je rad na biografskom leksikonu bio završen) navršile su 70 godina života. Koja bi, dakle, dobna granica bila preporučljiva i trebaju li se u biografske leksikone uvrstiti samo one osobe koje više nisu fizički među nama? To je svakako samo jedno od mogućih pitanja na koje je potrebno naći odgovor.

Predlaže se također da se u budućnosti, vodeći se primjerom Austrije, i u Sloveniji uspostavi biografski portal na kojem bi na jednom mjestu mogli pronaći sve moguće poveznice vezane uz pojedine osobe. Portal bi morao nastati suradnjom knjižnica (normativne datoteke osobnih imena, bibliografije) i drugih ustanova koje njeguju sjećanja i bave se predstavljanjem važnih osoba na različite druge načine, primjerice, muzeji, arhivi, galerije itd. Mislimo da je to ono što možda jedino nedostaje OSP-u.

Naposljetku, valja naglasiti da se nadamo da će rezultati ovoga istraživanja biti od pomoći i drugim ustanovama koje rade na izradi biografskih leksikona te se susreću sa sličnim problemima. Zbog toga smatramo iznimno važnom suradnju i među ustanovama i među državama.

¹ To je očito na primjeru životopisa Matije Čopa (1797. – 1835.), slovenskog književnog povjesničara i kritičara, filologa, licejskog profesora i knjižničara, čiji je životopis dug čak 24 492 znaka bez razmaka u usporedbi s 2 208 znakova bez razmaka, koliki je u OSP-u. Dakle, životopis je u *Slovenskoj biografiji* otprilike deset puta duži.

Literatura

ANSI/NISO Z39.14-1997. 1997. *Guidelines for Abstracts*. Bethesda: NISO.

Bajt, Drago. 1999. *Slovenski kdo je kdo*. Ljubljana: Nova revija.

Bayerische Staatsbibliothek. „Biographie-Portal“. Pristupljeno 23. 6. 2023. <https://www.biographie-portal.eu/Biographien/Hauptseite>.

Dizionario Biografico degli Italiani. n.d. Pristupljeno 31. 8. 2023. <https://www.treccani.it/biografico/index.html>.

Hrvatski biografski leksikon. 2009-2023. Pristupljeno 23. 6. 2023. <https://hbl.lzmk.hr/>.

Ilich, Iztok. 2007. *Knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis. 2017. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Logar, Janez. 1970. *Uvod v bibliografijo*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Magyar életrajzi lexikon. n.d. Pristupljeno 23. 6. 2023. <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>.

Merriam-Webster Dictionary. 2023. s.v. „Annotation.“ Merriam-Webster. Pristupljeno 8. 3. 2023. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/annotation>.

Mihajlov, Aleksandr Ivanovič, i Rudžero Sergeevič Giljarevskij. 1975. *Uvodni tečaj o informatiki/dokumentaciji*. [Ljubljana]: Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani.

Navodila za vnos vsebin na portal Gorenjci.si. 2012. Kranj: Mestna knjižnica Kranj.

Navodila za vnos vsebin na portal Obrazi slovenskih pokrajin. 2022. Kranj: Mestna knjižnica Kranj.

Novi Slovenski biografski leksikon. 2013. Ljubljana: Založba ZRC.

Obrazi slovenskih pokrajin. 2020. Pristupljeno 5. 2. 2023. Dostupno na: <https://www.obrazi-slovenskihpokrajin.si/o-leksikonu/Osebnosti>. 2008. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Österreichisches Biographisches Lexikon. n. d. Pristupljeno 8. 1. 2023. <http://www.biographien.ac.at/oabl?frames=yes>.

SIST ISO 214:1996, Dokumentacija – Izvlečki za objave in dokumentacijo. 1996. [Ljubljana]: Slovenski inštitut za standardizacijo.

Skolnik, Herman. 1979. „Historical Development of Abstracting.“ *Journal of Chemical Information and Computer Sciences* 19, no. 4: 215–218.

Slovenska biografija. n. d. Pristupljeno 5. 2. 2023. Dostupno na: <https://www.slovenska-biografija.si/>.

Šauperl, Alenka. 2005. Kvalitativne raziskovalne metode. U *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu*, uredila Alenka Šauperl, 149–162. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Šterbenc Svetina, Barbara. 2018. *Novi Slovenski biografski leksikon v treh knjigah prišel le do BUT*. Pristupljeno: 8. 1. 2023. <https://kritik.si/2018/11/14/novi-slovenski-biografski-leksikon-v-treh-knjigah-prisel-le-do-but/>.

Treccani. n.d. Pristupljeno 1. 9. 2023. Dostupno na: <https://www.treccani.it/>.

White, Marilyn Domas, i Emily Marsh. 2006. „Content Analysis: a Flexible Methodology.“ *Library Trends* 55, no. 1: 22–45. DOI:10.1353/lib.2006.0053.

Abstract

Methodology of the biographies structure and the criteria for the selection of personalities for inclusion in the online biographic lexicon: on the example of *Obrazi slovenskih pokrajin* (OSP)

Purpose. The purpose of the article was to identify the structural elements that should be present in the biographies that are included in online biographical lexicons. We are also interested in the criteria or structural elements that could help to decide which personalities to include in the online biographical lexicon.

Methodology. Content analysis was used to analyze the structure of biographies that are entered in the online biographical lexicon. The same method was used to determine the criteria for selecting the personalities for entry into the online biographical lexicon.

Results. The criteria for the selection of personalities into the OSP online biographical lexicon and the structure of biographies are defined. It is concluded that it is desirable for the order of the structural elements to be permanent. For the development of biographical lexicons, cooperation between all institutions that can contribute to the quality of biographical lexicons is essential.

Research limitation. The research limitations presented the fact that the data about each personality to be included in the online biographical lexicon is unique. Thus, it is very difficult to determine unique structural elements for all personalities because they are engaged in very different activities. In addition, to our knowledge, there is no research work related to the structure of biographies in biographical lexicons.

Originality/practical implications: The results of the research can contribute to the quality of the entries for the online biographical lexicon OSP and other online biographical lexicons. Better structure of biographies and professional criteria for selecting personalities should also have an impact on user satisfaction with the biographical lexicon. This article is also an invitation for further research work in this area.

KEYWORDS: local history, *Obrazi slovenskih pokrajin* (OSP), online biographical lexicons, public libraries

How public libraries deliver value online: the perception of librarians¹

Mare Lundsfryd Nielsen

University of Southern Denmark, Department of Design and Communication

Universitetsparken 1, 6000 Kolding, Denmark

marielundsfryd@gmail.com

Marie Cecilie Lensch

University of Southern Denmark, Department of Design and Communication

Universitetsparken 1, 6000 Kolding, Denmark

marie.cecilie.lensch@live.dk

Tove Faber Frandsen

University of Southern Denmark, Department of Design and Communication

Universitetsparken 1, 6000 Kolding, Denmark

t.faber@sdu.dk

Libellarium 14, 1 (2023): 51–68

UDK: 027.022:021:004.9=111

Prethodno priopćenje / Preliminary Scientific Report

Primljeno / Received: 29. 3. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 4. 7. 2023.

doi: 10.15291/libellarium.4157

Abstract

Purpose. The development and usage of digital library services have accelerated. Many libraries have expanded their digital services in response to the COVID-19 pandemic. The physical locations were closed or operated with reduced capacity and libraries continued to provide services digitally. The physical locations of many libraries have reopened but the development of digital services persists. Most libraries offer a wide variety of services digitally and many libraries are expanding their digital services. It is, therefore, relevant to explore how librarians perceive the digital public library services offered at their institutions and how the digital services supplement or replace services in the physical library.

Approach/methodology/design. This study presents the findings of an interview-based study with five librarians from different public libraries across Denmark.

¹ The paper was presented at the conference LIDA – Libraries in the Digital Age that was held in Osijek in May 2023.

Findings. The findings show that librarians perceive the physical and digital services as means to the same end while carefully considering the content, target audience and platform when offering services to their users. They see the digital services as a critical aspect of the *raison d'être* of the library and means to attract new users.

Research limitations. It is important to note that this study is based on a small sample.

Practical implications. The implications for digital public library services are discussed and recommendations based on this study are considered.

Originality/value. While many studies have explored librarians' perceptions of the value of public libraries, this study focuses on librarians' perception of the value of digital libraries and how these services supplement or replace the physical library.

KEYWORDS: Covid-19, Denmark, digital services, public libraries, value of public libraries

1. Introduction

Digital resources have brought many changes in libraries and have reshaped the structure as well as the form of libraries (Kehinde, 2018). Mickiewicz (2015, 239) describes these changes as follows: "...libraries are no longer 'just libraries,' but a hybrid of different specializations and services that have come together to create a new public space." Calhoun (2014, 18) emphasizes that digital libraries support the advancement of knowledge as well as culture. Libraries play a key role in an information society as they offer services that enable the users to evaluate and use information to create knowledge (Ottonicar, da Silva, and Barboza, 2018) and public libraries are the most used cultural institutions in many countries (Audunson et al., 2019). Libraries are an integral part of the infrastructure of the public sphere, providing public access to culture and knowledge, acting as agents for enlightenment, and serving as public meeting places in their communities (Audunson et al., 2020).

Some have expressed concerns that libraries would become obsolete with the expansion of digital archives (Brindley, 2002). However, libraries play a key role in an information society as they offer services that enable users to evaluate and use information to create knowledge (Ottonicar, da Silva, and Barboza, 2018). Leorke, Wyatt, and McQuire (2018, 37) argue that "libraries have turned out to be highly adaptable institutions that have not only survived the digital revolution, but are helping to shape it."

According to Sørensen (2021) digitalization is among the reasons for examining public library values, and the studies exploring the values of libraries acknowledge the digital services as a value, however, they are not addressed explicitly. The stakeholders of the library may have varying ideas of the library, as demonstrated in many studies on the roles and perceived benefits of public libraries (for recent reviews, see Stenstrom, Cole, and Hanson, 2019; Sørensen, 2020). The value of libraries falls into three intersecting categories: support for personal advancement, support for vulnerable populations, and support for community development (Stenstrom, Hole, and Hanson, 2019). Mathiasson and Jochumsen (2020) argue that public library programs exist between the library collections and the connections they foster. Libraries are valued not only for their input, e.g. the collections, buildings and staff (Frandsen and Sørensen, 2020; Sørensen, 2020, Goulding, 2009), but

also for being a phenomenon that, according to Fowler (2016), can be seen as an experience that continues to evolve with every intentional act. Chow and Tian (2021) present a study where they build associations with library data to community-wide analytics on quality of life and find clear statistical support that public libraries in North Carolina are significantly linked to their community's quality of life.

Many public libraries can be characterized as hybrid libraries, trying to create a space where the analog and digital coexist (Palfrey, 2015). A library thus typically consists both of a physical and a digital library offering their users a wide range of physical and digital services, also known as resources. Physical and digital spaces are, therefore, often studied separately (Wilkinson and Breneman, 2020). Many digital library services, such as training, tend to be available to users only in a library facility (Audunson et al., 2020), and libraries cannot necessarily translate the physical library into a digital library (Mestre, 2022; Nowé Hedvall, Ögland, and Lindberg, 2022). Stachokas (2014) argues that the transition from print to digital needs to be planned very carefully to ensure that access to information is enhanced rather than reduced. Until recently, many library directors did not expect the fully digital library in their lifetime (e.g. Bahr, 2000), partly because the physical library offers context and provides a sensory understanding of knowledge.

In recent years, the minimization of face-to-face contact brought on by the COVID-19 pandemic has forced all types of libraries to develop a wider variety of digital services that do not require physical presence at a library facility. The lockdowns across the world during the COVID-19 pandemic have accelerated the development of digital library services, and it is, therefore, relevant to revisit the value of the public library with a specific focus on the digital public library. The aim of the present study is to explore how librarians perceive the value of digital public library services offered at their institution and how they supplement or replace services in the physical library.

The following section contains a literature review on digital library services developed during or following the COVID-19 pandemic, focusing on the experiences of librarians, management and users.

2. Related literature: library services during COVID-19

There are many studies reporting on how libraries have responded to the minimization of face-to-face contact brought on by the COVID-19 pandemic by developing a wider variety of digital services that do not require physical presence at a library facility. Nadi-Ravandi and Batooli (2022) identify 225 articles in the subject area of libraries and COVID-19 indexed in Scopus. They find that four important aspects of libraries have been considered in these studies including “the role of libraries and librarians in Covid-19,” “social activities (social media),” “online services” and “misinformation.” Similarly, an earlier review identifies 23 studies of services offered by libraries, the technological tools used, and the challenges facing libraries during the pandemic (Ayeni, Agbaje, Tippler, 2021). They find that libraries are adapting in a number of ways to meet the needs of their patrons despite the growing challenges posed by COVID-19 restrictions and lockdown. Ortega-Martínez et al. (2021) present a critical review of the digital services adapted by the Mexican libraries in response to the lockdowns caused by COVID-19, and show how libraries focused on preventive meas-

ures for the return to activities, management and use of collections, security measures, healthy distance and the implementation of digital services.

Reid and Mesjar (2022) capture the responses of public libraries in Scotland to the lockdown in 2020 and find that, despite difficulties, great efforts have been made to sustain the communities that they serve. Similarly, Kou, Chen, and Pan (2021) report on how Wuhan public libraries adapted to the forced closure of libraries during lockdowns. They find that the three libraries set up library emergency management, provided scientific information on the virus, offered online reading and cultural activities, and reached out to the communities. Jamali et al. (2021), Garner et al. (2021) and Wakeling et al. (2022) demonstrate that Australian public libraries introduced new services and expanded existing ones, particularly digital services. While facing many staffing and human resources challenges during COVID-19, the libraries learned and improved their services during the pandemic, resulting in strengthened organizational capabilities. Palumbo (2022) reports that Italian libraries offered virtual reading groups, online laboratories and social networking which attracted users. Haasio and Kannasto (2020) find that some libraries were able to react quickly during the pandemic and provide new operational forms in an online environment. Ćirić and Ćirić (2021) argue that the increased usage of digital content during the pandemic enables increased educational, informative, and cultural engagement of the communities the libraries serve.

COVID-19 can, therefore, be seen as a catalyst for the adaptation of libraries (Casselden, 2022; Dalmer, Sawchuk, and Ly, 2022). Mandel (2021) reports increased use of geographic information systems by libraries to support information sharing during the pandemic and argues that this is an example of creative solutions for remote service provision. Mehta and Wang (2020) find that digital libraries can have the potential to provide richer e-content and online services, although the digital library did not succeed in replacing the physical library. Leguina, Mihelj, and Downey (2021) argue that public libraries are among key sites for the acquisition of cultural capital and are essential for addressing inequality. They further argue that the changing technological environment may affect the ability of libraries to effectively use digitalization to tackle inequality. Casselden (2022) argues that COVID-19 has accelerated the shift towards digital technology which intensifies the digital exclusion and argues that digital skills training, support, and access to equipment and internet is needed to tackle the digital exclusion. However, a large quantitative study of Danish library users finds inequality in families' takeout of digital children's books from public libraries during COVID-19 (Jaeger and Blaabaek, 2020).

Libraries in developing countries have struggled with what Ameen (2021) terms the worst-case scenario. Many library users in developing countries have limited access to the internet, rendering online services inaccessible to them which may contribute to widening the disparity (Rafiq et al., 2021). In an interview study Kohlburn et al. (2023) finds that the five most frequently occurring challenges for libraries during the pandemic, as perceived by the librarians, were infrastructural problems, inadequate budgets, inadequate safety equipment, lack of awareness and damage of resources. Ameen (2021) argues that countries like Pakistan, among other developing countries, have realized the importance of digital equality, digital literacy and news literacy.

Library closures and the development of a wider variety of digital services obviously affected the users. Libraries remained open during the pandemic virtually, but as shown by Dalmer, Sawchuk, and Ly (2022) some library users who typically read physical mag-

azines in the library chose not to switch to digital platforms. Some lacked the technical proficiency to do so, whereas others preferred physical material and thus often stopped reading magazines completely. Ruthven, Robinson, and McMenemy (2022) explore how the increased use of replacement digital services and the forced closure of UK libraries during the pandemic affected library use. Using data from focus groups, they find that the UK library users value different aspects of digital and physical services. The study (Ruthven, Robinson, and McMenemy, 2022) explores the advantages and disadvantages of digital and physical services as perceived by the users. Among the advantages is that the digital resources are characterized by the users as being immediately available, light weight and a useful supplement to physical books. Among the disadvantages, the users mention general usability, concerns over the effect of too much screen reading on their eyes, concerns over accessibility, lack of interoperability and screen size. The advantages of the physical services are many, according to the users, and include shared community space, a community information hub, social spaces, physicality, are secure, friendly, and staffed by helpful staff. There were a small number of disadvantages expressed about the library services including being accessible only during opening hours, local management of libraries and volunteers lacking training. Consequently, the users may see the digital services complementing the physical services or even prefer them; but it matters to them if they are physical or digital. During the lockdowns, the library users in New South Wales, Australia missed many different aspects of the library, in particularly browsing the shelves, taking children for visits, studying, reading, and socializing (Hider et al., 2022). But users also missed the quiet, relaxing, and friendly environment, and the resources available. The lockdowns obviously impacted the lending of physical materials. McMenemy, Robinson, and Ruthven (2023) find that the lending, and thus likely also reading, of physical books decreased considerably during lockdowns and the rise in e-lending did not fully compensate for this decrease.

The closures also impacted the library staff. Some librarians were not prepared for or even willing to close the library and deliver digital replacement services (Tammaro, 2021). Stevenson (2022) presents the results of a survey study of frontline worker experiences with the resumption of services of their library following lockdown in 2020. The results show that communications broke down between management and frontline staff at one of North America's largest public library systems and the frontline workers described negative feelings, perceptions and assumptions. Similarly, Garner et al. (2022) explore the lived experiences of Australian public library staff during the COVID-19 library closures and find that the Australian public library workers experienced many challenges that affected their well-being during the period of library closures. On the other hand, Norwegian librarians expressed satisfaction with the responses of their institution to the pandemic as well as their own effort during the pandemic (Evjen et al., 2021).

In summary, the COVID pandemic accelerated the development of digital services in public libraries. However, it also accelerated the shift towards digital technology, widening thereby potential digital gaps. In some countries the public libraries provide access to computers and internet to people who do not have access at home. In other countries, the libraries can offer assistance with access to digital public services. However, when the libraries are in lockdown these users may not necessarily use the digital replacement services offered by the library. Therefore, libraries need to consider how to be more accessible to tackle digital exclusion. Finally, users may prefer physical materials and, therefore, choose not

to use them if only available digitally. With the acceleration of digital library services, this study finds it timely to explore how librarians perceive the value of the digital public library services offered at their institution and how they supplement or replace services in the physical library.

3. Methods

Interviews were conducted with five public librarians from five different Danish libraries located across the country. One of the interviewees is currently head of a library whereas the other interviewees are librarians. The interviewees in this study are considered information-rich cases for in-depth study (Gentles et al., 2015), because they all work with the development of digital services in public libraries and can share relevant information in relation to the research questions of this study.

For the purpose of this study, a semi-structured interview guide was developed in five phases following Kallio et al. (2016): (1) identifying the prerequisites for using semi-structured interviews; (2) retrieving and using previous knowledge; (3) formulating the preliminary semi-structured interview guide; (4) pilot testing the guide; and (5) presenting the complete semi-structured interview guide. Following the decision to collect data using semi-structured interviews, an interview guide was drafted and pilot tested in an interview of a recently trained librarian. The interview guide was then used for the interviews with the five librarians. The first interview was conducted in January 2022, and the last in January 2023.

All participants signed a consent document in which they consented to their conversation being recorded and used for research purposes. The interview guide consisted of an introduction to the study and a presentation of the interviewee, followed by questions falling within three themes: (1) the purpose of developing and working with digital services, (2) the librarians' perception of their users and target audience, and (3) the librarians' characterization good digital services. The first theme explores the digital services offered at the library of the interviewee and their involvement in the work with developing digital services. Furthermore, the interviewees are asked about their perception of which and why the library should offer digital services. The second theme explores how users are involved in the development of services and how the perception of the users is considered when the librarians are working with the digital services. Finally, the third theme focuses on how the interviewee would like to develop digital library services in the years to come and how the interviewee would characterize successful digital services.

The interviews were conducted in Danish and quotes were translated into English for this publication. On average, interviews lasted approximately 30 minutes (although some extended to 60 minutes). The interviews were audiotaped, transcribed, and analyzed. Following Boyatzis (1998), there are three stages of thematic analysis: Stage I involves deciding on sampling and design issues; Stage II involves developing themes and a code; and Stage III involves validating and using the code. According to Boyatzis (1998) a thematic code can be developed theory-driven, prior data driven or inductive. In this study the themes are developed inductively. More specifically, in this study, the interviews were transcribed, and the data was examined for emerging themes and patterns. The coding was inductive using

no theoretical framework to guide the coding. The codes are added to the transcript using different colours by the authors and the data under each sub-code were examined for common themes, as well as any instances of divergent views. Once the coding was complete, the codes were discussed, and the themes were developed inductively. The themes were labelled through discussions and the consensus reached.

The findings are structured according to the identified themes. In the presentation of the findings, quotes as well as examples from the interviews are added to mitigate researcher biases and to give participants a voice as recommended by Muggleton and Ruthven (2012).

4. Findings

Three themes emerged in the analysis of the data: (1) the digital library in or as part of the physical library, (2) the librarians trying to attract users using digital services, and (3) digital services providing unique opportunities and challenges to libraries.

4.1. *The digital library in or as part of the physical library*

The digital library services are of course a part of what the library offers, and one of the interviewees also refers to the aim of the library to define the aim of the digital library:

The library is here to facilitate that people can unfold their life's projects. [...] So that the people feel that they have free and equal access to knowledge and materials. And now the materials are just as much something you get on the internet. IP4

One of the interviewees even states that the library is a means to an end. Libraries are a means to create better communities and libraries aim to make an impact on people. The interviewee argues:

We need to define what we want to do and how we try to make changes to be able to succeed with changing peoples' lives. IP3

Consequently, the digital library is seen as an integral part of the library. The interviewees describe how the libraries balance the digital and physical services and how they try to merge them. Libraries try to provide inspiration for their users and consider the digital and physical services equivalent and, therefore, recommend physical materials using digital platforms and vice versa. The interviewees describe how the libraries are trying to argue that the library and its staff have unique and valuable services to offer. Offering a personal service of high quality is essential and there is less focus on the platform.

[We want] people to discover that there are digital resources available. The physical and the digital resources have the same weight. Maybe they can even be considered equal and not seen as two different types of materials. That is a change that takes place over many years. IP1

The digital library services can, in some cases, even be seen to replace the physical library services. One of the interviewees works in a music library and the interviewee argues that with music being available abundantly on various streaming services, the music library has to consider the *raison d'être* of the library:

Because music lending has declined drastically, we simply had to have a dialogue with our users about our *raison d'être*. How do we remain relevant beyond lending out notes and music? Services offered by subject-specific competent staff in the music department of the library are per definition digital services and more work is needed developing the digital services in the music department. IP4

The music library is, therefore, relevant to the users because of the services provided by the staff, and to reach these users they have to offer the services digitally.

In summary, the library typically offers physical and digital services and the librarians perceive them as a means to the same end. According to the librarians, the physical and digital services are valuable as a means to serve the communities. Some librarians aim to complement or replace physical services with digital alternatives, seeing them as equivalents.

4.2. Attracting users and use

The digital library services can be considered a means to both attract more users to the library and to increase the use of the library. The librarians wish to reach out to as many potential users as possible and consider the digital library services an opportunity to do exactly that. The digital platforms allow the libraries to reach users with specific interests and meet their needs, which allows for a more personal and specialized experience for the users.

Yes, well ... In so many words we try to get more users. But also, to provide inspiration for people so they know, well, okay, there's more information that you might be able to use here. There is also a digital aspect to consider as the physical library focuses on books, but we might have a database or something digitally which can supplement the information they must have. IP1

The digital library service can attract users not familiar with the physical library services. Wanting more users and increased use may not necessarily be achieved through traditional services, and the digital library services are not necessarily considered parallel to the physical library services. One of the interviewees even characterizes this as a more commercial approach to librarianship although it is emphasized that the digital services are not commercial and trustworthiness is essential for digital library services:

[T]he purpose is to sell, somehow. In the library world, you are always a little afraid of engaging with everything that is considered commercial, but that's really what we need to do. IP2

Well, we have to have some substance. We cannot use click-bates because we need to consider how this will affect our credibility. IP1

In summary, the digital library services can be used to attract new users. However, it is important to keep in mind that the library is not driven by commercial interests, and the trustworthiness of the library is important to preserve. The librarians, therefore, find it to balance their goal of serving their communities and adding value to users' lives with the perception of digital services as more commercial means.

4.3. Digital services providing unique opportunities and challenges to libraries

Librarians consider very carefully how they use the digital services as a supplement to the physical services. They consider the content and target audience carefully but also how they present the material to their users and adapt it to the platform used. For example, one of the interviewees explains how they consider using more humor on social media and address their users more directly than in the physical library.

[O]n the website we are serious. Because the website is also connected to our app. You can say that SoMe is a slightly looser format, um, where you can go backstage and see what's going on with the librarian and stuff like that. [...] We can have some fun on SoMe with something like Black Friday and loan 9 books get the 10th for free, something like that. Library humour, you can get away with that, can't you. IP1

The digital services thus allow libraries to communicate more informally with the users. The interviewees emphasize the digital services being available without the need for assistance or being present at the library. Statistics are being used to identify popular content and the libraries evaluate their digital services and how they are being received by their target groups. Consequently, attracting interactions with their users is a high priority.

Our social media strategy builds on the statistics available to us. [...]. It is easy to find the usage statistics when working with social media and the website. IP2

Furthermore, the availability of the resources outside the library is also considered when planning or evaluating the digital services. Digital services can be made available to the users remotely enabling the users to use the resources from home:

Yes, we no longer provide access to digital resources that are only available at the library. This is something we insist on. IP5

There are also challenges associated with digital services. Not all libraries see sufficient usage of their digital resources, and one of the interviewees argues the librarians do not have the same experience with digital services compared to physical services.

The problem for me to see is that you can say that we have it so fundamentally that we are in reality really, really good at developing services around 10 percent of our collection, which is the physical. [...] But the 90% of our collection that is available online receives too little attention. IP5

The interviewee also describes how this work has received more attention over the years and this is increasingly important for the library to focus on.

In summary, librarians carefully consider the content, target audience and platform are considered carefully by the librarians. The librarians emphasize that the digital services are available without boundaries of place and time. They aim to reach as many users as possible without boundaries of place and time.

5. Discussion and conclusion

This study examines librarian perceptions of the value of digital public library services offered at their institution and how these services supplement or replace physical library services. The analysis reveals three themes. The findings suggest that librarians view digital services as a means to the same end as analog services, and they carefully consider the content, target audience and platform when offering services to their users. Librarians see digital services as a critical part of the *raison d'être* of the library and a means to attract new users. Existing literature reviews illustrate the many ways libraries have adapted to meet the needs of their patrons despite the growing challenges posed by COVID-19 restrictions and lockdown (Ayeeni, Agbaje, and Tippler, 2021; Nadi-Ravandi and Batooli, 2022; Ortega-Martínez et al., 2021). This study also finds that librarians are eager to adapt to user needs and develop new services.

A recent study on the perception public librarians regarding their professional role and the role of the library in supporting the public sphere shows that respondents from seven different countries support public libraries predominantly for the same reasons. Providing equal access to knowledge resources, literature and cultural experiences is the most important reason in six out of seven countries (Johnston et al., 2021). The study demonstrates that libraries serve as social, learning and creative spaces, both in the physical library and digitally. The interviewees in this study see the physical library and digital services as means to fulfill the purpose of library services. Librarians may, therefore, consider the resources equivalents; however, users may not necessarily see them as equivalents. The study by (Ruthven, Robinson, and McMenemy, 2022) shows that digital and physical library services are perceived differently by the users, indicating that digital services cannot necessarily replace physical services. Similarly, Dalmer, Sawchuk, and Ly (2022) found that some users prefer physical services and are not interested in digital replacements. The users value aspects of the library that are only available in the physical library (Hider et al., 2022).

The results of previous studies indicate that the transition from physical to digital services may impact the wellbeing of the library staff, although libraries in some countries are better prepared than others (Skare, 2021). Some librarians struggle with the transition (Tamaro, 2021) and the resumption of services also raised concerns (Stevenson, 2022). In this study, the interviewees focus very little on their own wellbeing which is also noted by (Garner

et al., 2022, 436): “The efforts made by library staff to maintain service provision, often at great personal cost to their own well-being, can be seen as an indicator of the valuable position they believe libraries play in the lives of their users.”

The librarians in this study emphasize that they need to build their competencies when designing and communicating digital services. Previous studies confirm that COVID-19 can be seen as a catalyst for the adaptation of libraries (Casselden, 2022; Dalmer, Sawchuk, and Ly, 2022) and librarians have found it to be an opportunity to develop new skills (Garner et al., 2022). In this study, the librarians recognize that they need to build new competencies to be able to serve their communities digitally.

The findings of this study have implications for the development of digital library services. The study reveals that there is little need to advocate the importance of digital services or online presence to librarians. Similarly, the importance of considering the users and target audience when developing digital library services does not need to be advocated either. However, librarians do not necessarily feel confident in developing and working with digital services. They may feel a lack of experience and training. Therefore, this study concludes by recommending that libraries provide more support to librarians in the development of digital services to enhance their confidence.

Through interviews, this study has explored how librarians perceive the value of digital public library services offered at their institution and how they supplement or replace physical library services. Three themes were identified in the analysis: (1) the digital library in or as part of the physical library, (2) the librarians trying to attract users using digital services, and (3) digital services providing unique opportunities and challenges to libraries. The findings demonstrate that librarians find both physical and digital services valuable as means to serve the communities and that they view them as equivalents. The digital services are not considered more or less valuable than physical services. Secondly, the study finds that digital library services can be used to attract new users. Librarians, therefore, find it difficult to serve their communities while also viewing these services as more commercially oriented. Finally, librarians carefully consider the content, target audience and platform, aiming to reach as many users as possible without the constraints of place and time.

References

- Ameen, Kanwal. 2021. „COVID-19 Pandemic and Role of Libraries.” *Library Management* 42, no. 4-5: 302-304. <https://doi.org/10.1108/LM-01-2021-0008>.
- Audunson, Ragnar, Herbjørn Andresen, Cicilie Fagerlid, Erik Henningsen, Hans-Christoph Hobohm, Henrik Jochumsen, and Håkon Larsen. „1 Introduction – Physical Places and Virtual Spaces: Libraries, Archives and Museums in a Digital Age.” In *Libraries, Archives and Museums as Democratic Spaces in a Digital Age*, edited by Ragnar Audunson, Herbjørn Andresen, Cicilie Fagerlid, Erik Henningsen, Hans-Christoph Hobohm, Henrik Jochumsen, Håkon Larsen, and Tonje Vold, 1-22. Berlin, Boston: De Gruyter Saur, 2020. <https://doi.org/10.1515/9783110636628-001>.
- Audunson, Ragnar, Svanhild Aabø, Roger Blomgren, Hans-Christoph Hobohm, Henrik Jochumsen, Mahmood Khosrowjerdi, Rudolf Mumenthaler et al. 2019. „Public Libraries as Public Sphere Institutions: A comparative Study of Perceptions of the Public Library’s Role in Six European Countries.” *Journal of Documentation* 75, no. 6: 1396-1415. <https://doi.org/10.1108/JD-02-2019-0015>.
- Ayeni, Philips O., Blessed O. Agbaje, and Maria Tipler. 2021. “A Systematic Review of Library Services Provision in Response to COVID-19 Pandemic.” *Evidence Based Library and Information Practice* 16, no. 3: 67-104. <https://doi.org/10.18438/eblip29902>.
- Bahr, Alice Harrison. 2000. „Library Buildings in a Digital Age, Why Bother?.” *College and Reserch Libraries News* 61, no. 7: 590-592. <https://doi.org/10.5860/crln.61.7.590>.
- Boyatzis, Richard. E. 1998. *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Brindley, Lynne. J. 2002. “The Future of Libraries and Humanities Research: New Strategic Directions for the British Library.” *Libraries & Culture* 37, no. 1: 26-36. <https://doi.org/10.1353/lac.2002.0001>.
- Calhoun, Karen. 2014. *Exploring Digital Libraries: Foundations, Practice, Prospects*. London, UK: Facet Publishing.
- Casselden, Biddy. „Not Like Riding a Bike: How Public Libraries Facilitate Older People’s Digital Inclusion During the Covid-19 Pandemic.” *Journal of Librarianship and Information Science* 0, no. 0. <https://doi.org/10.1177/09610006221101898>.
- Chow, Anthony, and Qianfei Tian. 2021. “Public Libraries Positively Impact Quality of Life: A Big Data Study.” *Public Library Quarterly* 40, no. 1: 1-32. <https://doi.org/10.1080/01616846.2019.1632105>.

- Ćirić, Jelena, and Aleksandar Ćirić. 2021. "The Impact of the COVID-19 Pandemic on Digital Library Usage: A Public Library Case Study." *Journal of Web Librarianship* 15, no. 2: 53-68. <https://doi.org/10.1080/19322909.2021.1913465>.
- Dalmer, Nicole K, Dana Sawchuk, and Mina Ly. 2022. " 'I Felt There Was a Big Chunk Taken Out of My Life': COVID-19 and Older Adults' Library-Based Magazine Leisure Reading." *Leisure Studies* 42, no. 1: 1-15. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/02614367.2022.2148719>.
- Evjen, Sunniva, Terje Colbjørnsen, Idunn Bøyum, Kim Tallerås, and Heidi Kristin Olsen. 2021. „Samfunnsoppdrag under Press: Erfaringer Og Vurderinger I Norske Bibliotek under Covid-19." *Nordic Journal of Library and Information Studies* 2, no. 1: 17-37. <https://doi.org/10.7146/njlis.v2i1.125251>.
- Fowler, George J. 2016. *The Essence of the Library at a Public Research University as Seen Through Key Constituents' Lived Experiences*. [PhD dissertation]. Educational Foundations & Leadership, Old Dominion University, doi: 10.25777/97x2-x521. https://digitalcommons.odu.edu/efl_etds/23.
- Frandsen, Tove Faber, and Kristian Møhler Sørensen. 2020. „The Perceived Value of the Academic Library: A Systematic Review." *Information Research* 25, no. 4: 25(4). paper874. <https://doi.org/10.47989/irpaper874>.
- Garner, Jane, Philip Hider, Hamid R. Jamali, Jessie Lymn, Yazdan Mansourian, Holly Randell-Moon, and Simon Wakeling. 2021. „'Steady Ships' in the Covid-19 Crisis: Australian Public Library Responses to the Pandemic." *Journal of the Australian Library and Information Association* 70, no. 2: 102-124. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1901329>.
- Garner, Jane, Simon Wakeling, Philip Hider, Hamid R Jamali, Mary Anne Kennan, Yazdan Mansourian, and Holly Randell-Moon. 2022. „The Lived Experience of Australian Public Library Staff During the Covid-19 Library Closures." *Library Management* 43, no. 6/7: 427-438. <https://doi.org/10.1108/LM-04-2022-0028>.
- Gentles, Stephen J, Cathy Charles, Jenny Ploeg, and K Ann McKibbin. 2015. „Sampling in Qualitative Research: Insights from an Overview of the Methods Literature." *The qualitative report* 20, no. 11: 1772-1789. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2015.2373>.
- Goulding, Anne. 2009. „Engaging with Community Engagement: Public Libraries and Citizen Involvement." *New Library World* 110, no. 1/2: 37-51. Doi:10.1108/03074800910928577.
- Hider, Philip, Jane Garner, Simon Wakeling, and Hamid R Jamali. 2023. „ 'Part of My Daily Life': The Importance of Public Libraries as Physical Spaces." *Public Library Quarterly* 42, no. 2: 190-219. <https://doi.org/10.1080/01616846.2022.2092347>.

- Haasio, Ari, and Elisa Kannasto. 2020. "Covid-19 and its Impact on Finnish Public Libraries." *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries* 9: 3-19. <https://www.qqml-journal.net/index.php/qqml/article/view/639/576>.
- Jæger, Mads Meier, and Ea Hoppe Blaabæk. 2020. "Inequality in Learning Opportunities during Covid-19: Evidence from Library Takeout." *Research in Social Stratification and Mobility* 68, Article 100524: 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100524>.
- Garner, Jane, Simon Wakeling, Philip Hider, Yazdan Mansourian, Holly Randell-Moon, and Jessie Lymn. 2021. „The Response of Public Libraries in Australia to the Covid-19 Pandemic." In *Proceedings of the 4th I-LISS International Conference – IIC 2021*, edited by Dong-Geun Oh, B. Ramesh Babu, S. K. Asok Kumar, P. Rajendran, A. Bagavathi, and P. J. Y. Joysingh, 21-23. Chennai, Kattankulathur: International Library and Information Science Society, Office Central Library, SRM Institute of Science and Technology. <http://www.chefile.cmru.ac.th/faculty/2564/human/SAR2/KPI2.3/2.3-1-22.pdf>.
- Johnston, Jamie, Ágústa Pálsdóttir, Anna Mierzecka, Ragnar Andreas Audunson, Hans-Christoph Hobohm, Kerstin Rydbeck, Máté Tóth., Rasmussen, Casper. H., Jochumsen, Henrik, and Mahmood Khosrowjerdi, Sunniva Evjen. 2021. "Public Librarians' Perception of their Professional Role and the Library's Role in Supporting the Public Sphere: A Multi-Country Comparison." *Journal of Documentation* 78, no. 5: 1109-1130. <https://doi.org/https://doi.org/10.1108/JD-09-2021-0178>.
- Kallio, Hanna, Anna-Maija Pietilä, Martin Johnson, and Mari Kangasniemi. 2016. "Systematic Methodological Review: Developing a Framework for a Qualitative Semi-Structured Interview Guide." *Journal of Advanced Nursing* 72, no. 12: 2954-2965. <https://doi.org/10.1111/jan.13031>.
- Kehinde, Adetola. „Digital Libraries and the Role of Digital Librarians." In *Research Anthology on Collaboration, Digital Services, and Resource Management for the Sustainability of Libraries*, edited by Information Resources Management Association, 17-38. Hershey, PA: IGI Global, 2021. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8051-6.ch002>.
- Kohlburn, Joe, Jenny Bossaller, Hyerim Cho, Heather Moulaison-Sandy, and Denice Adkins. 2023. „Public Libraries and Covid-19: Perceptions and Politics in the United States." *The Library Quarterly* 93, no. 1: 7-25. <https://doi.org/DOI:10.1086/722547>.
- Kou, Yin, Ping Chen, and Jie-Xing Pan. 2021. "The Service Experiences of Public Libraries during the COVID-19 Emergency in Wuhan: Three Case Studies." *Journal of the Australian Library and Information Association* 70, no. 3: 287-300. <https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1960251>.
- Leguina, Adrian, Sabina Mihelj, and John Downey. 2021. "Public libraries as reserves of cultural and digital capital: Addressing inequality through digitalization." *Library & Information Science Research* 43, no. 3, Article 101103. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101103>.

- Leorke, Dale, Danielle Wyatt, and Scott McQuire. 2018. " 'More than Just a Library' ": Public Libraries in the 'Smart City.'" *City, culture and society* 15: 37-44. <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2018.05.002>.
- Mandel, Lauren. H. 2021. "Library Adoption and Use of GIS as an Information Sharing Tool during the Covid-19 Pandemic." *Journal of Map & Geography Libraries* 17, no. 1: 24-38. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/15420353.2022.2047134>.
- Mathiasson, Mia H., and Henrik Jochumsen. 2020. Between Collections and Connections: Analyzing Public Library Programs in Terms of Format, Content, and Role and Function." *The Library Quarterly* 90, no. 3: 364-379. <https://doi.org/10.1086/708963>.
- McMenemy, David, Elaine Robinson, and Ian Ruthven. 2023. "The Impact of COVID-19 Lockdowns on Public Libraries in the UK: Findings from a National Study." *Public Library Quarterly* 42, no. 1: 1-19. <https://doi.org/10.1080/01616846.2022.2058860>.
- Mehta, Dipti, and Xiaocan Wang. 2020. "COVID-19 and Digital Library Services – a Case Study of a University's Library." *Digital Library Perspectives* 36, no. 4: 352-363. <https://doi.org/https://doi.org/10.1108/DLP-05-2020-0030>.
- Mestre, Juliana. 2022. "Derrida and Digital Libraries: Exploring the (Im)Possibility of Virtual Hospitality." In *Proceedings of CoLIS, the 11th International Conference on Conceptions of Library and Information Science, Oslo, Norway, May 29 - June 1, 2022. Information Research* 27 (Special issue), paper colis2204. Retrieved from: <http://InformationR.net/ir/27-SplIssue/CoLIS2022/colis2204.html>, <https://doi.org/10.47989/colis2204>
- Mickiewicz, Paulina. 2015. "Access and Its Limits." *Space and Culture* 19, no. 3: 237-250. <https://doi.org/10.1177/1206331215596478>.
- Muggleton, Thomas. H., and Ian Ruthven. 2012. "Homelessness and Access to the Informational Mainstream." *Journal of Documentation*. <https://doi.org/https://doi.org/10.1108/00220411211209203>.
- Nadi-Ravandi, Somayyeh, and Zahra Batooli. 2022. "Libraries Respond to the COVID-19 Pandemic: Drawing a Science Map of Published Articles." *Library Hi Tech* 41, no. 1: 42-58. <https://doi.org/10.1108/LHT-04-2022-0209>.
- Hedvall, Karen Nowé, Malin Ögland, and Jenny Lindberg. 2022. "Digital First: Challenges for Public and Regional Libraries in Sweden." In *Proceedings of CoLIS, the 11th International Conference on Conceptions of Library and Information Science, Oslo, Norway, May 29 - June 1, 2022. Information Research* 27 (Special issue), paper colis2221. Retrieved from <http://InformationR.net/ir/27-SplIssue/CoLIS2022/colis2221.html>, <https://doi.org/10.47989/colis2221>.

- Ortega-Martínez, Eugenia de los Ángeles, Josmel Pacheco-Mendoza, Héctor Eduardo García Meléndez, Erik Miguel Ortiz-Díaz, and César Saavedra-Alamillas. 2021. „Digital Services Adapted by Libraries in Mexico to Covid-19 Pandemic: A Critical Review.” *Digital Library Perspectives* 37, no. 1: 3-17. . <https://doi.org/10.1108/DLP-07-2020-0063>.
- Otonicar, Selma Leticia Capinzaiki, Rafaela Carolina da Silva, and Elder Lopes Barboza. 2018. „The Contributions of Information and Media Literacy to Public Hybrid Libraries.” *The Library Quarterly* 88, no. 3: 225-236. <https://doi.org/10.1086/697703>.
- Palfrey, John. 2015. *BiblioTech: Why Libraries Matter More Than Ever in the Age of Google*. New York: Basic Books.
- Palumbo, Rocco. 2022. “Thriving in the Post-Covid-19 Era: A New Normality for Libraries’ Service Offering.” *Library Management* 43, no. 8-9: 536-562. <https://doi.org/10.1108/LM-05-2022-0051>.
- Rafiq, Muhammad, Syeda Hina Batool, Amna Farzand Ali, and Midrar Ullah. 2021. “University Libraries Response to COVID-19 Pandemic: A Developing Country Perspective.” *The Journal of Academic Librarianship* 47, no. 1: 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102280>.
- Reid, Peter H, and Lyndsay Mesjar. 2022. “ ‘Bloody Amazing Really’: Voices from Scotland’s Public Libraries in Lockdown.” *Journal of Documentation* 79, no. 2: 301-319. <https://doi.org/10.1108/JD-03-2022-0067>.
- Ruthven, Ian, Elaine Robinson, and David McMenemy. 2022. “The Value of Digital and Physical Library Services in UK Public Libraries and Why They are not Interchangeable.” *Journal of Librarianship and Information Science*, Online first. <https://doi.org/10.1177/09610006221127027>.
- Skare, Roswitha. 2021. “Public Libraries in Norway and the Covid-19 Pandemic.” In *Proceedings from the Document Academy* 8, no. 2, Article 2: 1-7. <https://doi.org/10.35492/docam/8/2/2>.
- Stachokas, George. 2014. *After the Book: Information Services for the 21st Century*. Oxford: Elsevier.
- Stenstrom, Cheryl, Natalie Cole, and Rachel Hanson. 2019. “A Review Exploring the Facets of the Value of Public Libraries.” *Library Management* 40, no. 6/7: 354-367. <https://doi.org/10.1108/lm-08-2018-0068>.
- Stevenson, Siobhan. 2022. “Learning from COVID-19: Revisiting Organizational Communications from the Bottom-Up.” *Public Library Quarterly* 41, no. 4: 365-380. <https://doi.org/10.1080/01616846.2021.1906616>.

- Sørensen, Kristian. M. 2020. "The Values of Public Libraries: A Systematic Review of Empirical Studies of Stakeholder Perceptions." *Journal of Documentation* 76, no. 4: 909-927. <https://doi.org/10.1108/JD-10-2019-0201>.
- Sørensen, Kristian. M. 2021. "Where's the Value? The Worth of Public Libraries: A Systematic Review of Findings, Methods and Research Gaps." *Library & Information Science Research* 43, no. 1: 101067. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2020.101067>.
- Tammaro, Anna. M. 2021. "The New Normal: Public Libraries in Italy Post Covid-19." *International Information & Library Review* 53, no. 1: 63-68. <https://doi.org/10.1080/10572317.2021.1869452>.
- Wakeling, Simon, Jane Garner, Philip Hider, Hamid Jamali, Jessie Lymn, Yazdan Mansourian, and Holly Randell-Moon. 2022. " 'The Challenge Now is for us to Remain Relevant' ": Australian Public Libraries and the COVID-19 Crisis." *IFLA Journal* 48, no. 1: 138-154. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/03400352211054115>.
- Wilkinson, Jaci, and Kyle Breneman. 2020. „Bridging the Digital and the Physical User Experience: Analysis of Academic Library Floor Plans." *Journal of Web Librarianship* 14, no. 1/2: 28-51. <https://doi.org/10.1177/03400352211054115>.

Sažetak

Kako narodne knjižnice donose vrijednost *online*: percepcija knjižničara

Cilj. Razvoj i korištenje digitalnih usluga knjižnica ubrzali su se. Mnoge su knjižnice proširile svoje digitalne usluge kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19. Fizičke su lokacije zatvorene ili su radile sa smanjenim kapacitetom, no knjižnice su nastavile pružati usluge digitalno. Kada su fizičke lokacije ponovno otvorene, razvoj se digitalnih usluga u mnogim knjižnicama nastavio. Većina knjižnica nudi širok izbor digitalnih usluga i mnoge knjižnice proširuju postojeće digitalne usluge. Stoga je važno istražiti kako knjižničari vide digitalne usluge narodnih knjižnica koje se nude u njihovim ustanovama te kako digitalne usluge nadopunjuju ili zamjenjuju usluge u fizičkoj knjižnici.

Pristup/metodologija/dizajn. U ovome radu predstavljaju se rezultati istraživanja temeljenog na intervjuu s pet knjižničara iz različitih narodnih knjižnica diljem Danske.

Rezultati. Rezultati istraživanja ukazuju na to da knjižničari doživljavaju fizičke i digitalne usluge kao sredstva postizanja istog cilja, dok pažljivo razmatraju sadržaj, ciljanu publiku i platformu kada nude usluge svojim korisnicima. Digitalne usluge vide kao ključni aspekt *raison d'être* knjižnice i kao sredstva za privlačenje novih korisnika.

Ograničenja istraživanja. Važno je napomenuti da se ovo istraživanje temelji na malom uzorku.

Praktična primjena. Razmatraju se implikacije digitalnih usluga narodnih knjižnica te se na temelju rezultata istraživanja donose preporuke.

Originalnost/vrijednost. Iako su se mnoga istraživanja bavila percepcijom knjižničara o vrijednosti narodnih knjižnica, ova se studija usredotočuje na percepciju knjižničara o vrijednosti digitalnih knjižnica i na to kako te usluge nadopunjuju ili zamjenjuju fizičku knjižnicu.

KEYWORDS: COVID-19, Danska, digitalne usluge, narodne knjižnice, vrijednost narodnih knjižnica

Digitisation of films and selection of films for digitisation from the perspective of users¹

María-Ángeles López-Hernández

School of Communication, University of Seville, Spain

alhernan@us.es

Francisco-Javier Muñoz-García

School of Psychology, University of Huelva, Spain

fjgarcia@uhu.es

Rubén Domínguez-Delgado

School of Communication, University of Seville, Spain

rdd@us.es

Libellarium 14, 1 (2023): 69–89

UDK: 004.9:930.25:791

Izvorni znanstveni rad / Original Scientific Report

Primljeno / Received: 2. 5. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 4. 7. 2023.

doi: 10.15291/libellarium.4158

Abstract

Purpose. The selection of films that archivists carry out today has an important impact on the future configuration of digitalised and virtually accessible film collections. Given the responsibility that this task entails, we consider it interesting to explore what the different profiles of the users of film archives think about selection and digitisation of films.

Approach/Methodology/Design. To this end, structured interviews were conducted with 31 subjects belonging to four groups of users: film researchers, film professionals, journalists/film critics, and last year audio-visual communication undergraduates from the University of Seville.

Findings. The most notable results, which do not differ in essence from what is known in the archival field, include, on the one hand, the unanimous view that digitisation is an effective way of conserving audio-visual memory and fostering public interest in film collections and archives and, on the other, that when films have to be selected for their digitisation, this should be done following rigorous and systematic selection criteria, thus avoiding the detrimental effects of random methods. Lastly, some future research lines are offered.

¹ The paper was presented at the conference LIDA – Libraries in the Digital Age that was held in Osijek in May 2023.

Originality/Value. All the bibliography consulted view topics relating to film selection and digitisation exclusively through the prism of archival and library and information sciences. Namely, these studies are restricted to these specific areas of knowledge and aimed at professionals and experts in the field. For that reason, it may be interesting to explore other viewpoints and perspectives that go beyond purely technical, theoretical or methodological approach to film curation.

KEYWORDS: archival selection of films, film archives, film archiving, film digitisation, film librarianship

---

1. Introduction

Digitisation provides an opportunity to socially promote film archives, giving them a new dimension in terms of disseminating cultural content and enriching the education of the public. Film archives are more than mere repositories where old films slowly gather dust. They serve as windows into the history of the past century, allowing for research, observation, understanding, learning and the preservation of audio-visual memories from various cultures. It warrants recalling that, back in 1980, UNESCO had already outlined a *Recommendation for the Safeguarding and Preservation of Moving Images*, which included the general principle that “access should be made available as far as possible to the works and information sources represented by moving images which are acquired, safeguarded and preserved by public and private non-profit-making institutions” (UNESCO 1980, 169).

1.1. Current situation of digitisation in film archives

In a relatively short period, the world has become digitised, including the cultural industries such as cinema, where film production, distribution and screening are adapting to the new virtual era (López-Golán 2016). An example of this is the Digital Cinema Initiatives (DCI) standard (Izquierdo 2010; Paz 2011; García Casado and Alberich-Pascual 2014). DCI is a consortium founded in 2002 by the seven largest US film studios, arising from the need to fill the gap that has existed up to now in terms of regulations relating to digital cinema. In 2005, the DCI published its first recommendations for digital films with technical specifications on file format, transmission, storage and projection (Digital Cinema Initiatives 2022). In this context, film archives are gradually transitioning, albeit somewhat belatedly, towards the digitisation of their collections. Some of the reasons for this delay include issues related to film copyright status, the considerable cost that their mass digitisation involves, the expenses associated with curating and safeguarding digitised films, the need for sophisticated tools to manage complex metadata for online dissemination in large collections, the human resources necessary for digitising collections and, lastly, the high cost of disseminating film collections via telecommunication networks (despite the availability of more affordable networks). These challenges arise due to limited investment and scant budgets allocated to certain film archives, such as the regional Spanish ones.

In light of these circumstances, it is logical that professional film archivists and researchers are sceptical when it comes to undertaking the digitisation of film collections at the speed that other social, economic and/or cultural activities have done.

For this reason, to expedite digitisation, we considered that it could be interesting to know the opinion of film archive users connected to the world of cinematography, so that they could provide valuable perspectives on which collections should be prioritized for digitisation, why and how. These opinions can contribute to enriching the existing knowledge among archivists.

As observed by different Spanish researchers (Aguilar Alvear and López de Prado 2006; Cox 2011; Del Amo and Fernández 2012; García Casado and Alberich-Pascual 2014), the country's film archives should think digitally, adopt a holistic vision and develop strategies that catch the attention of users and engage them with more social and creative proposals. Currently, most of the 16 Spanish regional film archives are not implementing such approaches. In sum, in order to overcome this situation, there is a need for a paradigm shift, with the adoption of new ways of considering and managing film documents (Enticknap 2007; López de Solís and Martín López 2011; Fossati 2011; Kaufman 2013; López Yepes 2014; Domínguez-Delgado and López-Hernández 2016a, 2016b).

In addition, the new digital paradigm in the film industry has also left its mark on film archives which, "even though they initially expressed their doubts about introducing new digital formats [...], have ultimately embraced digital technology, mainly accepting and converting the DCP (Digital Cinema Package) and DCDM (Digital Cinema Distribution Master) formats into the equivalents of original cinematographic works" (García Casado 2016, 94). These two formats supported by Digital Cinema Initiatives (DCI), include DCP for digital copies sent and projected in cinemas, and DCDM as a set of original files used to make all the copies for digital cinema projection (FIAF 2010, 2). As stated by García Casado and Alberich-Pascual (2015, 6), "at present, all film archives already accept the deposit of digital audio-visual works under the DCI system, applying the analogy of conserving the works in their original format."

Charo López, of the Spanish Film Archive, considers that network distribution of films is the most efficient but also the most complex system:

"Depending on its character, it can be free or commercial and have a limited (Intranet) or open (Internet) distribution. At the moment, it has been decided to host digital collections on the corporate Intranet and to make them available to the public as rights to them are secured. Meanwhile, access to them involves offering the database in which they are registered, submitting an official application and paying the appropriate fees. These formalities could be simplified by allowing users to complete them online and by establishing institutional agreements." (López 2022, 4-5)

Film digitisation projects, whether international (UNESCO 2015; Domínguez-Delgado and López-Hernández 2020), national (Government of Spain 2022a, 2022b) or even regional (Andalusian Film Archive – Andalusian regional government), highlight the need for safeguarding cultural heritage by digitising public and private collections, which would consequently enable users to consult them online. Two notable examples are the *European Film Gateway* (EFG), with more than 40 European film archives currently participating (European Union 2023), linked to the *Europeana* initiative (European Union 2022), and the Andalusian Film Archive's *Mi vida* project (Filmoteca de Andalucía 2022).

As Spanish film archives are adapting to this new virtual reality, so is the government of Spain. So much so that in November 2022, the Ministry of Culture and Sports approved the allocation of over €10 million for the project of digitising the collections of the Spanish Film Archive, within the framework of Section 24, “Enhancing the cultural industry”, of *The Recovery, Transformation and Resilience Plan* (Government of Spain 2021). In the words of the Minister of Culture and Sports, Miquel Iceta, “Without memory there is no future” (Government of Spain 2022, para. 1), referring to the need to preserve film collections.

1.2. Selection for the digitisation and digital preservation of film collections

Having said that, one of the first problems that film archives with reduced budgets and even more limited human resources may have to solve in their way towards digitisation is deciding which documents should be digitised first, while ensuring a balance between the quantity and quality of film resources available on the Web. The digitisation of film collections should not under any circumstances run the risk of becoming a mere programmatical concern listed in the archives policies. It would be negligent to overlook the fact that an incorrect selection of films could subsequently have a negative impact on audio-visual memory, similar to those in the first decades of the 20th century – for instance, the loss of more than 80 per cent of world film production between 1895 and 1915 (Borde 1991, 18).

Despite the evident importance of this archival process, the literature on film selection is by no means plentiful. Few researchers have devoted their time to studying such a necessary archival process. Whereas some, like Sam Kula (1983, 1990, 2002), have thoroughly analysed the matter, others – the majority – have only skimmed over such a delicate, controversial and complex issue (Kuiper 1980; Schou 1993; Houston 1994; Edmondson 1995, 2002; Walters 1996; Aguilar Alvear and López de Prado 2006).

Evidently, not all archival footage can be digitised for a number of reasons (Kula 1983; Heredia 1989; Romero Tallafigo 1994; López-Hernández 1996, 1999, 2001; López-Hernández and Domínguez-Delgado 2018). These reasons include, as already noted, the sheer number of collections housed in film archives, the lack of human resources to perform such a herculean task, the fact that film archives lack the necessary tools for mass film digitisation, digital storage problems and so forth. Additionally, as rightly observed by Kula (1990, 2002), even when it is indeed possible to apply new digital coding technologies, there is a need to continue to implement assessment policies and procedures to prevent film archives from collapsing under the sheer weight of footage and future researchers from drowning in a sea of superfluous and trivial films. Although there is no official definition of the concept of archival selection, there does seem to be a clear consensus on the meaning of the term. In fact, an analysis of the definitions proposed by some authors (Spiller 1980; Venugopal and Reddy 1991; Guinchat 1992; Hernández Pérez 1992; Vázquez 1994; Cid Leal 1995; López-Hernández 1999; Hidalgo Goyanes 2003; Giménez Rayo 2007) reveals two groups of keywords:

- On the one hand, there is talk of “evaluating”, “assessing”, “choosing”, “filtering” and “differentiating,”
- and, on the other, there is reference to selection “principles”, “criteria” and “parameters”.

Thus, the term “selection” suggests generalizations about the nature of documents. It is based on the conviction that the selectable documents have “merits” while the eliminable ones have “demerits”, whether of a physical nature or linked to their content, utility or testimonial interest, thus reducing their value. However, what are the characteristics that make some films more relevant than others?

Attempts have been made to answer this question since the very beginnings of cinema. Bolesław Matuszewski (Domínguez-Delgado and López-Hernández 2019), Henri Langlois and Ernest Lindgren pondered on whether or not all films should be preserved. The arguments that Langlois – co-founder of the French Cinématèque in 1936 and co-founder of the International Federation of Film Archives (FIAF) in 1938 – deployed in his time to contend that they should be reasonable enough, but unpractical in view of the current state of the art of film digitisation (Borde 1991). On the contrary, we are currently compelled to support the thesis formulated by the Polish filmmaker Matuszewski (1898a, 1898b) who, at the end of the nineteenth century, defended the need to select, according to their historical value, the film documents destined to form part of the Historical Cinematographic Archive, which, he had suggested, should be created in Paris. Lindgren – the first film archivist to dwell on operational and methodological matters (Enticknap 2007), being considered by the FIAF (2023) more pragmatic, although perhaps not as romantic as Langlois – for whom the selection of moving images was an essential aspect, would deploy the same argument. According to Lindgren (1954), the relevance of films essentially lay in their artistic and aesthetic value. To these selection criteria, the UNESCO added, to its 1980 recommendations, the cultural and educational value of moving images (Item 10 – Legal and administrative measures):

“Those moving images which, because of their educational, cultural, artistic, scientific and historical value, form part of a nation’s cultural heritage should be retained on a priority basis. Any system introduced to this end should foresee that selection should be based on the broadest possible consensus of informed opinion and should take particular account of the appraisal criteria established by the archival profession.” (UNESCO 1980, 166)

Since then, some experts in film archives have drawn up more or less long lists of criteria governing the selection of films (Kula 1983, 1990, 2002; Schou 1993; Edmondson 1995, 2002; Harrison 1997a, 1997b; Malden, 1998, 2002; López-Hernández 1999; Iáñez 2013; Rosengren 2019). In summary, one could say that this debate, initiated more than a century ago, has resurfaced with the digitisation of film collections. However, the problem lies in the fact that there is still no clear consensus on the selection criteria that should be followed.

2. Objectives

All the bibliography consulted, some of which are listed below in the references, view topics relating to film selection and digitisation exclusively through the prism of archival and library and information sciences. These studies are restricted to these specialised areas of knowledge and aimed at professionals and experts in the field. For that reason, it may be interesting to explore other visions, perspectives that go beyond a purely technical, theoretical or methodological approach to film curation, as suggested by Nuño Moral and Cal-

dera Serrano (2000, 24): “It is necessary to attach greater importance to the role played by users with the aim of identifying their real needs and improving document management.”

Thus, the working hypothesis here is that, in order to improve film collections management, it is also essential to gather opinions from outside academia to gain a better understanding of the nature of film selection and digitisation with regard to the perspective of users when searching film archives. Archivists should strive to respond to users’ needs in the best possible way and implement the necessary mechanisms for decision-making. This is crucial considering the repercussions that modern moving image management techniques have for the future creation of virtual film collections.

The information looked for could be specified in the following two objectives:

- On the one hand, to identify different impressions, beyond archival science, of people linked to the film field and potential users of film archives as regards the digitisation of film archives in the virtual era.
- On the other hand, to uncover the views, criteria or priorities of film-savvy users who have no direct association with archival science, concerning the selection of film collections, involving them when deciding on which films should be prioritized for digitisation by Spanish public film archives.

In conclusion, the intention here is to identify the principal reflections and arguments of individuals who are not directly involved in the daily problems faced by film archives, regarding film document selection and digitisation.

3. Methodology

The purpose of this study was to gather personal opinions of users of film archives, not absolute truths, about whether or not it is important to digitise film collections for their virtual dissemination among the users, and whether or not it is appropriate to select the collections to be digitised and, if so, following what criteria or parameters.

To this end, structured interviews (Chu & Ke 2017, 289), a commonly used data collection technique in archival science, were employed as the methodology. In the interviews, which were conducted online, each interviewee answered a series of questions, always posed in the same order, for the purpose of constructing a sufficiently robust conceptual framework for the two main issues addressed in this study: firstly, the digitisation of film collections, and secondly, the selection of some of these collections for a priority digitisation.

Fully aware that structured interviews conducted with individuals outside the specific field of archival science and film archives – although all of them had knowledge about films and were potential users of these archives – may have limitations. These limitations include, among others, the interviewees’ subjective responses and potential gaps in providing certain types of information. However, it was considered that this was the only method capable of yielding useful data from which to draw inferences – such as the importance attributed to film archives, the interviewees’ interest in each of their collections, or their opinion about which ones should be prioritized for digitisation .

The sample consisted of 31 interviewees, all collaborating voluntarily and altruistically in

the research, grouped together in 4 profiles of users: 8 researchers in the field of cinematography, 8 professionals working in the film industry (directors, editors, scriptwriters and set designers), 7 journalists and film critics, and, lastly, 8 final-year undergraduate students in audio-visual communication with a sufficient level of academic training in cinematography (included in the field of knowledge of “cultural industries: design, animation, cinematography and audio-visual production”).

The selection of this sample linked to the world of audio-visual production was not accidental. It was believed that, owing to their academic and professional training, as well as to their personal interest in the world of cinema, they would appreciate the value of moving images and, therefore, would be particularly responsive when talking openly about such a thorny issue as the importance of the selection, preservation and virtual dissemination of the country’s moving image heritage.

The final methodological step involved a qualitative and comparative analysis of the data collected from the interviews. This analysis was conducted in two stages:

- Firstly, reviewing the opinions gathered.
- Secondly, structuring and organizing the data thematically to enhance understanding in the following categories, in line with the questions posed:
  1. Should film collections be digitised?
  2. Should all or only some film collections be digitised?
  3. What are the risks posed by the selection of archival footage?
  4. Should film archives follow a scientific archival selection method?
  5. Which selection criteria should film archivists preferably follow?
  6. Which film genres should be given priority in such a selection process?

---

4. Results

It should be noted that the intention here was to understand the way in which different researchers, professionals, journalists/critics and undergraduate students, none of them belonging to archival science, perceive and understand film digitisation, as well as the task of selection that underlies this digital adaptation in film archives.

In order to meet the two research objectives, the results obtained have been structured in two main sections: the first referring to film digitisation and the second to archival selection criteria.

4.1. Film digitisation

For the sake of convenience, this section is divided into two subsections: the first, on whether film collections should be digitised; the second, on whether all or only some film collections should be digitised.

4.1.1. *Should film collections be digitised?*

Of the 31 interviewees, 29 (representing 93.55% of the sample) believed that film archives should digitise their collections. The most frequent replies of the researchers, film professionals, journalists/critics and students, listed in descending order, were as follows:

1. Film collections should be digitised to prevent the irreparable loss of films of tremendous archival and informative value, for many of those preserved in analogue formats (celluloid reels or magnetic tapes) could deteriorate to the point of becoming unintelligible in the future.
2. Digitisation is an effective way of conserving audio-visual memory, thus preventing the irreparable loss of films of tremendous archival and informative value.
3. The digitisation of film collections would stimulate public interest in them, as well as giving visibility to many cinematographic works currently forgotten or unknown.
4. The fact that the films preserved in these public institutions were not “accessible to the public” on the Internet was anachronistic in the digital era. Both researchers and film professionals should have quick and easy access to the films preserved in film archives on digital platforms, particularly in view of the fact that not all the regions of Spain have film archives, for which reason visiting the existing ones to consult film collections is sometimes costly, arduous and time-consuming. This is illustrated by López de Solís and Martín (2011, 659) when stating that “online open access to the collections of many film archives would enhance film productions because they could serve as sources of inspiration”.
5. There were many references to copyright status as an obstacle for the public dissemination of the film documents preserved in film archives. In the opinion of 19 interviewees (representing 61.29% of the sample), however, that status should not hamper online open access to the collections of film archives, provided that the purpose was purely educational or cultural, and never commercial. In this respect, one of the female filmmakers interviewed noted that “public film archives should be comparable to public libraries, which offer open and free access to their bibliographic collections”. Moreover, another seven interviewees (2 researchers, 3 film professionals and 2 students) agreed that film archives could generate revenues by charging a symbolic fee for each viewing or download. These resources could then be used to restore films, digitising them and, in turn, paying copyright holders royalties. So, access to films would be protected on the websites of film archives by passwords and other restrictions on the reproduction of the films hosted on them.
6. Lastly, two students (representing 6.45% of the sample) thought it was unnecessary to digitise film collections or to make them available on virtual platforms, for they were of the opinion that, as with other historical archives, whoever needed to consult this material could always pay a personal visit to the institution in question.

4.1.2. *Should all or only some film collections be digitised?*

Eleven of the interviewees (35.48%), including 7 researchers and 4 journalists, were of the opinion that film collections should be selected for digitisation for the following reasons:

1. It was utopian to believe that all audio-visual productions could be preserved in the long run, in view of the fact that they were increasing exponentially every year.

2. It was impossible for film archives to digitise all their collections because of the high cost involved, together with the scant financial support that they received for this purpose.
3. The digitisation of all the collections could end up saturating the films search and retrieval system, thus making it impracticable.

Conversely, 10 of the interviewees (29.03%), including 8 film professionals, 1 film critic and 1 student argued that the work of film archives consisted in conserving audio-visual memory and, accordingly, film archivists should not be assigned the task of deciding on which films should be selected for digitisation and which should not. “Even more so,” one of the editors commented, “when we know that those documents that are discarded and, therefore, continue to be preserved in their original format, will only survive while there are machines that allow us to reproduce their content.” Also, in this regard, a student declared that “digitisation depends to a great extent on the human, technical and budget resources of each film archive. Whenever feasible, all film collections should be digitised.”

Seen in perspective, this dichotomy between researchers and professionals could be explained by the fact that both protected their own interests. It can be inferred that, whereas the film professionals did not want their productions to be excluded from the digitisation process because of the consequences that this might have for their future careers and long-term preservation of their films, the researchers were more interested in film archives digitising preferably those films that would most likely form the basic corpus of their studies and analyses at some moment in their careers, owing to the fact that they were film canons.

Lastly, the rest of the interviewees, 10 in total (32.26%), including 7 students and 3 journalists, did not express a clear opinion on whether all collections or only some of them should be digitised.

4.2. Selection in film digitisation

The second topic explored had to do with how film archives should undertake the delicate task of selecting films for digitisation. The interviewees’ responses are grouped into four subsections:

1. What are the risks posed by the selection of archival footage?
2. Should film archives follow a scientific archival selection method?
3. Which selection criteria should film archivists preferably follow?
4. Which film genres should be given priority in such a selection process?

4.2.1. What are the risks posed by the selection of archival footage?

The replies to this question were very varied and basically fell into two categories: “personal perspective”, referring to film archivists themselves; and “methodological perspective”, referring to selection criteria.

As to the first perspective, for 22 interviewees (70.97%), including 6 researchers, 5 film professionals, 7 journalists/film critics and 4 students, leaving the selection of films in the

hands of film archivists could be “risky”, given that, as with all individuals, they could be influenced by many subjective factors when deciding on which films should be selected for digitisation and which should not. The most frequently mentioned subjective factors included the following:

1. Political ideologies
2. Social stereotypes and prejudices
3. Religious beliefs
4. Personal tastes
5. Resorting to intuition
6. Succumbing to the influence of film trends
7. A lack of experience in selecting films

In this regard, one of the students declared: “That is why the same document can be selected by one archivist and discarded by another, which is unacceptable in such a decisive process for the future of film collections as their selection, for what is not digitised today will hardly be digitised in the future, which could lead to the neglect of many of the films sitting on the shelves of film archives”.

With regard to the second perspective, for nine of the interviewees (29.03%), most of whom were film professionals, the risks posed by the selection of archival footage had nothing to do with film archivists but with the selection process itself. Some of the reasons that they gave included the following:

1. Subjectivity does not have to be seen as a negative or perverse factor. In view of the uncertainty or dilemma as to whether a film document should be selected or not, film archivists should resort to common sense. Applying solely criteria considered as *objective* could also occasionally pervert the selection process.
2. The selection criteria currently employed might be invalid in the future. The socio-political context, new artistic and aesthetic tendencies, technological evolution and even legislative changes at a national or European level could affect such criteria. Therefore, they could not be regarded as timeless standards. An argument also deployed by Uricchio (1995, 262) to warn against considering modern selection criteria as fixed and immutable, who claimed, when referring specifically to “artistic-aesthetic value”, “Those films that are lost because they do not adapt to current aesthetic canons will be sorely missed in the future. And even though it were a simple task for future researchers to evaluate our archival values and criteria, it would be extraordinarily difficult for them to evoke films that no longer existed.”
3. Selection criteria should not be seen as rigid or entrenched elements, like atoms, but rather as variable and unstable ones. According to Mayntz, Holm and Hübner (1993, 14), “Assessment is absolutely determined by culture, being historically variable in its direction and intensity, while it can also vary for different groups of society”.
4. The digital boom could alter some current selection criteria, making them obsolete, like, for example, the “possibility of exchange,” “preservation status,” “geographical proximity” and even “copyright status” thanks to the growing number of people defending Creative Commons (CC) licenses, gradually resulting in the consolidation of this open and public dissemination system.

4.2.2. *Should film archives follow a scientific archival selection method?*

All the interviewees, except for one of the students, strongly believed that film archives should follow a scientific archival selection method to undertake such an important task for conserving audio-visual memory, thus echoing the comment that Romero Talafigo (1994, 296) made in one of his works: “Irresponsibility when selecting or eliminating documents should always come up against an obstacle, which is none other than a good method that establishes protective measures against thoughtlessness and subjectivism.”

There were more discrepancies as to whether each film archive should apply its own selection method in terms of its objectives and collections (the majority opinion shared by 19 interviewees) or whether all film archives should follow the same one.

4.2.3. *Which selection criteria should film archivists preferably follow?*

By individually analysing and organising the selection criteria suggested by the 31 interviewees and focusing on the fact that there were significant relationships between specific criteria (for instance, the “preservation status of the film” and the “degree of wear of the format”), it was considered that they could be included under a more generic label so as to avoid unnecessary duplications. It should also be specified that some of the interviewees mentioned certain criteria more often, resulting in the total number of opinions greater than 31.

Thus, the most frequent replies by the interviewees, listed in descending order, were essentially as follows:

1. The “most critically acclaimed films” or “films winning awards at international festivals”, mentioned by 10 interviewees (4 students, 4 researchers and 2 journalists) representing 32.26% of the sample.
2. “Sociological and anthropological value”, a criterion mentioned by 8 interviewees (2 researchers, 3 film professionals, 1 journalist and 2 students) – 25.81% of the sample.
3. “Historical value” (a keyword including all those selection criteria mentioned by the interviewees in reference to pioneering films of new artistic, technical or narrative tendencies, film genres or those considered to be unique, either because their directors, scriptwriters, actors or producers were very well known in the film industry or because they elicited an unprecedented reaction from the public, or due to any another circumstance that converted such films into “rarities”), a criterion singled out by 6 interviewees (19.35%), including 3 film professionals, 2 journalists and 1 student.
4. The “geographical scope of the film archive”, a criterion mentioned by 5 interviewees (16.13%) – 2 researchers, 2 journalists and 1 film professional.
5. “Artistic and aesthetic value”, a criterion specified by 3 interviewees (9.68%), including 1 researcher, 1 journalist and 1 film director.
6. The age of films was a criterion highlighted by 2 researchers, 1 film critic and 1 student, representing 6.45% of the sample.
7. The last criterion mentioned by 2 interviewees (6.45%), 1 researcher and 1 film professional, was the “preservation status” of films.

In addition to these selection criteria, there were others that were mentioned less frequently. For example, one of the students underscored the archival and/or evidentiary value of films: “I consider that all those film works that in the future will help to understand the past, to comprehend contemporary historical facts with a huge political and social impact, should be protected, disseminated and used as educational materials, in line with the adage that goes – “An image is worth a thousand words.” In a similar vein, one of the researchers declared: “It is important to select different visions, paying due attention to content produced on/from the *margins*.”

A closer examination of the aforementioned criteria reveals that the majority of them (except for two: “critically acclaimed films” and “the oldest films”) have also been singled out by several of the pioneers in research on film archiving and archival selection theory. For instance, the criteria “cultural-educational value”, “artistic-aesthetic value”, “historical value”, “archival or evidentiary value”, “geographical scope” and “sociological and anthropological value” have been mentioned by authors and institutions including Edmondson (1995, 2002), Harrison (1997a, 1997b), Kula (1983, 1990, 2002), Lindgren (1954), Malden (1998), Matuszewski (1898a, b) and UNESCO (1980).

This allows to confirm that the term “selection” is a social construct that already existed in the minds of individuals long before it came to be considered a task inherent to archival science. We all intuitively understand its meaning and tend to apply similar filters depending on the task that we have been assigned.

4.2.4. Which film genres should be given priority in such a selection process?

The last issue analysed was the film genres to which the interviewees would give priority when digitising film collections. Most of them – 23 (representing 74.19% of the sample), including 7 researchers, 6 film professionals, 6 journalists/film critics and 4 students – believed that the digitisation of non-fiction films should be prioritised, whereas for the rest – 8 (25.81%), including 1 researcher, 2 film professionals, 1 journalist and 4 students – fiction films should be the first concern.

The most frequently cited non-fiction genres were as follows: cinema newsreels (as in the case of the NODO collection in Spain – propaganda newsreels projected in Spanish cinemas under the Franco dictatorship), documentary films and home films. Broadly speaking, those advocating this option contended that public film archives should first digitise these films because they were those that most accurately reflected not only the political history of the Spanish people, but also their customs and social, economic, environmental, scientific, technological and cultural achievements, thus becoming a resource that, in the long run, would have a huge evidentiary and, consequently, educational value.

In this respect, one of the researchers observed: “By my reckoning, home films are particularly relevant because they may be the first to be lost, owing to the fact that less people are interested in their preservation, but, nonetheless, offer a relevant vision of reality; a more *accurate* picture. With regard to science fiction films, as there are producers, distributors and public or private organisations behind them, there may be more expedient ways of preserving them.”

Likewise, two film directors and an editor also agreed on the need to digitise, firstly, the home film collections preserved in film archives, considering that domestic and family scenes constituted very valuable and unparalleled archival material from which scriptwriters and directors could draw inspiration for recreating them in their scripts and films. In the exact words of the

editor: “Film archives should place greater value on social history, on daily life. Furthermore, many commercial fiction films tend to have short lifecycles, linked to current fashions, and *age* badly. Archivists should have the ability to distinguish between transitory and timeless films.” Beyond that archival or evidentiary value of non-fiction films, one of the film critics interviewed also stressed the need to prioritise the selection of films “for mere quantitative and balance reasons within the general history of film.”

On the other hand, those 8 interviewees who recommended that priority be given to fiction films in the selection process usually claimed that from those films or series it was possible to infer the values, ideologies and beliefs not only of those responsible for making them (scriptwriters, directors, producers, etc.) but also of the society in which they had been made. Additionally, one of the researchers noted that those documents were a crucial source for learning about the artistic, plot and technical developments in the film industry since its beginnings.

5. Conclusions

The main conclusions drawn from the replies of the 31 interviewees, including researchers, film professionals, journalists/critics and students – none of whom are related to the world of film archiving, although they are potential users of film archives – are as follows:

1. The need for film archives to digitise their collections and to make them available on virtual platforms goes without saying. In short, film archives should not allow themselves to lag behind in adapting to the new virtual medium. As institutions tasked with safeguarding and disseminating audio-visual memory, they should strive to democratise film culture by ensuring that all citizens have access to their collections, overcoming barriers like, for instance, copyrights, through legislative changes or agreements with rights holders.
2. The decision on whether film archives should digitise all their collections or only part of them continues to be a controversial issue on which, by and large, there is still no consensus among the interviewed researchers in the field of cinema, on the one hand, and among interviewed film professionals, on the other. Whereas the former advocate the selection, the latter are against this, that is, excluding films when digitising and making collections available.

In the event that film archives consider that a selection process is required, the research participants generally point out that:

1. In light of the risks that a random and careless selection of films for digitisation poses, film archives should follow a scientific selection method that, on the one hand, mitigates the underlying problems of the possible subjectivity of archivists and, on the other, remedies the doubtless ephemeral character of the selection criteria.
2. When selecting films for digitisation, film archives should implement the following criteria, among others: their cinematographic impact, plus the sociological, anthropological, historical, artistic and aesthetic value that gives them an important archival and evidentiary role in each historical period.
3. In the selection of films for digitisation, priority should be given to non-fiction genres (newsreels, documentaries, home films, etc.) because they offer an accurate reflection

of the reality of their time and, in this sense, can serve not only as research resources in many fields of knowledge (cinema, history, anthropology, sociology, etc.) but also as sources of inspiration for period films.

Based on these findings, the following future lines of research are suggested:

1. Enquiring into strategies for engaging the users of film archives with more personal, social and creative proposals. For example, launching awareness raising campaigns highlighting the importance of film archives digitising their collections, totally or partially. The accent should also be placed on the very active involvement (as, in principle, an attempt has been made here) of professionals, experts, researchers and students with links not only to the film industry but also to other fields of knowledge with an interest in conserving audio-visual memory, as well as the citizenry and film buffs in general, all for the purpose of allowing them to contribute with their opinions and ideas to broaden the horizon of a discipline that has hitherto been the exclusive preserve of archivists and archival science researchers. By raising the social awareness of the citizenry as a whole, it would be easier to convince governments to fund film digitisation programmes.
2. Designing academic strategies aimed at lecturers and teachers who, using the film documents that film archives are gradually digitising and making available on the Web as educational materials, could involve their students in classwork so as to help them to appreciate the appeal of film archives, as well as enabling them to assimilate very valuable historical and sociocultural knowledge. This would not be hard considering that the younger generations are accustomed to consuming digital audio-visual content.
3. Lastly, exploring methodological and experimental strategies, such as proposing, in the framework of archival science, document selection methods specifically applicable to the film kind. The proposed models should be flexible and malleable, bearing in mind that, according to the interviewees, this is an essential, subjective and ephemeral task. In this regard, the website of the International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA) has the following to say:

“The term selection implies a procedure based on the general policy of the archive and certain criteria within the limits of the policy. What criteria can we establish without hampering future research and destroying recordings which, in a hundred years or more, could have become interesting or even indispensable? Are there methods to avoid disaster and to protect ourselves from blame by our successors? It is doubtful whether such criteria can be found but we should try to formulate a few points which can be applied without too much risk.” (IASA 2022)

In summary, digitisation offers an opportunity to highlight and reinforce the social value of film archives, opening them up to a new dimension linked to the dissemination of cultural content that is educationally enriching for the citizenry. It is evident that digitisation can enhance the distinctive value of film archives, which should not forget the important social role that they must play, beyond safeguarding documents: the management and universal access to film heritage. As Charo López of the Spanish Film Archive contends: “It is necessary to guarantee that citizens have access to their own cultural heritage and, at the same time, to ensure its preservation for future generations” (López 2022, 14).

References

- Aguilar Alvear, Santiago, and Rosario López de Prado. 2006. *Plan de Digitalización de la Filmoteca Española*. Madrid: Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales; Filmoteca Española. Accessed December 18, 2022. <https://docplayer.es/15968180-Filmoteca-digital-plan-de-digitalizacion-de-la-filmoteca-espanola-santiago-aguilar-alvear-rosario-lopez-de-prado.html>.
- Borde, Raymond 1991. *Los archivos cinematográficos*. Valencia: Filmoteca de la Generalitat Valenciana.
- Chu, Heting, and Qing Ke. 2017. "Research Methods: What's in the Name?." *Library & Information Science Research* 39, no. 4: 284-294. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2017.11.001>.
- Cid Leal, Pilar. 1995. "La cadena documental y su aplicación a la documentación periodística." In *Manual de Documentación Periodística*, edited by María Eulàlia Fuentes i Pujol, 92-109. Madrid: Síntesis.
- Cox, Richard. J. 2011. "Appraisal and the Future of Archives in the Digital Era." In *The Future of Archives and Recordkeeping: A Reader*, edited by Jennie Hill, 213-237. London: Facet. <http://d-scholarship.pitt.edu/5865/>.
- Del Amo García, Alfonso, and Joxean Fernández (coord.). 2011. *Conservación audiovisual en el inicio de la era digital*. San Sebastián: Filmoteca Española / Filmoteca Vasca.
- Digital Cinema Initiatives (DCI). 2022. *Digital Cinema System Specification*, version 1.4.2, build 0c00cff3. Digital Cinema Initiatives, LLC, Member Representative Committee. <https://dcss.dcmovies.com/0c0cff34d231b516cb89ae3fad352d5cf37a9515/dcss.pdf>.
- Domínguez-Delgado, Rubén, and María-Ángeles López-Hernández. 2016a. "The Retrieval of Moving Images at Spanish Film Archives." *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* 53, no. 1: 1-4. <https://doi.org/10.1002/pr2.2016.14505301140>.
- Domínguez-Delgado, Rubén, and María-Ángeles López-Hernández. 2016b. "Film Content Analysis at Six Major Spanish Film Libraries." *Profesional de la Información* 25, no. 5: 787-794. <https://doi.org/10.3145/epi.2016.sep.09>.
- Domínguez-Delgado, Rubén, and María-Ángeles López-Hernández. 2019. "In Memoriam Boleslaw Matuszewski: The Origin of Film Librarianship." *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* 56, no. 1: 636-638. <https://doi.org/10.1002/pr2.116>.

- Domínguez-Delgado, Rubén, and María-Ángeles López-Hernández. 2020. "Official Proouncements about Film Librarianship." *Anales de Documentación* 23, no. 1: 1-15. <https://doi.org/10.6018/analesdoc.382841>.
- Edmondson, Ray. 1995. "The Building Blocks of Film Archiving." *Journal of Film Preservation* 24, no. 50: 55-58.
- Edmondson, Ray. 2002. *Memory of the World: General Guidelines to Safeguard Documentary Heritage*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125637>.
- Enticknap, Leo. 2007. "Have the Digital Technologies Reopened the Lindgren Langlois Debate?" *Media Access: Preservation and Technologies* 27, no. 1: 10-20.
- European Union. 2022. *Europeana. Patrimonio Cultural Digital Europeo*. Accessed December 21, 2022. <https://www.europeana.eu/es>.
- European Union. 2023. *European Film Gateway (EFG)*. Accessed December 21, 2022. <https://www.europeanfilmgateway.eu/>.
- FIAF (International Federation of Film Archives). 2010. *Recommendation on the deposit and acquisition of D-cinema elements for long term preservation and access*, v. 1.0, September 2. Accessed December 17, 2022. https://www.fiafnet.org/images/tinyUpload/E-Resources/Commission-And-PIP-Resources/TC_resources/D-Cinema%20deposit%20specifications%20v1%200%202010-09-02%20final%201.pdf.
- FIAF (International Federation of Film Archives). 2023. *Key historical FIAF personalities*. Accessed January 7, 2023. <https://www.fiafnet.org/pages/History/FIAF-Personalities.html>.
- Filmoteca de Andalucía. 2022. *Proyecto "Mi vida"*. Accessed January 8, 2023. <https://www.filmotecadeandalucia.es/proyecto-mi-vida>.
- Fossati, Giovanna. 2011. *From Grain to Pixel: The Archival Life of Film in Transition*. Amsterdam: Amsterdam University Press. <http://www.oapen.org/search?identifier=369986>.
- García Casado, Pablo. 2016. *Las filmotecas ante el paradigma digital. Retos y perspectivas de futuro de la actividad filmotecaria en la sociedad de la información* [PhD dissertation]. Universidad de Córdoba. <https://helvia.uco.es/xmlui/bitstream/handle/10396/14122/2016000001527.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- García Casado, Pablo, and Jordi Alberich-Pascual. 2014. "Las filmotecas en la encrucijada. Función y expansión de la actividad filmotecaria en el nuevo escenario digital." *El Profesional de la Información* 23, no. 1: 59-64. <https://doi.org/10.3145/epi.2014.ene.07>.

- García Casado, Pablo, and Jordi Alberich-Pascual. 2015. "El estándar DCI en las filmotecas. El proceso de transición al sistema digital en la actividad filmotecaria contemporánea (2010-2014)." *Revista Española de Documentación Científica* 38, no. 4: e107. <https://doi.org/10.3989/redc.2015.4.1241>.
- Giménez Rayo, Mabel. 2007. *Documentación audiovisual de televisión: la selección del material*. Asturias: Ediciones Trea.
- Guinchat, Claire, and Michel Menou. 1992. *Introducción general a las Ciencias y Técnicas de la Información y Documentación*. Madrid: CINDOC-UNESCO.
- Government of Spain. 2021. *Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia. Componente 24: Revalorización de la industria cultural*. Accessed January 8, 2023. <https://plan-derecuperacion.gob.es/politicas-y-componentes/componente-24-revalorizacion-de-la-industria-cultural>.
- Government of Spain. 2022a. *Cultura y deporte emprende el plan de digitalización de fondos de la Filmoteca Española*. *La Moncloa*, November 16, 2022. Accessed December 17, 2022. <https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/cultura/Paginas/2022/161122-digitalizacionfilmoteca.aspx>.
- Government of Spain. 2022b. *Proyecto de digitalización de fondos de la Filmoteca Española*. Ministry of Culture and Sport. Accessed December 17, 2022. <https://spain-audiovisualhub.mineco.gob.es/es/actualidad/el-ministerio-de-cultura-y-deporte-emprende-el-proyecto-de-digit>.
- Harrison, Helen. 1997a. "Archival Appraisal." In *Audio-visual archives. A practical reader*, edited by Helen Harrison, 126-143. Paris: UNESCO.
- Harrison, Helen. 1997b. "Selection and Audio-visual Collections." In *Audio-visual archives. A practical reader*, edited by Helen Harrison, 144-152. Paris: UNESCO.
- Heredia Herrera, Antonia. 1989. *Archivística general. Teoría y práctica*. Sevilla: Servicio de Publicaciones de la Diputación.
- Hernández Pérez, Tony. 1992. *Documentación audiovisual. Metodología para el análisis documental de la información periodística audiovisual* [PhD dissertation]. Madrid: Universidad Complutense.
- Hidalgo Goyanes, Paloma. 2003. "La selección de documentos audiovisuales en televisión: la selección en TVE." *Documentación de las Ciencias de la Información* 23: 233-260.
- Houston, Penelope. 1994. *Keepers the frame. The film archives*. London: British Film Institute.

- láñez Ortega, Mercedes. 2013. *Musealización y puesta en valor del patrimonio cinematográfico* [PhD dissertation]. Granada: Universidad de Granada. <http://hdl.handle.net/10481/30889>.
- IASA (International Association of Sound and Audio-visual Archives). 2022. *Criteria for Selection*. Accessed December 15, 2022. <https://www.iasa-web.org/selection/criteria-selection-research>.
- Izquierdo Castillo, Jessica. 2010. "La distribución en el contexto cinematográfico: la consolidación de la hegemonía digital de Hollywood." *Área Abierta* 27: 1-15.
- Kaufman, Peter B. 2013. *Assessing the Audiovisual Archive Market. Models and Approaches for Audiovisual Content Exploitation*. Hilversum: Presto Centre Foundation. Accessed January 10, 2023. https://intelligenttelevision.com/files/25-assessing_the_audiovisual_archive_market_-_peter_b_kaufman_white_paper.pdf
- Kuiper, John. 1980. "Acquisition and Selection." In *A handbook for Film Archives*, edited by Eileen Bowser and John Kuiper, 9-12. Brussels: FIAF.
- Kula, Sam. 1983. *La evaluación de las imágenes en movimiento de los archivos*. París: UNESCO. Accessed December 14, 2022. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000057669_spa.
- Kula, Sam. 1990. "The Archival Appraisal of Moving Images." In *Selected Guidelines for the Management of Records and Archives: A RAMP Reader*, edited by Peter Walne, 27-32. Paris: UNESCO. Accessed December 14, 2022. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000087132>.
- Kula, Sam. 2002. *Appraising Moving Images: Assessing the Archival and Monetary Value of Film and Video Records*. Lanham, Maryland: Scarecrow Press.
- Lindgren, Ernest. 1954. *El arte del cine*. Spain: Artola Editor.
- López, Charo. 2022. *La Filmoteca Española: Digitalización y Cooperación*. Accessed December 16, 2022. <https://silo.tips/download/la-filmoteca-espaola-digitalizacion-y-cooperacion>.
- López de Solís, Iris, and Carlos Martín López. 2011. "Nuevas estrategias de negocio y valorización de los archivos audiovisuales en internet." *El profesional de la información* 20, no. 6: 659-666. <https://doi.org/10.3145/eipi.2011.nov.09>.
- López-Golán, Mónica. 2016. "La industria cinematográfica en la era digital. Diferentes conceptualizaciones y nuevas oportunidades para el creador." *RAE-IC: Revista de la Asociación Española de Investigación de la Comunicación*, 3, no. 5: 82-87. <https://doi.org/10.24137/raeic.3.5.11>.

- López-Hernández, María-Angeles. 1996. "La selección documental." *Revista General de Información y Documentación*, 6, no. 1: 143-160. <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/60427/12074-12155-1-PB.PDF?sequence=1&isAllowed=y>.
- López-Hernández, María-Angeles. 1999a. *La selección de documentos: problemas y soluciones desde una perspectiva metodológica*. Colección Biblioteca Archivística.
- López-Hernández, María-Angeles. 1999b. "La selección de documentos." In *Introducción a la Documentación Informativa y Periodística*, edited by Antonio García-Gutiérrez, 223-241. Sevilla: MAD.
- López-Hernández, María-Angeles. 2001. "La selección de documentos audiovisuales." *Documentación de las Ciencias de la Información* 39: 13-49.
- López-Hernández, María-Angeles, and Rubén Domínguez-Delgado. 2018. "La selección documental de fotografías de prensa." *Estudios sobre el mensaje periodístico* 24, no. 1: 251-271. <https://doi.org/10.5209/ESMP.59948>.
- López Yepes, Alfonso. 2014. "Patrimonio filmico informativo. Hacia una red temática de acceso abierto y proyección iberoamericana (Cinedocnet)." *Ibersid: Revista de Sistemas de Información y Documentación* 8: 81-90. <https://doi.org/10.54886/ibersid.v8i0.4182>.
- Malden, Sue. 1998. "Recomendaciones sobre la selección y preservación de las producciones de televisión." In *Archivos audiovisuales en Latinoamérica: anotaciones de Seminario*, edited by FIAT/IFTA, 33. Santiago de Chile: FIAT/IFTA.
- Malden, Sue. 2002. "Recommandations pour la sélection et la préservation des matériels d'archives de télévision." In *Séminaire régional de la FIAT pour les Archives des télévisions Nord Africaines*, edited by FIAT/IFTA, 1-4. Tunisia: FIAT/IFTA.
- Matuszewski, Bolesław. 1898a. *Une Nouvelle Source de l'Histoire*. Paris, France.
- Matuszewski, Bolesław. 1898b. *La Photographie Animée, ce qu'elle Est, ce qu'elle Doit Être*. Paris, France: Noizette et Cie.
- Mayntz, Renate, Kurt Holm, and Peter Hübner. 1993. *Introducción a los métodos de la sociología empírica*. Madrid: Alianza Editorial.
- Nuño Moral, Maria Victoria, and Jorge Caldera Serrano. 2000. "Criterios de selección de imágenes en los archivos de televisión." *Revista General de Información y Documentación* 10, no. 2: 13-24.
- Paz García, Christina. 2011. "La digitalización de la industria cinematográfica: potencialidades para la integración del espacio audiovisual iberoamericano y europeo." *Telos: Cuadernos de Comunicación e Innovación* 88: 75-85.

- Romero Tallafigo, Manuel. 1994. *Archivística y archivos. Soportes, edificios y organización*. Sevilla: S&C ediciones, Asociación de Archiveros de Andalucía.
- Rosengren, Mathias. 2019. *Policy of the Film Heritage Digitization Selection Committee*. Sweden: Swedish Film Institute. Accessed December 16, 2022. <https://www.filminstitutet.se/globalassets/2.-fa-kunskap-om-film/ta-del-av-filmsamlingarna/diverse-bilder/policy-of-the-film-heritage-digitization-selection-committee-2019.pdf>.
- Schou, Henning. 1993. "Preservation of Moving Images and Sound." In *Technical manual Preservation Commission*, edited by International Federation of Film Archives (FIAF), 25-35. Brussels: FIAF.
- Spiller, David. 1980. *Book Selection. An Introduction to Principles And Practice*. London: Clive Bingley.
- UNESCO. 1980. *Recommendation for the Safeguarding and Preservation of Moving Images: Adopted by the General Conference of Belgrade*. Paris: UNESCO. Accessed December 19, 2022. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114029_spa.page=163.
- UNESCO. 2015. *Project for Safeguarding and Promoting UNESCO's Documentary Heritage*. Accessed December 19, 2022. <https://digital.archives.unesco.org/en/about-the-project>.
- Uricchio, William. 1995. "Archives and Absences." *Film History* 7, no. 3: 256-263.
- Vázquez, Luisa. 1994. "La política de selección en los archivos de televisión." In *II Seminario sobre la Documentación en los Medios de Información: La experiencia Multimedia*, edited by Generalitat de Valencia y Unión de Periodistas, 265-272. Valencia: Generalitat de Valencia y Unión de Periodistas.
- Venugopal, M. V. and J. Y. Reddy. 1991. "Use Paradigm and the LCD Statistical Model of Distribution in the Evaluation of Existing Collections and Acquisitions." *Lucknow Librarian* 23, no. 2: 73-78.
- Walters, Tyler O. 1996. "Contemporary Archival Appraisal Methods and Preservation Decision-Making." *American Archivist* 59: 322-338.

Sažetak

Digitalizacija filmova i odabir filmova za digitalizaciju iz perspektive korisnika

Cilj. Odabir filmova za digitalizaciju u arhivima ima veliki utjecaj na buduće oblikovanje digitaliziranih i virtualno dostupnih filmskih zbirki. S obzirom na odgovornost koju taj zadatak nosi, smatramo zanimljivim istražiti što različiti profili korisnika filmskog arhiva misle o selekciji i digitalizaciji filmova.

Pristup/metodologija/dizajn. U tu su svrhu obavljani strukturirani intervjui s 31 ispitanikom koji pripadaju četirima skupinama korisnika: filmskim istraživačima, filmskim profesionalcima, novinarima/filmskim kritičarima i prošlogodišnjim studentima audiovizualne komunikacije Sveučilišta u Seville.

Rezultati. Najvažniji rezultati, koji se zapravo ne razlikuju od onoga što je već poznato u području arhivistike, uključuju, s jedne strane, jedinstven stav da je digitalizacija učinkovit način očuvanja audiovizualne memorije i poticanja javnog interesa za filmske zbirke i arhive i, s druge strane, da odabir filmova za digitalizaciju treba biti vođen prema rigoroznim i sustavnim kriterijima, čime se izbjegavaju štetni učinci nasumičnih metoda. Na kraju, ponuđene su neke buduće istraživačke teme.

Originalnost/vrijednost. Konzultirana literatura sagledava teme koje se odnose na odabir filmova i digitalizaciju isključivo kroz prizmu arhivistike, odnosno knjižničnih i informacijskih znanosti. Ograničena je na navedena specifična područja znanja i usmjerena na profesionalce i stručnjake iz toga područja. Iz toga razloga moglo bi biti zanimljivo istražiti i druga gledišta i perspektive koje nadilaze čisto tehnički, teorijski ili metodološki pristup očuvanju i brige o filmu.

KLJUČNE RIJEČI: odabir filma u arhivima, digitalizacija filma, filmoteka, filmski arhivi, filmsko arhiviranje

<https://morepress.unizd.hr/journals>

